

PEDAGÓGUSFÓRUM

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének lapja ■ VIII. évfolyam ■ 2009. május-június ■ 5-6. szám ■ Ára: 1,32 € (40,-Sk)

*„Nem az a lényeg, hogy tanultunk,
Hanem az, hogy együtt voltunk.
Együttléteinkben köztünk lebegett
S kötözte szálait a szeretet.”*

(Szalai L.)

ÚJRATÖLTVE

Magyartanárok továbbképzése Érsekújvárott

Bárczi Zsófia

2009. május 29-én és 30-án került sor Érsekújvárott a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara által szervezett, és a Szlovák Oktatási Minisztérium által akkreditált 40 órás kurzus első felére. A továbbképzésre magyar nyelv és irodalom szakos pedagógusokat vártak. Az előadók a Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének tanárai voltak.

A workshop formájában zajló tapasztalatcsere elsődleges célja az volt, hogy az említett oktatók pedagógus kollégáikkal meg- és átbeszéljék az alap- és középszkolai magyartanítás jelenlegi iskolai gyakorlatát és annak megújítási lehetőségeit, alapvetően gyakorlati szempontokat figyelembe véve. Az – elsősorban – alapiskolai pedagógusok számára meghirdetett továbbképzésen szakközépiskolai és gimnáziumi tanárok is részt vettek, zömmel a nyugat-szlovákiai régióból – többen közülük egykor a nyitrai magyar tanszék diákjai voltak.

Az első napon a nyelvtanítás céljáról, hasznáról és gyakorlatáról, valamint a szövegalkotásról és a tanulói szövegek elemzéséről, továbbá a fogalmazástanítás módszereiről hallhattak a jelenlévők. Vančóné Kremmer Ildikó dékánhelyettes-asszony bevezetője és vitaindítója után Menyhárt József A magyar nyelvhasználat Szlovákiában címmel tartott előadást, majd Presinszky Károly a köznyelv

és a szlovákiai magyar nyelvjárások viszonyáról, valamint ezen ismeretek nyelvtanórai alkalmazásáról beszélt. Délután Kozmács István mozgatta meg a hallgatóságot „saját bejáratú” alaktan tanítási módszerének demonstrációjával.

A második napon az irodalomé volt a főszerep: az előadók az új irodalmi ismeretek átadásához szükséges módszereket, és az elmúlt másfél évtized irodalomtudományi eredményeinek tanórai hasznosítási lehetőségeit mutatták be a hallgatóságnak. Az alapiskolai tantervben szereplő szerzői (élet)művek újraértelmezésére került sor: előbb N. Tóth Anikó tartott alapos előadást Radnóti Miklósról,

majd Benyovszky Krisztián mutatta be Móricz Zsigmond és Kosztolányi Dezső munkásságának legújabb értékeléseit, végül Bárczi Zsófia vázolta fel a népiesség fogalmának XIX. századi alakulását, és Petőfi Sándor életművének megítélésében játszott szerepét. A kurzus – amelyen a szállás és étkezés költségeit az első 20 jelentkező részére a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara fedezte – a tervek szerint ez év szeptemberében folytatódik, a résztvevők által is felvetett problémák, témakörök boncolgatásával.

B. Mánya Ágnes

Benyovszky Krisztián

A hallgatóság sok új ismeretre tett szert

N. Tóth Anikó

Tartalom

Magyartanárok továbbképzése Érsekújvárott / 2
 Tanév végi gondolatfeszélyek / 3
 A szlovákiai magyar iskolák tankönyvellátásának útjai / 4
 Pék László: A földrajzi megnevezések és a honismerettankönyvek bonyodalmai / 4
 Urbán Zsolt: A tankönyvkiadásról / 7
 Szabó Mihály Gizella: A fordított tankönyvek lehetséges értékelési szempontjai / 8
 Simon Szabolcs – Misad Katalin: Nyelvi ideológiák és nyelvhelyességi babonák egy szlovákiai magyarnyelv - tankönyvben / 10
 Árendás Zsuzsa: A terület, földrajzi hely jelentősége a nemzeti gondolkodásban / 13
 Horváth Géza: Tankönyvírás vagy tankönyvfordítás? / 15
 Simon Attila: Szigorúan ellenőrzött történelemtankönyvek / 16
 Hazai tankönyvekre van szükség / 18
 Közoktatási konferencia / 18
 Továbbképzések és szakmai szolgáltatások intézményesített formában? / 19
 Intézményesült szövegek / 20
 Anyanyelvünk sikerei a Selye János Gimnáziumban / 21
 „Tizennyolc év, tizennyolc gyönyörű tavasz Gömörország fővárosában” / 22
 Sosem késő elkezdni / 23
 „Itt voltam, kiállhattam, köszönöm” / 23
 „Lesz-e továbbra is, aki verset, prózát mond magyarul és jól? / 24
 Mindent megtesz annak érdekében, hogy színész lehessen / 25
 „A zene szeretete hozott össze bennünket” / 26
 „Egyik véletlen sem történik véletlenül” / 26
 Oktatásról a Fórum Intézetben / 27
 Szakmai nap övönöknek és az 1. évfolyamban tanító pedagógusoknak / 28
 Rendhagyó történelmi vetélkedő Esztergomban – felvidéki résztvevőkkel / 29
 Jókai és kora / 29
 Miért nehéz a szlovák nyelv a magyar diákoknak? / 30
 Ipolysági gimisek sikere Budapesten / 32
 Az élet menete – March of the Living 2009 / 32
 Játszani jó! / 33
 Pár nap a színészlegendák közt / 33
 150 évvel ezelőtt történt – Egy új szabadságharc kirobbantásának kísérlete / 34
 TUDOK – Előretételek / 35
 Harmadszor a vízről / 36
 Párkányi diákok sikere Pannonhalmán a TUDOK-on / 37
 Ez már több mint felháborító / 38
 Hulladék? Szemét? Szobor? / 39
 Konfliktuskezelő tréning Királyhelmeceken / 39
 Gondolatok a Házsongárdi temetőben / 40
 Mindennapok matematikájáról / 41
 Betekintés a tehetséggazdálkodás módszertanába / 42
 Csillagoknak teremője / 43
 A színházi dráma és a drámapedagógia alkalmazása a gyermekszínházban / 43
 Felhívás – TUDOK 2009 / 44
 KINCSKERESŐ – honismereti tábor pedagógusoknak és diákoknak / 45
 Kincskereső V – Helyi értékeket kutató diákok konferenciája / 45
 Pályázat magyarországi rész képzésre / 46
 Apáczai Nyári Akadémia / 46
 Gömöri anziksz / 47
 A kassai magyar tannyelvű gimnázium / 48

Tanév végi gondolatfeszélyek

Milyen boldogan és megelégedetten mondhattuk volna június táján úgy 7-8 évvel ezelőtt, hogy törvényalkotó honatyáink és honanyáink végre elfogadták az oly régen várt, a kor szellemének megfelelő, oktatásügyünk – és benne a nemzetiségi iskolák – valódi fejlődését, a pedagógus igazi szabadságát jogi szempontból is biztosító új iskolatörvényt. De nem mondhattuk sem akkor, sem később, még 2006-ban sem... Akkor viszont már tudtuk, hogy új iskolatörvény pedig lesz... Legújabbkori történelmünk és ebből a korból származó tapasztalataink megbízhatóan jelezték, hogy az új

törvény kapcsán örömről nem lesz felhőtlen. Nem is lett... A törvény parlamenti vitája során már késő volt tiltakozni, vitázni, tanácsot adni. A kocka el volt vetve... 2008-ban az addig megszokott nyári erőgyűjtésünknek is befellegzett, hiszen nekilódultunk iskolaprogramot fogalmazni, és minden előzetes szakmai felkészítés nélkül még tantervet is alkottunk. Pedig szerencsésebb országokban a tantervkészítés külön tudomány, ahol az erre képzett szakemberek évekig készítik, véleményeztetik, kikísérletezik egy-egy tantárgy, egy-egy nevelési-oktatási részterület tantervét, mi pedig szinte csak úgy futtában, két szusszanás között letettük aláírásra a készet. Letettük, mert le kellett tennünk, erre köteleztek bennünket a „mindentudók”. Mi elmondtuk százszor és ezerszer, külföldi példákra hivatkoztunk, hogy iskolareformot így nem lehet megvalósítani. Érveltünk, hogy az átfogó változásokat elő kell készíteni, biztosítani kell a szükséges anyagi-műszaki bázist, minden pedagógiai dokumentumot, fel kell készíteni a pedagógusok százait, ám mi mégis a „menetközben majd megoldjuk” módszerbe kényszerültünk, a legkeményebb „felülről kézzel vezérelt”, az „úgy lesz, ahogy mi akarjuk” valóságába, az „ad hoc” intézkedések gyakorlatába.

Tehát tanévet kezdünk, de szükséges tankönyvek nélkül, zömmel használhatatlan állami tantervekkel, melyekre szinte kivétel nélkül a „sejtjük, honnan indultunk, de azt nem tudjuk, hová érkezünk” megállapítás talán a legtalálhatóbb. Az állami oktatási programban jól hangzó idegen kifejezésekkel helyettesítettük az eddigi ismert fogalmakat, az iskolai oktatási program elkészítésekor újra dühöngöttünk, hiszen az állami kötelező óraterv a nemzetiségi iskolák számára nem ad olyan lehetőségeket, amilyenekkel más iskolák rendelkeznek. Az első évfolyamban írni és olvasni tanítunk az anyanyelv óráin, de heti öt órában ez csak az imitáció szintjén lehetséges. Nem marad tehát más megoldás, mint a szabad órákból kiegészíteni az anyanyelv heti óraszámát. Így legalább elérhettük azt, hogy a régi tankönyvből probléma nélkül lehetett tanítani (új tankönyv ugyem volt), és pedagógusaink érdemi munkát végezhetek. Csakhogy az első évfolyamban a „felkínált” szabad órák száma ezáltal egyetlenegyre zsugorodott. Ez az egyetlen óra jelentené tehát a pedagógus és az iskola szabadságát? Valljuk be, ez a fajta „szabadóra-lehetőség” a kínálat sokrétűsége szempontjából elég jelentős hátrányba hozta a nemzetiségi iskolákat azokkal az iskolákkal szemben, amelyekben az első idegen nyelvet a kötelező állami óraterv szerint csak a harmadik évfolyamban kezdik hivatalosan tanítani. Nekünk azonban meg kell tanulnunk előnyt kovácsolni ebből a számunkra kedvezőtlen helyzetből is. Véleményem szerint ezt csak úgy érhetjük el, ha minden egyes osztott és osztatlan, városi vagy kistéleplésen lévő iskolában mi magunk emeljük a lehető legmagasabbra az önmagunkkal szemben támasztott elvárásokat, ha a szülőknek számtalan konkrét példával tudjuk bizonyítani munkánk eredményességét, az általunk szavatolt meggyőző minőséget. Úgy szeretném hinni, hogy minden magyar pedagógus így gondolkodik, és fokozatosan eltűnik sorainkból az a néhány lélek nélküli segéd, akiből sohasem lesz mester, mert olyan a habitusa, a pedagógiai munkához való viszonya.

Meggyőződésem, hogy csak így hozhatjuk helyzetbe magunkat. Így lesz értelme pedagógusszövetségünk aktív tagjaként dolgozni, jogosan igényelni az államilag finanszírozott szakmai továbbképzéseket saját anyanyelvünkön, letenni a szakminisztérium legfontosabb asztalára jól átgondolt javaslatainkat, elképzeléseinket, és megértetni mindenkiel mindazt, ami a nemzetiségi iskolában specifikus, legyen az az anyanyelv, a szlovák nyelv, a zene, a honismeret vagy a történelem.

Ha megtanuljuk korunkat, ha céljaink igaz voltáról, az általunk alkalmazott gyakorlat eredményességéről meggyőzzük környezetünket, akkor talán mosolyogni is tudunk majd olyan „kicsiségeken”, hogy egy nappal a félévi bizonyítvány kiosztása előtt még nincsenek bizonyítványok, hogy a tankönyvek egy-két évet késnek, hogy az előtűnik álló nyári hónapokban ismét el leszünk foglalva programkészítéssel, tantervkiegészítéssel, új és új gondokkal, melyekről ma talán nem is tudunk... Mindemellét keressünk azért lehetőséget a pihenésre, az erőgyűjtésre, saját küldetésünk tudatosítására, hogy szeptemberben gondolatban újra együtt lehessünk!

Fibi Sándor

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének lapja

Felelős kiadó: Pék László

Tel./fax: 031/780 7928, e-mail: pek@szmpspsz.sk

Főszerkesztő: Hajtman Béla

Tel./fax: 036/633 4230, e-mail: hajtman94@gmail.com

Nyelvi szerkesztő: Szanyi Mária

Tel.: 031/780 4864, e-mail: szanyi.maria@gmail.com

Grafika, tördelés, nyomás: PRINT-K, Komárno

Címlapkép: Kirándulunk az iskolapadokból (illusztrációs felvétel)

A szerkesztőség postacíme:

SZMPSZ, Villanytelep u.2., P.O.BOX 49., 94501 Komárno 1

Tel.: 035/77 14 755, fax: 035/77 14 756

e-mail: pedforum@szmpspsz.sk, szmpspsz@szmpspsz.sk

honlap: www.szmpspsz.sk

Engedélyezési szám: EV 3408 / 09

Kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldünk vissza!

A lap támogatói:

Pázmány Péter Alapítvány
 az MK Oktatási Minisztériuma
 az SZK Kulturális Minisztériuma
 Szülőföld Alap, Budapest

A szlovákiai magyar iskolák tankönyvellátásának útjai

2009. május 11-én valósult meg az SZMPSZ Galántai Regionális Pedagógiai Központja szervezésében, a Szülőföld Alap támogatásával, A szlovákiai magyar iskolák tankönyvellátásának útjai című szakmai tanácskozás a tankönyvek írásáról, fordításáról, kiadásáról. A szakmai napra tankönyvírók, fordítók, a tankönyvek létrehozásában és kiadásában érdekelt személyek, illetve szervezetek és intézmények képviselői kaptak meghívást: Szabó Mihály Gizella és Simon Szabolcs – Gramma Nyelvi Iroda; Urbán Zsolt – Szlovák Tankönyvkiadó; Tóth Erzsébet – TERRA Kiadó; Hodossy Gyula – Lilium Aurum Könyvkiadó; Alabán Mária – KFE Nyitra; Ledneczky Gyöngyi – ÁPI Pozsony, és mások, pedagógusok és jeles szakemberek, akik napjaink olyan aktuális problémáihoz szóltak hozzá, mint pl. a földrajzi nevek jelentősége a nemzeti gondolkodásban stb. Az előadásokat, vagy annak kivonatos változatát alább olvashatjuk; a bővebb változatok, a jegyzetanyaggal és szakirodalommal, illetve azok az előadások, amelyek lapzárta után érkeztek, a lapunkból – helyszűke miatt – sajnálatosan kimaradt cikkekkal együtt az SZMPSZ honlapján olvashatók: www.szmps.sk.

Pék László

A földrajzi megnevezések és a honismerettankönyvek bonyodalmai

Tavaly szeptemberben jutott el az iskolákba a 4. évfolyam számára 2000-ben megjelent Honismeret tankönyv javított kiadásának 1. része, mely felháborodást váltott ki a pedagógusok és a szülők körében. Az új tankönyv tartalmában lényeges változások nem voltak, de míg az eredeti tankönyvben a földrajzi megnevezések a magyar szövegek környezetnek megfelelően magyar formájukban szerepeltek, addig a 2008-ban megjelent tankönyv kizárólag csak a földrajzi megnevezések szlovák formáját használja.

Szóljunk néhány szót a tankönyv megjelenésének körülményeiről:

A bonyodalmak akkor kezdődtek, amikor az Orbis Pictus kiadó vezetője a miniszterhez fordult a földrajznevek használatának egyértelműsítésére vonatkozó kérdésével. A miniszter reagálása, mely szerint: „Jediným štátnym jazykom na území SR je slovenský jazyk. Štandardizované zemepisné názvy v učebniciach nesmú byť zamenené nijakým iným označením.”¹

Erre a véleményre tiltakozások sora indult meg az SZMPSZ és az MKP részéről. Levélben tájékoztattuk a fejleményekről az Európai Tanács Kisebbségi Ügyek Bizottságának vezetőjét is. Az OM szakmai tanácskozásokat hívott össze, melyen a szlovákiai magyar közokta-

tást Szabó Mihály Gizella képviselte, de véleményével magára maradt. Az országos civil szervezetekből és az MKP-ból álló Központi Koordinációs Tanács, a Történelemtanárok Társulása, valamint a szlovák értelmiség képviselői is hangot adtak véleményüknek. A tankönyv mindezek ellenére megjelent 2008 szeptember közepén. Az iskolák zöme tiltakozásképpen visszaküldte a miniszternek a megrendelt tankönyveket.

A hibrid tankönyv szövege furcsa egyveleget alkot. Néhány példa mindekre: A Váh a Dunaj folyóba ömlik, a Dunaj pedig a Fekete-tengerbe. Az Adriai-tenger magyarul szerepel az egyik oldalon, pár sorral tovább hazánk legmagasabb csúcsa azonban már Gerlachovský štít néven szerepel. De többek között olvashatunk Malá Fatra Nemzeti Parkról, Štúrovo városról és arról is, hogy „Mátyás király tiszteletére szobrot emeltek Gemer községben”

A tankönyv régi és új kiadását ugyanaz a személy fordította, Szabó Ferenc, aki a szlovákiai magyar pedagógus körökben ismeretlen személy – teljesítve ezzel a mindenkori hatalom uszályában lavírozó kiadó felkérését. Furcsának tűnt az is, hogy a magyar kiadás lektoraként, sem az első, sem a javított kiadásban a könyv borítóján név szerint senki nincs feltüntetve.

Ha mindehhez hozzátesszük, hogy a kiadó vezetője egyik nyilatkozatában, a fordító esetében álnévről beszélt, talán feltehetjük a kérdést, hogy a lefordított tankönyv jóváhagyási és kiadási eljárása nem sérült-e túlságosan?

A tiltakozók meglátásai, érveik a következők voltak:

- A problémát szakmai kérdésként kell kezelni, a politika ne avatkozzon bele.
- A miniszter hivatkozása a szlovák nyelvtörvényre és a kartográfiai törvényre, melyek a hivatalos nyelvhasználatot sza-

bályozzák, nem vonatkoztathatók az oktatási folyamatra.

- Maradjon meg az eddigi magyar névhasználat és a tankönyvvégi szótár, estleg az első előfordulásakor kerüljön zárójelbe a szlovák megnevezés.
- A tízéves gyermekek egy kevert nyelvű tankönyvet kaptak a kezükbe, mely számos nyelvtani következtetlenséget tartalmaz, nehezítve ezzel a tananyag megértését.
- Az egynyelvű szlovák névhasználat nincs összhangban a nemzetközi megállapodásokkal, például a Nemzeti kisebbs-

ségek védelméről szóló keret-egyezménnyel és a Regionális vagy kisebbségi nyelvek Európai Chartájával.

- A tankönyvek újrakiadása felesleges kiadással járt.
- A szlovák értelmiségiek nyilatkozatában ez áll: "Učebnice sú miešaninou gramatických a lexikálnych systémov dvoch jazykov – maďarčiny a slovenčiny – nemožno vnímať ako niečo prirodzené. Útok na materinský jazyk je v hlbokej podstate útokom na emocionálne bohatý vzťah matka–dieťa, ktorý si nosíme v sebe po celý život."²

A Honismeret tankönyv kiadásával is bebizonyosodott, hogy nem megfelelő a tankönyvkiadás központosított rendszere. Az alkotmányban lefektetett ingyenes tankönyvellátás, és az iskolák finanszírozására szánt központi költségvetési keretek között nincs összhang. A politikai okokon kívül ezért is védelmezheti az OM azt az alapállást, hogy tantárgyanként és évfolyamonként csak egy tankönyvet finanszíroz. A hazai tankönyvkiadás modellje nem ad lehetőséget a tankönyvpiac és a tankönyvhasználat liberalizációjára, így nem várhatjuk a az alternatív tankönyvek megszületését sem.

A továbbiakban a földrajz-nevek használatának jogi kereteivel, gyakorlatával és dilemmáival foglalkozom.

A témával összefüggő hazai és nemzetközi jogi vonatkozások a következők:

- A SZK Alkotmányának 34. § (2) bek. szerint az állam biztosítja a kisebbséghez tartozók számára az anyanyelvi művelődés jogát. Erre viszont kihatnak az ENSZ-nek és az EBESZ-nek a polgári és politikai, valamint a kisebbségi jogokra vonatkozó megállapításai, de akár az Európa Tanács 1201-es ajánlása is.
- A geodéziáról és a kartográfiáról szóló törvény 18. paragrafusa szerint a hivatalos szakmai kiadványokban a szlovák standardizált neveket kell használni, a törvény ugyanakkor nem tiltja a másnyelvű megnevezéseket.
- A szlovák államnyelvről szóló törvény ezidáig a hivatalos, nem pedig a nyilvános érintkezésre vonatkozik.

A témával kapcsolatos nemzetközi dokumentumok a földrajzi megnevezések két fajtáját különböztetik meg azon nevek esetében, amelyek nem minősülnek ugyan hivatalosnak, standardizáltak, annak az államnak a hivatalos nyelvén, ahol az adott földrajzi alakulat található, de más nyelvben ma is élők és használatosak. Ez a nyelv lehet az országban nem hivatalos kisebbségi nyelv, de egy másik állam hivatalos nyelve is.

- Az endonima egy földrajzi objektum neve az adott területen használt hivatalos vagy meghonosodott nyelveken. Eszerint endonima (szlovákul és magyarul is) a Bratislava és a Pozsony. A nemzetközi dokumentumok az endonimák, mint kisebbségi nevek térképi és egyéb írott használatát támogatják.
- Az exonima egy bizonyos nyelvben használt név olyan földrajzi objektumra utal, mely kívül fekszik azon a területen, ahol ezt a nyelvet beszélik, és alakjában különbözik az adott területen használt hivatalos vagy meghonosodott nyelvű névalaktól. Eszerint exonima például a Párizs és a Paris (Paris), de mivel a megnevezett földrajzi objektum a jelenlegi magyar etnikai területen kívül fekszik, exonima pl. a Szokolca (Skalica) megnevezés is. Az exonimák esetében a nemzetközi megállapodások ezek számának csökkentését javasolják, illetve az exonima mellett a hivatalos endonima feltüntetését szorgalmazzák a nemzetközi használatra szánt térképeken. A jelenlegi Szlovákia területén található földrajzi objektumok legtöbbször van standardizált magyar neve, amelyek egyben rendszerint hagyományos nevek is, némelyiküket több évszázad óta használjuk írott szövegekben és élőbeszédben is. Ezek a helynevek a magyar nemzeti kulturális örökség részét képezik, és a nemzetközi dokumentumok értelmében védelmet élveznek. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy minden országban az illetékes hatóság joga meghatározni, hogyan nevezzék meg az adott nyelven az országhatárokon túl található földrajzi objektumokat.
- A földrajzi nevek egységes használatával és standardizá-

lásával foglalkozó szakosított ENSZ-szervezet (ún. UNGEGN) dokumentumait is érdemes figyelembe vennünk. Ezek elsősorban a nemzetközi térképi névadási gyakorlatot igyekeznek szabályozni. Így többek között a mai helyzetet tükröző térképeken nem javasolják az adott földrajzi objektum (elsősorban település) történelmi nevének használatát.

Elsősorban az eddig elmondott törvények és megállapodások figyelembe vételével célszerű a megnevezések használatával foglalkozni. Ezek mellett azonban az őshonos kisebbségi státuszunkból adódóan kialakult, illetve megszerzett nyelvhasználati jogaink és szokásaink érvényesítésével is élnünk kell. Alaposan célszerű végig gondolnunk azt, hogy az adott helyzetekben milyen módon felépített érvrendszer vezet eredményre? Mert akár a Sütő András által leírt „Minden madár úgy énekel, ahogyan a csőre áll” szabadelvűsége vajon nem az emberi szabadságjogokkal rokon megfogalmazás? Akkor viszont miért nem elfogadható alapállás? Kihasználjuk-e az önkormányzatiságban rejlő lehetőségeket, melyek nyelvhasználati jogaink bővítéséhez vezethetnének? Hol vannak a szlovákiai magyar vállalkozók kétnyelvű cégtáblái, az ügyészségeken, a bíróságokon anyanyelvünk használatának valós lehetőségei?

A továbbiakban Szabó Mihály Gizella két tanulmánya alapján igyekszem a tankönyvek földrajzi névhasználatának gyakorlati kérdéseit megvilágítani. A tanulmányok a földrajzi nevek földrajzi nevek standardizációjával és határtalanításával foglalkoznak.

A magyar helységnevek standardizációs kérdéseivel a (szlovákiai) magyar nyelv tudomány eddig behatóan nem foglalkozott. A szlovákiai problémák nem egyediek, a rendszerváltozás óta eltelt majdnem két évtizedben hasonló gondokkal szembesült a többi utódállamban élő magyarság is. E tekintetben nyilvánvalóan az egyik alapvető, minden kisebbségi közösséget érintő kérdés, hogy ki, mely terület jogosult az ilyen szabályozást elvégezni. A hatóság értelemszerűen a hivatalos nyelvű névalakok megállapításával foglalkozik, kérdés azonban, milyen mértékben terjed ki az illetékesége a kisebbségi nyelvű földrajzi nevekre is. Két országbeli hatóság

esetében feltehető a kérdés: a szabályozás során, figyelmen kívül hagyhatják-e a másik által végzett standardizálást?

A szlovákiai településnevek jelenlegi szabályozása, mai bizonytalansága és a névváltozatok léte az egymástól független, eltérő ideológiájú, államközpontú standardizálások következménye. A magyar helységnevek esetében, máig ható standardizálásra a 19. század végén és a 20. század elején került sor, ennek a törzskönyvezésnek az eredményét rögzítette az 1913-as helységnevtörvény.

Az első világháború után megalkult Csehszlovákiában 1920-ban fogadták el a településnevek használatát szabályozó törvényt. Eszerint a belügyminisztérium minden település számára "csehszlovák" nevet állapított meg; az olyan települések számára azonban, amelyekben a kisebbségi állampolgárok számaránya meghaladta a 20%-ot, kisebbségi nyelvű helységnevet is jóváhagyhatott. A szlovák név megállapítása többféle módon történt. Ha korábbi forrásokból adatható volt szláv név, az vált a település szlovák nevévé; például Levice, azaz Léva. Egyéb esetekben a hatósági névmegállapítás során az értelmezhető köz- vagy tulajdonnévi tagot rendszerint lefordították (pl. Kövecses – Štrkovec), a többbit átírták (pl. Zsigárd – Žigard). Néhány település esetében azonban engedélyeztek csak magyar nyelvű és magyar helyesírással írt neveket is (pl. Bögellő). Több esetben a magyarosított név helyett a szláv eredetű nevet vezették be újra (pl. Özörény – Gömörhorka).

A bécsi döntés értelmében Magyarországhoz visszakérült területeken újra visszaállították a törzskönyvezéskor megállapított magyar neveket.

A második világháború után, 1948-ban lépett életbe az a rendelet, mellyel Szlovákia területén 710 – zömmel magyar – település korábbi szlovák hivatalos nevét megváltoztatták, illetve akkor szüntették meg jogilag is a kisebbségi nyelvű helységnevek használatát. Az új szlovák hivatalos nevek megalkotásakor egyértelműen a valóban "szlovákos" nevek létrehozása volt a cél, ezt többféleképp érték el:

- a) A köznévi településneveket következetesen lefordították, például a som-drieň, ezért Somodi Drienovec lett.

- b) A nem értelmezhető településneveket különféle motíváció alapján nevezték meg, Nagymegyert például a Csalló víznév szlovák változata alapján nevezték el Čalovonak.
- c) Több mint egy tucat települést szlovák (cseh) történelmi személységről neveztek el.

Ezután jelentősebb változásokra csak a hatvanas–hetvenes években került sor, amikor a kisebb falvakat közigazgatásilag összevonták, az új település pedig szlovák hatósági nevet kapott, pl. Nové Osady.

1989 után, a magyarok területeken indult spontán folyamatok részeként, az önkormányzatok arra törekedtek, hogy az 1948-ban bevezetett szlovák név helyett újra az 1920-ban megállapított, a magyar névhez jobban hasonlító szlovák hivatalos neve legyen a falunak. 1990-ben a parlament jóváhagyta néhány település névváltoztatási kérelmét (pl. Čalovoból így lett újra Velký Meder – Nagymegyér), később azonban a névváltoztatás egyre nehezebbé vált. Így az „össztársadalmi” érdekre való tekintettel, és az érvényes helyi népszavazás ellenére a szlovák törvényhozás elutasította jó néhány önkormányzat (például a párkányiak) ez irányú kérelmét.

A politikai változásokkal egy időben a magyarok falvakban a szlovák településnév-tábla mellé a magyar nevet tartalmazó táblát is kitették, a magyar pártok pedig politikai síkon próbálták elérni a magyar helységnevek hivatalos használatának elismertetését. A hosszú politikai csatározást az 1994-es ún. táblatörvény zárta le, ennek elfogadása Szlovákia Európa tanácsi felvételének egyik feltétele volt.

Az 1989-es változások után a központi magyar sajtó áttért a magyar nevek használatára, mivel azonban a nagyobb, történelmi vagy irodalmi szempontból jelentős városok kivételével a többi település régi magyar nevét az olvasók nem ismerték, ezek szlovák nevét azonosítási céllal zárójelben közölték a lapok.

Az ebbe a csoportba tartozó települések megnevezése sem problémamentes azonban. Előszörban elvi kérdéseket vet fel, hogy a szlovákiai magyarok a magyar településnevek 1948-as „elszlovákosítását” bírálják, egyúttal azonban a szlovák nyelvterületen fekvő települések nagy részére a

múlt század végi törzskönyvezéskor magyarosított, azaz mesterségesen alkotott nevükön hivatkoznak.

Számos olyan történelmi, irodalmi vagy gazdasági szempontból valamikor jelentős település található itt, amelyeknek van természetesen kialakult és máig használt magyar neve (pl. Zólyom, Szakolca, Selmečbánya). Másrészt viszont az 1913-as törzskönyvezéskor nagyon sok mesterséges, soha nem használt, a magyarok által rendszerint nem is ismert magyar nevet alkottak. Szlovákiában a jelenlegi mintegy három ezer település közül legalább a fele ilyen. A magyarok számára ismeretlen, nem használt nevek esetében nem politikai, hanem gyakorlati szempontból volna célszerű a mesterséges neveket megváltoztatni: egyes esetekben vissza lehetne térni a törzskönyvezés előtti nevekhez (akár magyar helyesírással írva), ezt javasolja pl. Käfer István.

A témával foglalkozó szakemberek részéről felmerült az egészségkárt-medencei magyar névnyagra kiterjedő standardizálás. 2001-ben létrejött a határtalanításnak nevezett folyamat és program, mely egyfajta megoldást kíván adni a trianoni döntés kiváltotta nyelvi különfejlődés következményeinek kezelésére, ugyanis a határon túlra került régiók természet- és társadalom-földrajzi nevei gyakorlatilag kikerültek a magyarországi standardizálás hatóköréből.

A földrajznevek használatával és oktatásával kapcsolatos megfontolások

- Tudatosítani kell mindenkinek, hogy a helynévadással és használatával az adott névcsoport nem válik a fogalom birtokosává. A történelem során kialakult névadásokat ma nem értelmezhetjük territóriumkijelölési aktusnak. Tekirdag helyett Rodostót, Rijeka helyett Fiumét, Bratislava helyett Pozsonyt, Matúškovo helyett Taksonyt mondhatunk, és mondhatják mások fordítva. Érzelmileg kötődéseink lehetnek a szóval kapcsolatban, sajátosnak tarthatjuk, egyedibbnek, szimbólium jelentséget tulajdoníthatunk neki, de nem sajátíthatjuk ki.
- Ha a földrajzot a magyar iskolákban magyarul oktatjuk, akkor a magyar szakszavak, így a helynevek megtanításától nem lehet eltekinteni. A tankönyv-

vel szemben támasztott egyik alapvető elvárás is a helyes szóhasználat. Ha az ismeretek megalapozásáról gondolkodunk, nyilvánvaló, hogy a tanulók életkori sajátosságait és a magyar kisdíjakok szlovák nyelvi jártasságát is figyelembe kell venni. Nem hanyagolható el a tanítás nyelvének, vagyis az anyanyelv szabályszerűségeinek a betartása, a szövegkörnyezetnek megfelelően a földrajzi nevekhez csatolt képzők, ragok, jelek használata. A csak szlovák megnevezések használata, az anyanyelv keveréknnyelvvé válása irányába hatna.

- Azt is tisztázni kell, hogy egy nyelv elsajátításához nem a földrajzi megnevezések megismerésén, de a hatékony, a kommunikatív módszerekre épülő, a sok gyakorlással támogatott nyelvtanításon keresztül vezet az út.
- Mindennapi nyelvhasználatunk a kétnyelvű közegben egyrészt életünk változásával, másrészt a többségi és az idegennyelvi szavak befogadásával bővül, de a kisebbségi nyelvhasználati lehetőségek szűkülésével szegényedik, kopik, szürkül. Ha az anyanyelv használatának bármilyen formája megkérdőjeleződik, ha használata a tiltások és a korlátozások ösvényén át vezet, az elbizonytalanodás vehet erőt rajta. A nem szimmetrikus kétnyelvű közeg keveréknnyelvet szül.
- El kell érni, hogy egy alapiskolát végzett diák ismerje környezete településeinek megnevezéseit mindkét nyelven, akár csak az ország és a nagyvilág megnevezéseit minél több változatban. A megnevezések önmagukban is sok érdekes információt tartalmaznak. Például szolgál e tekintetben a szlovák és a cseh Sedmohradsko Erdélyre vonatkozó megnevezése, mely a magyar, a román (Ardeal) és a latin (Transylvania) értelmezéstől eltérően, de a német (Siebenburgen) megnevezéshez hasonlóan őrzi a középkorban közigazgatási egységként funkcionáló hét szék megjelölését.

A problémakör politikai, kisebbségpolitikai, társadalmi vetülete

- A nemzetállami, egységesített oktatásfelfogás az egész ország

területén a társadalmi érvényesülés ígéretével kecsegtet és gyakorta tesz utalást a kisebbségi gettóadás veszélyeire. A szlovák iskola magyar mutánsaként kezelt iskola szerepét nem tartjuk elfogadhatónak. Mi a szlovák oktatási rendszeren belül az anyanyelvet képviselő kultúrába ágyazottan kívánjuk megtartani és fejleszteni iskolarendszerünket. A jól kidolgozott iskolaprogramok, a módszertani háttér kiépítése, a magyar nyelvű felsőoktatás húzó hatása, a civil-szakmai szervezetek erőfeszítései ebbe az irányba mutatnak. De szükség esetén a Honismerethez hasonló tankönyvek visszautasítása is ilyen célokat szolgál.

- A magyar iskolákban használatos honismeret és földrajz könyvek ügyét a tankönyvpiac és forgalmazás szabadságának megteremtésével, alternatív tankönyvek létrehozásával, a természetföldrajz akár a magyarországi tankönyvek adaptációjának biztosításával lehet elérni. Mindezek mellett igyekeznünk megteremteni a feltételeket ahhoz, hogy a felvidéki tankönyvírók bevonásával a magyar iskolák pedagógusai is diákjai kezébe olyan segéd-tankönyveket, munkafüzeteket, digitális és interaktív tananyagokat, tanári módszertani könyveket adjunk, amelyek biztosítják, hogy a tanulók az anyanyelvi ismeretekre építve jussanak el a korszerű és használható tudás megszerzéséig, beleértve a földrajzi megnevezések kétnyelvű elsajátítását is.
- A mobilitásra épülő mai világ diákjainkat sokszor az országhatárokon túlra repíti. Ezzel számolnunk kell, de azzal is, hogy az egyetemes és nemzeti kultúra értékeit át kell örökönünk, megújítva tovább kell adni nekik. Ez vonatkozik a földrajzi nevek többnyelvű használatára is. Nem a sokféle-zavaró zagyaságáról van itt szó, de a sokféle érték egymás mellett éléséről, melyek egymást kiegészítve teszik színessé világunkat.

¹ A Szlovák Köztársaság területén az egyedüli államnnyelv a szlovák nyelv. A tankönyvben szereplő standard földrajzi megnevezéseket semmiképpen nem lehet más megnevezésekkel felcserélni.

² A tankönyvek nyelvvezete a két nyelv – magyar és szlovák nyelv – grammatikai és lexikális rendszerének keveréke, mely nem fogható fel természetes folyamatnak. Az anyanyelv ellen való támadás az egész életen át belénk kódolt bensőséges anya-gyermek érzelmi kapcsolatának a megbontása.

Urbán Zsolt

A tankönyvkiadásról

fordult, hogy a sikeres szerző pályamunkájának kiadási jogát nem az a kiadó nyerte el, amellyel a szerző együttműködött. Hogy hogyan fog ettől a ponttól lezajlani az együttműködés szerző és kiadó között, nem lehet tudni. A kéziratot a szerkesztő, a kiadó lényegében csak lektorálás után kapja kézhez. Egyelőre nincs tapasztalat arra, ki és hogyan fogja koordinálni a lektorok és a szerzők munkáját, ki és hogyan valósítja meg a hozzászólásokat, módosításokat. Ez eddig a szerkesztők feladata volt. A kiadó egyeztet az illusztrátorral, a grafikkussal, és előkészíti a kéziratot. Nyomdábaadás előtt a minisztérium, ill. az Állami Pedagógiai Intézet észrevételezi, majd jóváhagyja a könyvet. Ez új dolog, mert ezidáig a lektorált, megszerkesztett kézirat került jóváhagyásra, most pedig a kész, betördelt, illusztrációkkal ellátott, nyomdakész kézirat. Ebben az esetben a kiadók elég nagy kockázatot kénytelenek magukra vállalni, mert előfordulhat, hogy a jóváhagyási folyamat során olyan módosításokra, változtatásokra lesz szükség, melyek miatt újra kell kezdeni a tördelést.

Eddig két pályázatot írt ki a minisztérium. Az elsőt ősszel, ebben 7 magyar tankönyv szerepelt. A minisztérium maga döntött arról, mely címek kerüljenek az első pályázatba, és arról is, milyen legyen a könyv formátuma, milyen színű legyen, mekkora legyen a terjedelme, mennyi legyen a példányszám. A második pályázaton már 24 cím szerepelt a magyar iskolák számára. A szerzői pályázat lezárult, megvannak a nyertesek, a napokban kéne meghirdetni a kiadói pályázatot a nyertes pályamunkákra. Ennek eredménye leghamarabb május végén, június elején várható. Ami azt jelenti, hogy a szeptemberi megjelenésig a kiadóknak 3 hónapjuk marad. Nehéz előre látni, mi fog történni a nyár folyamán.

A pályázaton nyertes szlovák tankönyveket – természetesen – le is kell majd fordítani. Ez annak a kiadónak a feladata, amely a szlovák kiadást is végzi. Nincs apelláta, a minisztérium megrendeli, le kell fordítani.

A fordítót ezidáig a kiadó választotta meg, úgy tűnik, ebben nem lesz változás.

A fordítások az összes természettudományi és társadalomtudományi tantárgyra vonatkoznak. Csak a zenei nevelés tankönyvei nem fordítások. Sajnos, az új középiskolai szlovák történelemkönyveket is le kell fordítani.

A fordításokról

Tapasztalataim szerint a lefordított tankönyv, bármilyen briliáns is a fordítás, nem hasonlítható össze egy jó eredeti tankönyvvel. Bármilyen jó is a fordító, kénytelen követni a szerző gondolatmenetét, a szöveg felépítését. Ha összehasonlítunk például két fizikakönyvet, rögtön szembeötlik a különbség. A magyar nyelven kigondolt, megfogalmazott mondanivaló mindig érthetőbb, világosabb, szabatosabb a fordításnál. A másik probléma a honismeret és történelem-tankönyvek esetében jelentkezik. A szlovák eredeti természetesen más szemszögből közelíti meg ugyanazt a témát: a szülőföldet, a környezetet, csak a szlovák nemzeti történelmet tartalmazza, és azt is természetesen más szemszögből tárgyalja, mint a magyar történelem. Ezek fordításainál elméletileg pótmegoldás lehetne, ha a magyar iskolák számára egy mellékletet csatolnánk a tankönyvhöz. Ez a megoldás azonban eddig nem működött. Jó megoldás csak a magyar nyelven megjelenő eredeti tankönyv lehet.

Az ideális helyzet az lenne, ha a magyar, a szlovák, a zenei nevelés és a honismeret, valamint a történelem tantárgyak tankönyveit saját szerzőink írnák, a szaktantárgyak tankönyveit Magyarországról hoznánk be (természetesen a szlovákiai tantervhez kellene őket alakítani), ill. a jó szlovák tankönyveket lefordíttatnánk.

A földrajzi nevek használata tankönyveinkben

A tankönyvekben használt földrajzi neveket kapcsolatban törvény született. A parlament 2008. dec. 3-án fogadta el a 462/2-008 sz., erre vonatkozó törvényt.

A megrendelésekről

Az előző időszakban a minisztérium az iskolák megrendelése szerint, a kiadókkal egyeztetve állította össze a kiadók kiadói tervét. Volt, amikor a szerződés aláírása májusig is elhúzódott, ez sokszor befolyásolta a tankönyvek időben történő megjelenését, volt amelyek csak késve, decemberben jöttek ki a nyomdából. A megjelent tankönyveket aztán az Adrem tankönyvterjesztő továbbította a megrendelések alapján az iskolákba.

Úgy tűnik ma a minisztérium megpróbálja az Adrem szerepét lecsökkenteni ebben a folyamatban, a könyveket közvetlenül a minisztérium honlapjáról lehet megrendelni, a minisztériumban összesítik a megrendeléseket, ott állítják össze a kiadandó tankönyvek listáját, amelyhez immár a kiadók sem nagyon szólhatnak hozzá. Tankönyvet rendelni január 9-ig lehetett. A minisztérium március 11-én kötötte meg a tankönyvekre a szerződéseket a kiadókkal.

- az alapiskolák számára: 41 (ebből 18 eredeti, 23 fordítás)
- a középiskolák számára: 11 (ebből 5 első kiadású fordítás)
- a speciális iskolák számára: 25 (ebből 1 eredeti első kiadás)

A pályázatokról

Tankönyves berkekben az utóbbi időben a legnagyobb izgalmat a tankönyvekre kiírt pályázatok okozták, az eddigi gyakorlattal szemben ebben van legnagyobb különbség. Azelőtt a kiadók pályáztak a meghirdetett címekre, ők szólították meg a szerzőket, és saját kompetenciájukban kötötték meg a szerződéseket a szerzőkkel, lektor-

okkal, illusztrátorokkal, grafikusokkal stb. Szervezték, koordinálták a munkát, a munkafolyamatot.

Az új pályázatok immár szerzői pályázatok, melyeken a kiírás szerint a szerzők vesznek részt. A kiadók csak akkor lépnek a porondra, amikor a nyertes pályamunkák kiadási jogáért kell versengeniük. A valóság azonban a régebbi gyakorlatra hasonlít, az esetek többségében a kiadók szólítják meg a szerzőket, és részt vesznek a szerzők pályamunkáinak elkészítésében. A magyar tankönyvek esetében csak egy független pályázó volt, aki sikeresen is szerepelt. A nyertes szerzőkkel a minisztérium köt szerződést, amely egy kb. tízoldalas dokumentum és sok olyan részt tartalmaz, amelyek értelmezése komoly jogi felkészültséget igényel, és a szerzőknek nem sok lehetőségük volt a szerződés módosítására, a beleszólásba. A szerzők, ha nem akarták, hogy addigi fáradozásuk kárba vesszen, kénytelenek voltak aláírni a minisztériumi szerződést. A minisztérium szólította meg a kéziratok lektorait is, és felszólította a szerzőket a velük való együttműködésre. A lektorokkal azonban már kiadónak kell szerződést kötniük. Az a fura helyzet állt elő, hogy a szerzők kötelesek együttműködni a lektorokkal, akiknek viszont nincs szerződésük.

A létrejövő kéziratot a szerző leadja a minisztériumba, amely továbbítja azt a kiadói pályázaton nyertes kiadónak. Nem világos, mi lesz a kiadói, szerkesztői észrevételekkel. Az egyik legkritikusabb pontja ezeknek az új pályázatoknak, hogy nincs garancia arra, hogy a szerző és a szerzőt a pályázaton támogató, segítő kiadó közösen jut el a tankönyv kiadásáig. Elő-

E szerint a földrajzi neveket két nyelven kell feltüntetni: előbb a nemzetiség nyelvén, utána zárójelben vagy törtvonallal elválasztva következik a megnevezés szlovákul, a 2002 és 2006 között megjelent könyvek szerint. A tankönyv végén szótárszerű összefoglalót kell összeállítani. A törvénnyel szemben nincs mód ellenszegülni, ha a kiadó, a szerző, a fordító komolyan tankönyveket akar készíteni. A tankönyvek jóváhagyásakor a pedagógiai intézetben ellenőrizni fogják a törvény betartását. A törvényt a parlamentben újra fogják tárgyalni.

A történelem- és honismeret-tankönyvek

Hosszas küzdelem után sikerült elérni, hogy a középiskolás történelem-tankönyvek ne fordítások legyenek. Megszületett előbb, és a minisztérium el is fogadta, ma is érvényben van a magyar tanítási nyelvű iskolákra vonatkozó tanterv, melyek alapján meg is jelent az első és a második tankönyv. A harmadikra sajnos nem került sor, sőt a megjelenteket sem lehet immár megrendelni, mert a minisztérium törölte őket a megrendelhető tankönyvek listájáról. Aztán pályázatot írt ki az új szlovák történelemköny-

vekre, és kötelezi a majdani szlovák könyv kiadóját ezek fordításainak megjelentetésére is.

Az alapiskolás történelemkönyvek is a pályázaton nyertes szlovák tankönyv fordításai lesznek.

A történelemkönyvek mellett másik nagyon fontos tankönyvcsoport: az alsó tagozatos honismeret, illetve környezetismeret-tankönyvek. Amíg ezek a szlovák tankönyvek fordításai lesznek, hiányozni fognak belőlük azok a sajátosságok, melyek a magyar tanulók számára fontosak. A megoldás ezek esetében is az lenne, ha elkészülnének a megfelelő tantervek, melyek alapján meg lehetne írni a magyar iskolák számára a tankönyveket is. Ha azok régióként különböznenek, különbözhetnének, az még csodálatosabb lenne.

Mit lehet tenni?

Úgy gondolom, a tankönyvekkel kapcsolatos kezdeményezéseknek mindenképpen az iskoláktól, ill. a pedagógusoktól (Pedagógus-szövetségtől) kell kiindulniuk. Rövid távú feladatnak tekinthetjük, hogy kialakuljanak műhelyek (iskolákban, tanszékeken), ahol elkészülhetnének a tantervek, amelyeket aztán be kellene nyújtani az Állami

A szlovákiai magyar iskolák tankönyvellátásának útjai c. konferencia résztvevői

Pedagógiai Intézetbe, ill. a minisztériumba jóváhagyásra. Amíg ezek nincsenek meg, addig csak elméleti síkon beszélhetünk saját, eredeti tankönyvekről. Ha elkészülnek, elvárható politikusainktól, hogy támogassák, segítsék az elképzeléseket, terveket. A tantervek, kéziratok elkészítésére támogatókat kell szervezni. A munkához különféle alapoknál bizonyosan lehet forrásokat biztosítani, illetve a meglévőket át-csoportosítani. A várható eredményességről most ne beszéljünk.

Hosszú távon csakis az oktatási autonómia jelenthet megoldást, melynek keretén belül mi magunk gondoskodhatunk iskoláinkról, iskolásainkról, pedagógusainkról, tankönyveinkről.

Mindezekről beszélni kell, írni kell róla a hazai és a nemzetközi sajtóban, nem várhatjuk, hogy szlovák részről fognak kezdeményezően lépni ez ügyben. Természetesen nem várható, hogy máról holnapra megoldás születik, de a céljainkról nem szabad lemondanunk.

Szabómihály Gizella

A fordított tankönyvek lehetséges értékelési szempontjai¹

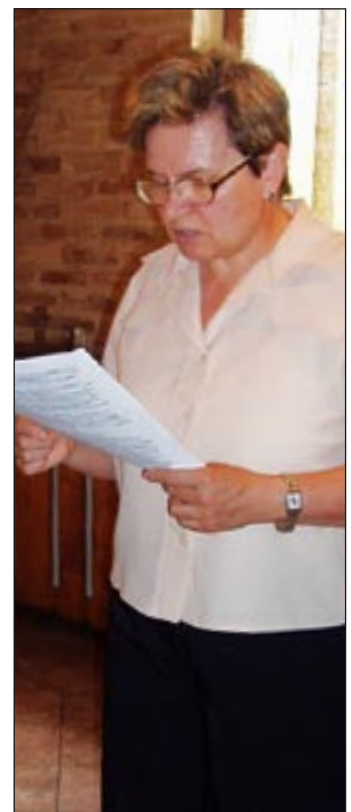
0. Bevezetés

Szlovákiai magyar oktatáspolitikusoktól és intézményvezetőktől, pedagógusoktól gyakran hallani, hogy a jelenlegi versenyhelyzetben a szlovákiai magyar iskolák csak a minőségi oktatás révén tartathatják meg tanulóikat. A minőségi oktatás azonban elképzelhetetlen jó tankönyv nélkül, hiszen az utóbbi évtizedek műszaki fejlődése ellenére az oktatásban még mindig a tankönyv az elsődleges információforrás, sőt sok esetben az egyetlen könyv, amelyet a diák el-

olvas. Ezért egyáltalán nem mindegy, milyen a tankönyvek tartalmi és nyelvi-stílusbeli színvonala. A vonatkozó szlovákiai közoktatási jogszabályok értelmében csak a minisztérium által jóváhagyott és az egységes tantervhez igazodó tankönyv használható az iskolákban, ennél fogva a magyar iskolákban döntően cseh vagy szlovák nyelvből fordított könyvekből tanulnak és tanulnak ma is a diákok. Mindez azt jelenti, hogy az oktatás minőségének értékelésekor nem lehet a használt tankönyv mint

fordított szöveg színvonalától eltekinteni.

Szlovákiai magyar viszonylatban tudtommal csak az utóbbi években merült fel a tankönyvek értékelésének gondolata, a tankönyvfordítások nem megfelelő színvonala azonban szinte állandóan napirenden van, a szlovákiai magyar (szak)sajtóban több, a rossz tankönyvfordításokat, ezen belül is a nem megfelelő terminológiahasználatot bíráló írás jelent meg (l. pl. Hubik 1987; Horváth 1999, 2003; Csuka 2003,

Balla 2003). Mivel azonban ezzel a kérdéssel egy-két „megszállott” pedagógus foglalkozott, alapjában véve csak néhány alapiskolai tantárgyra (főleg a matematikára és a földrajzra, esetlegesen a történelemre és a természetrajzra) korlátozódtak ezek a cikkek, pontosabban hibakatalógusok, ugyanis a fordítás mélyebb elemzésére egyik szerző sem vállalkozott (a grammatikai szerkezetekről bővebben I. Szabó Mihály 2007).

Ebben az előadásban arra kívánok rámutatni, hogy a fordított tankönyveket részben hasonló, részben eltérő szempontok szerint kellene elbírálni, mint az eredeti tankönyveket.

1. Tankönyvértékelési szempontok eredeti szöveg esetében

1.1. A szakirodalom többféle elnevezés alatt említi a tankönyvvel kapcsolatban végzett vizsgálatokat. Ismert összefoglaló művében Dárdai Ágnes a nemzetközi szakirodalomban használt kifejezéseknek megfeleltethető alábbi magyar szakkifejezéseket közli: tankönyvvizsgálat, tankönyvrevízió, tankönyvgyeztetés, tankönyvjavítás, tankönyvkritika, tankönyvbírálat, összehasonlító tankönyvelemzés, tankönyvkutatás, tankönyvelemzés (Dárdai 2002, 23). Szlovák szövegekben az alábbi, tapasztalatom szerint szinonim kifejezésekkel találkozhatunk: hodnotenie učebníc, evalvácia učebníc, analýza učebníc. A téma egyik legismertebb magyarországi szakembere, Kojanitz László ezzel kapcsolatban két alapfogalmat és terminust különböztet meg: tankönyvértékelés és tankönyvkutatás. Tankönyvértékelésről szerinte akkor beszélünk, ha a tankönyvet a megfelelőség szempontjából vizsgáljuk: „A tankönyvértékelés során a szakértő a tankönyvet azokkal a célokkal és funkciókkal hasonlítja össze, amelyek megvalósítására a tankönyv készült. A tankönyv minőségét azon méri le, hogy az milyen mértékben felel meg ezeknek a céloknak és funkcióknak. Az ilyen típusú értékeléseknek gyakran egy-egy tanterv, illetve curriculum a vizsgonyítási pontja” (Kojanitz 2005, 137). A másik megközelítés a hatékonyság vizsgálata, ez a célja a kísérleti tankönyvkutatásnak: „A tankönyvkutatás a hatékonyságot (effectiveness) vizsgálja. Annak

feltárására törekszik, hogy a tankönyv milyen módon hat, milyen mértékben és milyen irányban befolyásolja a tanulók tanulási folyamatát, teljesítményét és tudását. A gyakorlat leginkább arra a kérdésre vár minél konkrétabb válaszokat a tankönyvkutatástól, hogy a tankönyvek mely sajátosságai hatnak leginkább a tanulás eredményességére, illetve, hogy melyek azok a tankönyvi hibák, amelyek bizonyítható módon lefontják a tanítás és tanulás határfokát” (Kojanitz 2005, 139).

Mind a tankönyvértékelés, mind pedig a tankönyvkutatás során Kojanitz szerint három módszer alkalmazható: a tankönyvelemzés, amely valójában a szakértői véleményezés, a kísérleti vizsgálat, azaz a gyakorlati kipróbálás eredményeinek mérése és a tankönyvanalízis (I. Kojanitz 2005, 141). Ez utóbbi abban különbözik a tankönyvelemzéstől, hogy a tankönyvanalízis „objektív adatok alapján von le következtetéseket a tankönyv megfelelőségéről vagy nem megfelelőségéről” (Kojanitz 2005, 136).

1.2. Az így értelmezett fogalmak szerint tankönyvértékelésnek minősül az a bírálat, amelyet a tankönyvvé válás egyik feltételként a benyújtott kéziratról készíteni kell. Az alábbiakban röviden ismertetem a szlovákiai és a magyarországi értékelési szempontrendszert.

A szlovák Állami Pedagógiai Intézet által kidolgozott és a tananyag feldolgozásának minőségére irányuló értékelési elvek¹ hat kérdéskört ölelnek fel: 1. Az alapvető pedagógiai dokumentumokkal való összhang: a tananyag feldolgozása megfelel-e a tantervi céloknak és tartalomnak, logikailag strukturált-e, és alkalmas-e arra, hogy az ún. törzsanyagot (alapkövetelményeket) elsajátítsák belőle a tanulók; 2. Személyiségfejlesztési szempontok: mennyire felel meg a tankönyv a készségfejlesztési céloknak, mennyire készíti fel a diákokat a mindennapi életre: szociális kompetenciák fejlesztése, felkészítés a mindennapi életben előforduló helyzetek kezelésére; 3. Tartalmi kritériumok: a tartalom pontossága és szakmai helytállósága, ezen belül a helyes szakszóhasználat; a törzsanyag azonosítható, a tankönyv kiaknázza a tantárgyközi kap-

csolatokat, a törzsanyag és a kiegészítő tananyag megfelelően aránylik egymáshoz; 4. Didaktikai szempontok: a tankönyv nyelvezete megfelel-e a tanulók értelmi szintjének, érthető-e; a tananyag feldolgozása megfelelő és változatos módszerekkel történt-e, a kérdések és feladatok mennyire aktivizálók, mennyire szolgálják a készségfejlesztést; 5. A grafikai megoldások értékelése: a szöveg és az illusztrációk elhelyezése, kapcsolatok stb.; 6. Társadalmi-etikai szempontok: sem a szöveg, sem a képanyag nem tartalmazhat valamely társadalmi rétegre, kisebbségre nézve diszkriminatív elemeket (bővebben I. Kritériá é.n.).

A tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről szóló, a 20/2006. számú rendelettel módosított 23/2004. (VIII.2-7) OM-rendelet² hasonló bírálati szempontokat említi, azaz szintén a funkcionális megközelítés (bővebben I. Kojanitz 2007) jellemzi, a tankönyv megfelelőségét azonban bizonyos indikátorokhoz (pl. mondathossz, a szöveg szakszavakkal való „telítettsége”) is köti. Mindez azt jelenti, hogy az értékeléskor nemcsak az általánosan értelmezett tankönyvelemzés, hanem a tankönyvanalízis módszerének alkalmazásáról is szó van. A magyarországi szabályozás a Tankönyvkutató Intézet kutatásain és ajánlásain alapul, az intézet az értékelések megkönnyítésére egy részletesebb munkaanyagot is kidolgozott (Értékelési kritériumrendszer 2006), ebből még inkább kitűnik, hogy a magyarországi tankönyvértékelési rendszerben a szlovákiaiánál nagyobb hangsúlyt kap a rendszerszerűség, valamint a tanulóközpontúság, azaz mennyire segíti a tankönyv a tanulókat a tanulásban³, továbbá ebben az anyagban a bennünket érdeklő nyelvi-szövegszerkezeti kérdések is részletesebben ki vannak fejtve, ezért érdemes bővebben is idézni belőle.

A tankönyv értékelésekor az ismeretek megértése, tanulása mint fő értékelési kritériumon belül az egyes alkritériumok kapcsán az alábbi nyelvi jellegű elvárások fogalmazódnak meg a tankönyvekkel szemben:

a) Az ismeretanyag tartalma és mennyisége: „A tankönyvben szereplő tudományos fogal-

mak, szakszavak mennyisége és nehézségi szintje megfelel a tanulási céloknak, és összhangban van a tanulók tanulási képességeivel⁴ (Értékelési szempontok 2006, 10).

b) Az ismeretanyag kifejtettsége: „A tankönyv a szakszavakat, idegen szavakat, archaikus szavakat a tanulók számára is érthető módon értelmezi és magyarázza” (Értékelési szempontok 2006, 11).

c) A fogalmak bemutatása: „A definiált fogalmak meghatározásai pontosak és a tanulók számára is érthetők”; „A fogalomtár (kislexikon)⁵ pontos, szakszerű, az életkornak megfelelő meghatározásokat tartalmaz” (Értékelési szempontok 2006, 11).

d) A szövegezés általános minősége: „A fogalmazás árnyalt, szabatos, választékos, megfelel a szövegtípus sajátosságainak; A tankönyv szövegezése grammatikai és nyelvhelyességi szempontból kifogástalan; A tankönyv csak akkor használ idegen szavakat, szakszavakat és elvont jelentésű szavakat, kifejezéseket, ha azokra valóban szükség van; A szöveg egész struktúrájában érvényesül a tagoltság elve; A szövegek belső strukturáltsága megfelelően elősegíti a tartalmi és logikai összefüggések felismerését és megértését; A kifejtés tételmondatokra épül, amelyek logikusan, világosan tagolják a gondolatmenetet; Nincsenek a szövegben indokolatlan és zavaró időrendi és/vagy logikai ugrások” (Értékelési szempontok 2006, 11).

e) A szöveg alkalmazkodása az életkori sajátosságokhoz: „A különböző szövegtípusok (elbeszélő, leíró, elemző, értekező) mennyisége és aránya megfelel az életkori sajátosságoknak”; A tankönyvben található szövegek fogalmazásmódja összhangban van a tanuló előzetes ismereteivel és szövegértési képességeivel”; A tankönyv szóhasználatát alkalmazkodik a tanulók tudásához és érdeklődéséhez”; A mondatok terjedelme és szerkezete (egyszerű, összetett, alárendelő, mellérendelő

stb. mondat) tekintettel van a tanulók nyelvi fejlettségének színvonalára⁶; „A tankönyv stílusa szemléletes” (Értékelési szempontok 2006, 12).

1.3. A tankönyv minőségének a fenti szempontok szerinti értékelésére csak az eredeti kézirat jóváhagyása előtt kerül sor, a fordított szöveget még optimális esetben sem vizsgálja ilyen részletkebe menően senki sem, legfeljebb a szakszóhasználatot nézi meg a szerkesztő vagy a lektor(ok). Ennek nyilván az a laikus vélekedés az oka, hogy ha az eredeti szöveg megfelel az értékeléskor alkalmazott kritériumoknak, akkor ez a fordításra is érvényes. Holott könnyen belátható: az eredeti és a fordított szöveg nem ugyanakkor a célcsoportnak készül, ezért ha a fordítás nyelvi színvonalától eltekintve csak az egyéb, elsősorban tartal-

mi és didaktikai szempontokat nézzük is, az ugyanazon tartalmú szöveg a két célcsoportnál eltérő hatást vált és válthat is. A tágabb politikai-társadalmi környezet azonos ugyan a szlovák és magyar tanulók esetében, a mikro környezet, valamint a nemzeti identitás, az anyanyelv meghatározta előismeretek azonban eltérőek. A szlovák tankönyveket szlovák anyanyelvű, a szlovák társadalomban szlovákként szocializálódott szerzők szlovákként beszélő és szlováknak szocializálódott diákoknak írják. A magyar anyanyelvű és magyaroknak szocializálódott gyermekek tehát olyan tankönyvből tanulnak, amely magyar nyelven ugyan, de szlovák perspektívából mutatja be az adott témát, ami egyes tantárgyak esetében különösen problematikus lehet, ilyen például a történelem vagy a honismeret⁷.

Az „egyperspektívájúság” általános hiányossága azonban véleményem szerint az, hogy valójában figyelmen kívül hagyja a nem szlovák identitású és anyanyelvű tanulóknak a szlovákokétól eltérő háttértudását és bővebb nyelvismeretét, nem aktivizálja azt és nem épít rá. Így például kiegészítő szakirodalomként csak szlovák műveket említenek a tankönyvek, csak szlovák (írott, újabban elektronikus) forrásokra utalnak. A magyar iskolába járó tanulók jól tudnák hasznosítani a magyarországi forrásokat, és munkaerő-piaci esélyeiket is javítaná, ha már az iskolában megismerkednének egy-egy szlovákiai intézmény, jogszabály stb. magyarországi megfelelőjével. Az eredeti magyar szövegek tanulmányozása nyilván is hasznos volna, hiszen így a diákok jobban megismerhetnék

a magyar szakszóhasználatot és szakstílust.

2. Fordított tankönyvek lehetséges értékelési szempontjai

A fentiek alapján tehát leszögezhető, hogy a fordított szöveget is szükség volna hasonló kritériumok alapján még egyszer értékelni, mint az eredeti kéziratot – természetesen az eltérő célcsoport jellemzőinek figyelembe vételével.

1.4. El kellene tehát érünk, hogy ha elsősorban gazdasági okokból nincs lehetőség eredeti magyar nyelvű tankönyvek kiadására, akkor a szlovák tankönyvek fordításakor az adaptáció irányába lehessen elmozdulni.

¹ Jelen előadás A tankönyvfördítéssel és a tankönyvek értékeléséről (Fazekas József szerk. Emlékkönyv Zeman László 80. születésnapjára. 84–101. Dunaszerdahely: Lilium Aurum) című tanulmányom alapján készült.
² Az Oktatási Minisztérium irányelvben rögzítette az oktatási segédanyagok (beleértve a tankönyveket) pályázati úton történő kiválasztásának a menetét (Smernica č. 2/2008-R z 1. februára 2008 ktorou sa upravuje postup Ministerstva školstva Slovenskej republiky a ďalších priamo riadených organizácií pri výbere materiálných didaktických prostriedkov, ich autora, vydavateľa a výrobcu), ebben azonban csak általában esik szó arról, hogy a pályázati bizottság az előre megadott kritériumok szerint értékeli az adott taneszközt.
³ A rendelet hatályos szövege letölthető a Sulinova Kht. honlapjáról is: (<http://www.sulinova.hu/cikk.php?sess=&alsite=26&rovat=27&arovat=&cid=2171>)
⁴ Kojanitz László egyik munkájában (2007) a tankönyvértékelésben megkülönbözteti a tankönyv strukturális elemein alapuló értékelést és a tankönyvi minőség funkcionális megközelítést (a tankönyvtől elvárható funkciók és azok teljesítése). Ez utóbbi kapcsán a szerző ezt írja: „A tankönyv funkcióiról készült listák tehát az 1980-as években arra a kérdésre válaszoltak, hogy milyen feladatot tölt be a tankönyv a tanításban, s nem arra, hogy milyen feladatokat tölt be a tanulásban. Azóta azonban a tanításközpontú felfogást felváltotta a tanulásközpontú megközelítés. [...] Ennek a szemléletváltásnak meg kell változtatnia a tankönyvekről vallott felfogásunkat: a tankönyvek pedagógiai korszerűsítésének legfontosabb és legösszetettebb aktuális feladata a tanulásközpontú oktatás igényeihez való alkalmazkodás lett” (Kojanitz 2007, 118).
⁵ A vonatkozó minisztériumi rendelet szerint a speciális szakszavak átlagos előfordulási gyakorisága mondatonként nem haladhatja meg az alábbi értékeket: 1–4. évfolyam 0,3, 5–8. évfolyam 0,5, 9–12. évfolyam 0,8 (l. a 3. számú mellékletet).
⁶ A rendelet értelmében a tankönyv értékelésekor vizsgálni kell, hogy a törzsszövegben a 150 karakternél hosszabb mondatok aránya ne haladja meg az alábbi értékeket: 1–2. évfolyam 5%, 3–4. évfolyam 10%, 5–6. évfolyam 20%, 7–8. évfolyam 25%, 9–10. évfolyam (szakiskola, azaz szakmunkásképző) 25%, 9–12. évfolyam (szakközépiskola, gimnázium) 35%. (l. a 3. számú mellékletet).
⁷ A jelenleg használt negyedikes honismeret tankönyvben például egy szó sem esik arról, hogy az országnak a szlovákokon kívül más nemzetiségű állampolgárai is vannak, az ország történelme a szlovákság történelmével azonos, az egyes tájegységeket bemutató fejezetek néprajzi jellegű adatai is csak a szlovákokkal kapcsolatosak.

Simon Szabolcs – Misad Katalin

Nyelvi ideológiák és nyelvhelyességi babonák egy szlovákiai magyarnyelv-tankönyvben

Simon Szabolcs

hazai nevének az ún. kurrikuláris transzformáció az elodázhatalanságát sürgetők hangja. Az időközben megindult és jelentősen felgyorsult reformkísérletnek a Ján Mikolaj oktatási miniszter vezette Iskolai Minisztérium elvárása alapján a közoktatás teljes tartalmi átalakítását kell eredményeznie 2008. május 22-én a Szlovák Nemzeti Tanács – hosszú idő után – új közoktatási törvényt¹ fogadott el. A szlovákiai közoktatási rendszerben e törvény a folyamatban levő tartalmi reform alapkövének tartható.

A törvény mellékleteként új tantervek (curriculumok) jelentek meg; az Állami oktatási program és a hozzá tartozó helyi tantervek, amelyeket az iskolai munkaközösségek dolgoztak ki. A legfontosabb általános alapelvek európai uniós dokumentumokból származnak, például az ún. kompetenciák alapuló alkalmazható tudás megszerzése.

Az elmúlt időszakban a reformot elősegítendő különféle oktatási témájú projektek indultak,

A Kárpát-medencében szinte mindenhol folyamatosan zajlik a (köz)oktatás reformja, ezen belül általában különös hangsúlyt kap az érettségi vizsgáé. Ez a folyamat – kisebbségi körülmények között főleg – természetesen, nem hagyja érintetlenül a magyar tannyelvű iskolákban az anya- és az államnyelv tantárgyát sem. Kérdés azonban, hogy e reformok, a különféle, gyakran jogosan és élesen bírált kezdeményezések-rendelkezések kedvezően befolyásolják-e általában az (anya)nyelvi kompetenciák fejlesztését.

Az utóbbi néhány évben Szlovákiában is érezhetően felerősödött a közoktatás tartalmi reformjának,

például a pedagógiai mérésekkel, az érettségi vizsgával vagy a tankönyv megújításával kapcsolatban is. Alábbi írásunkban az egyik, a Nagyszombati Egyetemen elkészített projekt keretében elkészített magyartankönyvet² vizsgáljuk, főleg nyelvészeti és didaktikai szempontból. Elemzésünkben elsősorban arra voltunk kíváncsiak, milyen nyelvi ideológiákat, nyelvszemléletet tükröz a tankönyv. Azt gondolhatnánk, hogy a korszerű szakirodalom – beleértve az idevágó hazait is (pl. Kožik 2004; Misad 2007; Simon 1996, 2005/2006, 2007; Simon–Misad 2006, Szabó Mihály 2008) – hatására olyan magyartankönyvek készülnek majd, amelyekben a szerzők bátran vállalják a változtatás lehetőségét, implementálják az alap- és középiskolai oktatásban ez az ideig mostohagyereknek számító nyelvtudományi ágazatokat, s mindeközben nem feledkeznek meg a nyelvhasználat-központúság, a szöveg szemlélet, és a funkcionális nyelv szemlélet fontosságáról sem.

A tankönyv azonban szakmai szempontból korántsem felel meg az elvárásoknak; számos szakmai tévedést, inadekvát feladatot, meghatározatlan jelentésű szót és terminust, nyelvhelyességi babonán³ alapuló pontatlanságot, sajátos megfogalmazást, helyesírási hibát, illetve pragmatikai szempontból kifogásolható egyéb jelenségeket tartalmaz. A továbbiakban e gazdag tárházból veszünk szemügyre egy szerény válogatást.

Ideológia a tankönyvben. Rendkívül tanulságos, ahogy a szerzők a határon túli magyarság nyelvhasználatáról, illetve ezzel kapcsolatban az ottani nyelvészeti kutatásokról szólnak. „Új területe a nyelvművelésnek a határon túli magyarság nyelvhasználatának kutatása. Erre a munkára azért van szükség, mert a határon túli magyarság nyelve nem mindig követheti a magyarországi fejlődést, és ez az eltérő fejlődés a magyarországitól eltérő elnevezések megalkotására készíti a nyelvészeket.” (109) A „Gramma Nyelvi Iroda [...] nyelvi jellegű szolgáltatásokat is nyújt intézményeknek, magánszemélyeknek egyaránt, hogy megteremtse a szlovákiai magyarság anyanyelvhasználatának feltételeit. A [...] jelenleg folyó kutatások és a nyelvművelői munka legfontosabb nyelvészei Lanstyák István és Szabó Mihály Gizella.” (109)

Köztudott, hogy a határon túli magyarság nyelvhasználatának kutatása a nyelvművelésnek nem új területe. Korábban, a rendszerváltás

előtt szinte kizárólag az ottani nyelvművelők folytattak ilyen tevékenységet, ma viszont ezzel a témával mindenekelőtt a szociolingvisztika, ezen belül a kétnyelvűség-kutatás foglalkozik behatóan, illetve hozott felszínre azóta tudományos eredményeket. Külön figyelmet érdemel még a fentebbi idézett szövegben az a megállapítás, hogy az eltérő fejlődés a magyarországitól eltérő elnevezések megalkotására készíti a nyelvészeket. E megfogalmazás azt az implikációt tartalmazza, hogy a nyelvészek a saját szórakozásukra „találnak ki” új megnevezéseket, igaz, némi társadalmi különfejlődéstől készítve, arról viszont nem esik szó, hogy mindezt a főleg kisebbségi sorsba kényszerült beszélőközösség nyelvi gondjainak enyhítése érdekében teszik.

A másodikként feltüntetett részlettel kapcsolatban ismét utalhatunk a nyelvészek munkájával kapcsolatos fentebbi megállapításokra, ti. hogy a könyv alapján a nyelvészet tulajdonképpen nem más, mint nyelvművelés, amelyet a nyelvészek végeznek. Lanstyák István és Szabó Mihály Gizella valóban végez/végzett olyan tevékenységet is, amelyre (a szó legjobb értelmében) ráillik a nyelvművelés, tevékenységüket azonban mégsem adekvát a fenti módon jellemezni.

A tankönyv viszonylag gyakran tesz utalást az idegen szavakra, ad tanácsot használatukkal kapcsolatban. E részekből kitűnik, hogy az idegen szavakat afféle szükséges kerüendő rossznak tartja, és hogy velük kapcsolatban megkülönböztethetünk szükséges és felesleges csoportba tartozókat: „[Az anyaországi nyelvművelők] csak a szükségtelen idegen szavakat tartják feleslegesnek”. (A szerzők „főlősleges” idegen szónak tartják például a weboldal szót [129].) „Ma természetesen csak a szükségtelenek (idegen szavak) ellen harcolunk. Ezek elsősorban hétköznapi dolgok idegen megnevezései, használatauk az egyes tudományágakban viszont előnyösnek is tekinthető a nemzetközi jellegük miatt. Tehát a disc-jockey helyett használjuk inkább a lemezlovas, a spray helyett a permet szavakat! Ezek a szavak még annyira idegen hangzásúak, hogy a helyesírásunk sem engedélyezte a magyaros helyesírásukat, ellenében olyan gyakran előforduló szavakéval, mint a szolárium, diszkó, eszpresszó, hardver, kóla”...

A fentiekhez nem szükséges különösebb kommentár, a magunk részéről azonban még hoz-

zátezzük, a szöveg azt sugallja, hogy az idézett példák valamilyen tudományág terminológiájába tartoznak, miközben átvételük időpontjára nézve is félrevezeti az olvasót a még határozószó, tehát egyéb szempontból is elhibázott a szövegrész. „Az új szavak legtöbbször idegen nyelvekből áramlanak a magyarba, ezért a nyelvművelés ügyel arra, hogy a szükségtelen idegen szavak ne lépjenek el nyelvünket. Nagy számuk ugyanis emellett, hogy veszélyezteti nyelvünk sajátos vonásait, nehezhitheti az emberi kommunikációt is”.

„Szakállas” babonának számít, hogy a nyelvművelés/nyelvészet legfőbb feladata a (szüségtelen) idegen szavak elleni küzdelem. Értéktétel tartalmaz a ne lépjenek el megfogalmazás is. Ezenkívül viszsaközönő motívum a honi magyarnyelv-tankönyvekben az, hogy az idegen elemek veszélyeztetik nyelvünket.

„Keressetek ti is olyan példákat, amelyek helytelenek vétek a magyar nyelvben!” Noha ilyen feladat szerepel a szövegben, a szerzők néhány esetben maguk is élnek magyarázataikban a szemléletükből adódóan önmaguk számára is hibásnak tartott jelenségekkel – nyilván szándékolatlanul. Ezek közül emeljük ki az imobilizér szó használatát, amely a standard magyarban immobilizér változatban honosodott meg, a korábban említett változat szlovák hatást tükröző kontaktusváltozat, tulajdonképpen hangalakkölcönzés. „Soroljatok fel példákat, hogy egy adott – nem angol nyelvű – országban milyen kifejezésektől féltik anyanyelvüket a nyelvészek!”

A társalgási stílusról ezt olvashatjuk a könyvben: „Sőt, mivel elsődlegesen szóbeli, beszélt nyelvi stílusról van szó, melynek legfontosabb jellemzői a közvetlenség és a természetesség, a nyelvet használó átlagember e szövegek alkotása során gondolkod legkevésbé a nyelvi normákra, szabályokra. Ennek következtében pedig a beszéd igénytelenné, pongyola stílusúvá válhat”.

A fenti szövegrészben épp azt kifogásolják a szerzők a társalgási stílusban, ami immanens tulajdonsága. Szintén visszatérő téma a könyvben a határozói igenév és létige szerkezet tárgyalása:

„Helytelen a használatuk viszont, ha cselekvésre utalnak: meg leszel mondva; a madár fel van szállva a tetőre, mert azt egyszerűbben is ki

tudjuk fejteni. Helyesen: megmondalak; a madár felszállt a tetőre.”

Ebben a részben a szerzők magyarázata konkrét nyelvi babonán alapul, miközben figyelmen kívül hagyják a nyelv szokást. Okfejtésük annak a babonának a következménye, hogy ami egyszerűbben van kifejezve, az jobb.

Szakmai tévedések – kommentár nélkül. „(A kommunikáció) latin eredetű szó, amelyet a 20. század végén kapott fel a nyelvi divat.”; „Mindössze megfelelő közös kódra (emberek esetében közös nyelvre) van szükség. Ezt a közös kódot mindkét félnek egyaránt jól kell ismernie, mert ha egy kis eltérés is mutatkozik, nem valósul meg a kommunikáció”; „Az utóbbi években az európai nemzetek sorra fogalmazzák meg saját nyelvtörvényeiket. Ezekben anyanyelvük tisztaságát kívánják megővni”.

Inadekvát feladatok, kérdések. „Tudod-e, mi az a honlap?”; „Fogalmazzatok meg egy-egy rövid párbeszédet, amelyet egy hivatalban képzeltek el! Ebben a párbeszédben hemzsegjenek a terpeszkedő kifejezések!” A kérdés didaktikai szempontból elhibázott, ezenkívül terminológiai baki is található benne, az ún. terpeszkedő kifejezéseket modern terminológiával funkcionális szerkezeteknek nevezzük.

Szövegtani-stilisztikai pontatlanságok. Beszélt nyelvre emlékeztető mondatkapcsolás – mondategészen belül: „Gondolkodj el rajta, mennyire hatékonyan tanulsz!”; „...egy hivatalnok iránt, ha ügyeidet intézve olyan irodába kerülnél, ahol annak íróasztalán”. Mondategészek között: „...az éles fényt kibocsátó monitor! Annak épp olyan a hatása, mintha folyamatosan égő lámpába néznénk” (kiemelés tőlünk).

Egyéb sajátos megfogalmazások. „Nagyon figyeljünk oda (...) határidőre és a szervre, ahova bejelentésünket akarjuk küldeni”; „A feszült izmok el kell engedni”; „A színeszetia, ahol az érzékszervek keveredéséről van szó, úgy is megjegyezhető, hogy a szó hangzása lesz a segítségünkre”; „A fenti okfejtésből az következik, hogy az információ csupán egyirányú kommunikáció lenne.”; „Ha egy témáról már úgy hozta a sors, hogy beszélünk kell róla, akkor beszéljünk róla érdekföldéssel! Keressük meg benne, amiről érdemes szólni, gyűjtsünk róla anyagot, érdekességeket!” Az utolsó példában visszatetszést kelt a gyakori szóismétlés is (kiemelés tőlünk).

Nyelvi és nyelvhelyességi babonák a tankönyvtervezetben:

A tankönyvtervezet főleg nyelvi, nyelvhelyességi babonák vonatkozásában kifogásolható: a szerzők – mellőzve a tudományos hitelességet – a tervezetben egyértelműen a purizmus elvét követik, melynek veszélye abban rejlik, hogy az általuk bemutatott nyelvi jelenségek laikus értékeléséből fakadó nyelvi és nyelvhelyességi babonák a tanulók körében idővel akár nyelvközösségi dogmává emelkedhetnek (vö. Szepesy 1986; Wacha 2002: 483–484; Domonkosi 2007: 141; Lanstyák 2007: 156–157).

A továbbiakban példánk zömét a tankönyvtervezet Információ és kommunikáció (23–60), illetve Nyelvhelyesség, nyelvkultúra című fejezeteiből (103–115) válogattuk, melyekben a szerzők a nyelvhasználat legmeghatározóbb szempontjaként a helyesség kritériumát jelölik meg. Ennek megfelelően a szóban forgó részekben különös figyelmet fordítanak a nyelvi illetanra, illetve a nyelvhelyességi tudnivalókra. Az interakciós mondatszók csoportjába tartozó köszönések „szabatos” és „választékos” alkalmazásának szabályszerűségeit például – különösebb magyarázat nélkül – a következőképpen fogalmazzzák meg: „Soha ne felejtjük el a napszakos köszönéshez hozzátenni a kívánok szót! Ha elhagyjuk, köszönésünk hányaveti, flegma, netán lenéző lehet”; „A Viszontlátásra alakot ne csonkítsuk! Rövidített formája még bántó is lehet!”.

E nyelvhelyességi babona a nyelvhasználat tudatosítását csupán a nyelvi szabályrendszer ismeretére korlátozza, s megfelelnek a nyelvhasználat másik összetevőjéről: a beszélés szabályrendszeréről (vö. Bánréti 1999: 106–107), azaz azoknak a szabályoknak az összességéről, amelyek azt irányítják, hogy kinek, mikor, hogyan kell köszönni. Véleményünk szerint azt kellene tudatosítani a tanulóknak, hogy konkrét kommunikációs szituációnak megfelelő köszönési formákat hozzanak létre, s hogy meg tudják ítélni, hogy egy bizonyos helyen és időben melyik köszönést kell alkalmazniuk. Az előzőhöz hasonló nyelvhelyességi babonát figyelhetünk meg a szerzőknek a magázásról és az önözésről alkotott véleményében, mely szerint az önözés a választékos, udvarias nyelvhasználatot, míg a magázás a sértő, lenéző beszédformát jellemzi. A tankönyvtervezetből származó alábbi idézet ékes bizonyítéka annak, hogy a szerzők a

Tankönyvkiadásunkról tanácskoztak: Urbán Zsolt (a Szlovák Pedagógiai Kiadó képviselőjében), Dömény Andrea és Papp Szilvia szlovák szakosok, Alabán Mária a nyitrai KFE szlovák szakos tanára.

kommunikációs helyzeteknek csak egyetlen típusára szorítkoznak, s nincsenek tekintettel sem a formális szituációk egyéb típusaira, sem az informális helyzetekre, illetve nem számolnak a stílus- és regiszterválasztás lehetőségével (vö. Bánréti 1999: 107): „Ha viszont – a családon kívül – netán meg akarnánk sérteni valakit, akkor lemagázhatjuk az illetőt, ha megérdemli”. Az új kommunikációs módokat alkalmazásával kapcsolatban is az igénytelen nyelvhasználat elkerülésére figyelmeztetik a szerzők a tanulókat: „...ne tapossuk meg anyanyelvünk nyelvi szabályait azzal, hogy helyszükére és anyagiakra hivatkozva furcsa krealmányokat hozunk létre!”. Az elméleti tudnivalókat követő egyik feladat szerint azután – elrettentés céljából – kell épp ilyen „krealmányokat” alkotniuk a diákoknak: „Soroljatok fel néhány sms-ben használatos rövidítést! ... használjátok elrettentő, s nem követendő példaként, ha lehet!”.

Annak ellenére, hogy a tankönyvtervezetnek nincs leíró nyelvtani fejezete, a szerzők felhívják a figyelmet az egyes szófajokkal kapcsolatos nyelvhelyességi tudnivalókra is, például: „Az igeikötőket néha rosszul, néha pedig feleslegesen használjuk (pl. elolvas helyett kiolvas, kézbesít helyett kikézbesít)” (110). Vagy: „Nyelvjárási jelenség viszont, amikor a csallóközi magyar azt mondja, hogy Elvágtam az ujjam. A köznyelvben ez azt jelenti, hogy az ujjam le is esett a helyéről, mert ott ugyanezt a Megvágtam az ujjam alakkal fejezzük ki.”

Bár az utóbbi idézet „elvágtam az ujjam” szerkezetének jelentésére vonatkozó megállapítás szó szerint badarság, a fenti idézetek némelyike mégis valami más miatt kifogásolható. Ez pedig nem más, mint hogy a szerzők a standard nyelvváltozattól eltérő egyéb nyelvváltozatokat

– köztük a kisebbségi anyanyelv-változatot – egyfajta ártalomként kezelik, amelytől meg kell szabadítani a tanulókat (vö. Lanstyák 1996: 12). Arra nem is gondolnak, hogy az egyes nyelvváltozatok sajátos szerepkörének kiszorításával fokozzák a tanulók nyelvi bizonytalanságát, miközben elhitetik velük, hogy nyelvhasználatuk területi variációja csupán periferikus – s ennek következtében értéktelen – tartomány.

Szlovákiában a kisebbségi anyanyelvi oktatás ún. egy tankönyvű oktatás, amely rendszerint hagyományos nyelvtanoktatást, purista nyelvszemléletet és tradicionális módszert feltételez. Eddigi magyar tankönyveink a magyarországiaknak általában jóval gyengébb utánzatai, amelyek különféle – innen-onnan összeollózott – nyelvi ideológiákra és mítoszokra épülnek, s figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy a kisebbségi magyar gyermekek természetesen olyan kétnyelvű beszédközösségekben élnek, amelyben anyanyelvként egy, a többségi nyelv hatása alatt álló nyelvváltozatot sajátítanak el, s a mindennapi kommunikációs szituációkban szinte kizárólagosan ezt is használják. A fentiek ismeretében a szlovákiai magyar nyelv-tankönyveknek mind tartalmukban és szerkezetükben, mind módszereikben különbözniük kell(ene) a magyarországi egy nyelvű diákok számára írt tankönyvektől, vagyis figyelembe kell(ene) venniük a kétnyelvű helyzetben történő anyanyelvi nevelés sajátosságait. Mindemellett természetesen tudományos kutatásokon alapuló nyelvszemléletet kell(ene) követniük, elsődleges célként pedig az adekvát nyelvi kompetenciák fejlesztését, nem pedig a különféle nyelvi ideológiák és nyelvhelyességi babonák terjesztését kell(ene) kitűzniük.

- Bánréti Zoltán 1999. Az anyanyelvi nevelés modernizációjáról. In: Glácz Ferenc szerk., A magyar nyelv az informatika korában. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia. 105–118.
- Csicsay Károly–Simon Beáta–Kulcsár Mónika 2007. Magyar nyelv és kommunikáció (tankönyv a 4-osztályos gimnáziumok valamint a 8-osztályos gimnáziumok felső tagozata részére). Madarský jazyk a komunikácia (učebnica pre 4-ročné a 8-ročné gymnázium), kézirát. http://infovek.sk/predmet/madarcina/projekty/magyar_nyelv_es_kommunikacio.pdf
- Domonkosi Ágnes 2007. Nyelvi babonák és sztereotípiák: a helyes és a helytelen a népi nyelvészeti szemléletben. In: Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., Műhelytanulmányok a nyelvmuvelésről. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 141–153.
- Kožik Diana 2004. A határon túli magyar anyanyelvtanítás helyzete és problémái. A szlovákiai magyar anyanyelvtanítás a középiskolai magyar nyelv-tanulmányokban megjelenő nyelvváltozatok tükrében. Szabó Géza–Molnár Zoltán–Guttman Miklós szerk., Emberközpontúság a magyar nyelv oktatásában és kutatásában. A Berzsenyi Dániel Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének Kiadványai VI. Szombathely: Berzsenyi Dániel Főiskola.
- Lanstyák István 1996. Anyanyelvi nevelés a határon innen és túl. In: Csernicskó István–Várdi Tamás szerk., Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 11–15.
- Lanstyák István 2007. A nyelvi tévhitekről. In: Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., Műhelytanulmányok a nyelvmuvelésről. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 154–173.
- Misad Katalin 2007. A szlovák nyelv oktatásának helyzete alap- és középiskoláinkban. Fórum Társadalomtudományi Szemle, 9/2: 115–126.
- Simon Szabolcs 1996. Nyelvváltozatok a szlovákiai magyar tantervű középiskolák számára írt magyar nyelv-könyvekben. Csernicskó István és Várdi Tamás szerk., Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat (A 8. előnyelvi konferencia előadásai). Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézetének Előnyelvi Osztálya. 17–27.
- Simon Szabolcs 2005/2006. Válságban a hazai anyanyelvi nevelés I–II. Katedra 10/2: 7–8 és 10/10: 24–27.
- Simon Szabolcs 2005. A magyar nyelv oktatása a szlovákiai magyar gimnáziumokban – tankönyvek és segédletek tükrében. Huszti Ilona és Kollajzin Natália (szerk.), Nyelv és oktatás a 21. század elején. Nemzetközi tudományos konferencia előadásainak gyűjteménye. Ungvár: Poliprint. 78–92.
- Simon Szabolcs 2007. Purizmus az anyanyelvi nevelésben. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., Műhelytanulmányok a nyelvmuvelésről. Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó: Dunaszerdahely–Budapest. 219–229.
- Simon Szabolcs–Misadová Katarína 2006. Kurz maďarského jazyka a literatúry na slovenských stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským. In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Paedagogica 18: Didaktika humanitných predmetov. Ed.: Švec, Štefan–Baziliková, Janka. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského. 165–178.
- Szabómihály Gizella 2008. Fazekas József szerk., Emlékkönyv Zeman László 80. születésnapjára. Dunaszerdahely: Liliium Aurum Kiadó. 84–101.
- Státny vzdelávací program. <http://mnedu.sk/index.php?lang=sk&rootid=2319>
- Szepesy Gyula 1986. Nyelvi babonák. Budapest: Gondolat Kiadó. <http://mek.oszk.hu/01/60001688601688.htm>
- Wacha Imre 2002. Néhány kiejtési álszabályról. In: Balázs Géza–A. Jászó Anna–Koltói Ádám szerk., Étető anyanyelvünk. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 483–488.

Árendás Zsuzsa

A terület, földrajzi hely jelentősége a nemzeti gondolkodásban

A földrajzi helynevek iskolai tankönyvekben való használata körül a közelmúltban lezajlott szlovákiai szakmai és közéleti vitasorozat késztetett annak végiggondolására, hogy a társadalomtudományok, ezen belül is a történelem, kulturális antropológia és a nacionalizmus-kutatás milyen válaszokat adhat e konfliktus kialakulására, mibenlétére. Szűkebben fogalmazva, azt vizsgálom az említett tudományterületek elméleti keretei között, hogy a nemzetközponitú gondolkodásban milyen szerepet játszik a területiség, a földrajzi helyek kérdésköre, és mindez miként csapódik le a közoktatásban. A kérdés tehát két összetevőből áll, egyrészt a nemzet és területiség viszonyát foglalja magába, ezzel foglalkozik dolgozatom elő része, másrészt a közoktatás és a nemzet, valamint a kisebbségi oktatás és a nemzetállam kapcsolatáról szól, ezt próbálom meg körüljárni a dolgozat második felében.

I.

Mindenki számára nyilvánvaló, hogy a területiség a klasszikus nemzet-definíciók szerint a nemzeti lét egyik elengedhetetlen feltétele, azaz területnek léteznie kell ahhoz, hogy egy közösség magáról nemzetként beszélhessen, illetve mások akként definiálják.

Miroslav Hroch a területtel kapcsolatos nemzeti megfogalmazások két eltérő és egymásnak ellentmondó fajtáját különbözteti meg, mellyel egyben jellemzi a nemzet és terület kapcsolatának paradox voltát. A területi követelések egy része (a) az egy nyelvvel, kultúrával rendelkező lakosság alapján meghatározott (nemzeti) terület elvén alapszik, más részük (b) a „történelmi terület” elvét hangsúlyozza – e terület magában foglalja eltérő nyelvvel, kultúrával, hagyományokkal rendelkező népeket, vagy etnikumokat. Hroch ezzel egyben bevezeti a nemzet és terület kapcsolatának történelmi dimenzióját, mellyel érdemes röviden megismerkednünk. A 19. században az utóbbi, azaz a „történelmi terület” alapú nemzet-definíció játszott domináns szerepet Európában, majd a második világháború utáni új nemzeti mozgalmak vezetői ismét előszeretettel hivatkoztak rá a nemzet területén élő kisebbségek asszimilációjakor. (Hroch, 2000: 18) Előbbire példaként említhető a századforduló magyar asszimilációs politikája, ennek egyik sokat emlegetett esete a lex Apponyi alapján bezárt felvidéki szlovák iskolák. Utóbbira példa a második világháború után megalakult Csehszlovák kommunista kormány etnikai tisztogatása a csehországi Szudéta-vidéken és Dél-Szlovákiában. Mindkét esetben az asszimilációs politika célja a nemzet határainak az államhatárhoz igazítása volt.

Amint azt Niedermüller Péter (2005) kulturális antropológus a territóriumot, kultúrát és csoportot egybekötő viszonyrendszerrel megállapítja, a 20. század nyolcvanas éveinek végéig, az általa első modernitásként emlegetett időszakban, a nemzetállam jelenítette meg ezt a kapcsolatrendszert. A nemzetállam képviselte „a társadalmiasodás uralkodó formáját, a társadalmi viszonyok rendeződésének kizárólagos keretét” (2005:52). A nemzetállam a mindennapok élettapasztalata szintjén egy „elsődleges kulturális konténerként”, a „kulturális intimitások

szintereként” működött. (2005:52) „A nemzetállam saját legitimitását (...) folyamatos testként való határozott jelenlétének intenzitására alapozza”, állapítja meg a területen átívelő transznacionalitás és a nemzetállam kapcsolatát vizsgáló Arjun Appadurai. (Appadurai, 1997: 189) A nemzetállam létrehozta lakosságát, megteremtí az állampolgárait, őrzi határait, kijelöli fővárosát, emlékhelyeit. A nemzetállam saját területén a nemzethez tartozás egyenletes, homogén terét hozza létre, miközben olyan helyeket és tereket is kialakít, melyek a felügyelethez, fegyelmezéshez, vagy éppen mozgósításhoz szükségesek, és a térbeli elkülönítés elvére épülnek (például börtönök, laktanyák, felvonulási terek). E térbeli elkülönítésekkel a nemzetállam folyamatosan újratermeli a társadalmi különállásokat hatalmon lévők és alárendeltek, bebörtönzöttek és szabadok, vezetők és irányított csoportok között, szögezi le Appadurai. (Appadurai, 1997: 189)

A tér nemzetiesítésének (Appadurai, 1997) további formája olyan koncentrált terek megépítése, melyek a nemzet megjelenítésére alkalmasak. Ilyenek az emlékezhelyek, ezek között is az emlékművek, emlékparkok, nemzeti szoborparkok, nemzeti hősök sírjai kiemelten fontosak. Ezek az emlékművek és emlékhelyek egyfelől a „nemzet objektivációi”, másfelől a „múlt objektivációi”. (Feischmidt, 2006: 371) Mint arra Feischmidt Margit és mások rámutatnak (Feischmidt, 2006, Feischmidt- Bubaker, 1999, Kiliánová, 2006), multietnikus környezetben a tér nemzetiesítéseinek, azaz az olyan nemzeti reprezentációknak, mint amilyenek az emlékművek, kiemelt szerepe van. Változatos identitás-politikák és nemzeti szimbolikák, közös vagy közösnek vélt tudások kapcsolódhatnak hozzájuk, szimbolikusan lehatárolják egymástól a hétköznapok etnikai vegyességét, etnikai határokat képeznek és fogalmazznak újra. Feischmidt (2006) az aradi vértanúk emlékműve és a

millenniumi emlékoszlop kapcsán született tanulmányában kiemeli, hogy multietnikus városokban vagy multietnikus régiók központjaiban az emlékművek rendszerint kiélezett viták középpontjában állnak.

A nemzet azonosságtudatának újratermelésében kiemelt helyet foglalnak el az emlékezhelyek (lieux de memoire), a régi idők emlékezet-tudatának olyan maradványai, melyek az elhagyott emlékezetnek a hatalom által megkoreografált felidézését szolgálják. Az emlékhelyek az örökévalóság illúzióját igyekeznek keltetni, átmenetileg áthidalva a történelem és emlékezet közt tátongó szakadékot. Abból az elgondolásból erednek, hogy nem létezik többé spontán emlékezet, ezért mesterséges úton „létre kell hozni”, ünnepek, megemlékezések, emlékműavatások során újratermelni. (Nora, 1989: 12) Anthony D. Smith szerint a nemzet eredet- és alapító-mitoszainak térben való lehorgonyzását jelentik, a tér egyfajta szimbolikus birtokbavételét az emlékezet, a kollektív múlt számára. (Smith- idézi Feischmidt, 2006: 371). Kiváló példa ez utóbbira Gabriela Kiliánová tanulmánya (2006), mely a Pozsony melletti Dévény (Devin, Theben) várának emlékezhelyé válását elemzi, három nemzet, a németek, szlovákok és magyarok történelmi emlékezetét és mítosz-teremtő szimbolikus aktusait. Amint azt a szerző kiemeli, Dévény várának esete nemcsak határvidékként érdekes, hanem azokból az egymást váltó, egymással versengő nemzeti reprezentációkból adódóan is, melyek valamennyien Dévényt saját nemzeti szimbolikájuk részeként kezelik a változó történelemben, felülírva a hely korábbi jelentéseit.

Elszakadva a történelmi példától, napjaink szlovákiai földrajzi hely-megjelölés vitája az előbbieknél alapján többféle tanulsággal jár. Hroch kétfajta nemzeti terület-felfogását visszaidézve nyilvánvaló, hogy a szlovák nemzetállam a második, asszimilációs modellt részesíti előnyben, összhangba kívánva hozni állam és nemzet határait. A földrajzi helynevek egynyelvű (szlovák) használatának kötelezővé tétele a nemzetállami status quo hangsúlyozására szolgálna e megfontolás szerint, tekintet nélkül a használatban lévő kisebbségi, magyar helynév-használatokra.

Hroch kettős rendszerében a szlovákiai magyar közösség magyar nyelvű földrajzinév használata az első ideáltípushoz sorolható, azaz az etnikai elvet követi. A kisebbségi magyar nyelvet, kultúrát bíró/használó lakosság által lakott területet magyar megjelölésekkel (is) el kívánja látni, a közösség szimbolikus részeként tekintve azt (itt utalnék a szlovákiai magyarság erős szülőföld-képére, mely gyakran felülírja vagy helyettesíti a haza fogalmát, amint azt Puskás Tünde is hangsúlyozza közelmúltban megjelent könyvében (Puskás, 2009)). Érdekes módon ugyanakkor a szlovákiai magyar közösségnek az általa lakott területhez való viszonyában az etnikai elv sajátos módon keveredik a „történelmi terület” elvével, mely a magyarok lakta településnevek magyar nyelvű használatában a korábbi magyar állam nemzet-terület kapcsolatának hagyományát folytatja. Ezt kívülről a magyarországi napi politika egy hangadó része nem túl szerencsés módon rendszeresen megerősíti. Nyilvánvaló, hogy a „történelmi terület” magyar nemzeti üzeneteit a szlovák nemzetállam hatalmon lévő elitje potenciális veszélyforrásként értelmezi, vagy legalábbis annak látta.

II.

A homogén kultúra, és az azt megteremtő egységesített és centralizált oktatás, kulcsszerepet játszik a nemzetállam megalkotásában és újratermelésében. Gellner a primordialista irányzattal vitatkozva, mely az etnikum apriori jellegét hangsúlyozza, leszögezi, hogy az etnikum helyett a kultúra biztosítja a nemzet belső egységét és szakralitását. A domináns nyelv és kultúra sikeres elsajátítása eredményes társadalmi kommunikációhoz és mobilitáshoz vezet, mindkettő a társadalmi érvényesülés és siker előfeltételének tekinthető.

A modern nemzetállam sajátossága a centralizált közoktatás létrehozása és annak az állampolgárok és rezidensek számára elérhetővé tétele. A közoktatás olyan készségek és tudások rendszere, melyek képessé teszik az egyént adott feladatok ellátására a modern társadalomban, és tágabb értelemben lehetővé teszi az elsajátított tudás segítségével a társadalom kulturális főáramába való bekapcsolódást. A nacionalizmus-kutató Ernst Gellner (1983: 88)

szerint, amikor közoktatásról beszélünk, sokkal inkább egy szindrómáról van szó (a modernitás sajátos szindrómájáról), semmint egy pontos listáról: egyik eleme sem nélkülözhetetlen a szó legszorosabb értelmében, ugyanakkor az írástudás az egyik központi eleme. Az olyan kivételektől eltekintve, mint amilyen egy jól működő, tehetséges individuumból álló közösség iskolája, a modernitásban az állami oktatási rendszer kulcsszerepet játszik.

A modernitás kora óta ismert a közoktatás kulturális homogénizáló szerepe. Az iskola oktatási nyelvén keresztül a nemzetállam nyelvét sajátíttatja el tanulóival, illetve egy olyan standardizált nyelvet népszerűsít, mely a nemzeti homogénizáció kiemelt eszköze (Gellner, 1983). A nyelven túl természetesen a kultúra számos más kellékét is átadni hivatott az iskola: viselkedést, értékrendet, világlátást, magatartási mintákat közvetít, illetve szocializálja azokba alapjait (ezt hívja a pedagógia rejtett tantervnek). Az iskola szerepét nemcsak nyelvi-kulturális szempontból látja el, hanem politikai értelemben is szocializál, illetve integrál. A közoktatás, centralizált hatalmi eszközöket alkalmazva az állam számára engedelmes és lojális állampolgárokat nevel. Annak ellenére, hogy a modernitás kezdeteitől és a közoktatási rendszer létrejötté óta térségünkben is jelentős változásokon ment keresztül az iskola (tartalmi és szerepváltozások), e két alapfunkciója (egységesít és lojalitást termel), megmaradt. Az iskola azáltal, hogy centralizált módon tudásokat és közösségi azonosulásokat közvetít, megteremt a nemzet andersoni értelemben vett „képzelt közösségét”. (Feischmidt-Nyíri, 2006: 9)

Az iskola a nemzeti szocializáció olyan meghatározó műhelye, mely társadalmi mintákat, azonosulásokat teremt, illetve létező identitásokat termel újra. Ez az alapfeltevése valamennyi írásnak, mely a nemzet, etnikum, (nem szekuláris államok esetén a vallás), illetve az osztály-hovatartozás (Bourdieu, 1990) intézményes, közoktatáson keresztüli reprodukcióját tárgyalja.

A kelet-európai kisebbségi iskolák és nemzetállam viszonyrendszer némielggé összetettebb a korábbiakhoz képest: a kisebbségi nyelveken oktató iskolák a

közoktatási rendszer részeként (1) a kisebbségi nyelvbe és kultúrába szocializálják tanulóikat, (2) a nemzetállam fokozottan ügyel rá, hogy éppen olyan lojális állampolgárokat neveljenek ezen iskolák, akárcsak a nemzetállam nyelvén oktató társintézmények. Mindezen látszólag egyértelmű szereposztás mellett, a kisebbségi iskolák tananyagának tartalmi elemei (példaként hozható az itt tárgyalt földrajzi megnevezések kérdésköre), a kisebbségi intézmények közoktatási rendszeren belüli autonóm mozgásterére, az államtól eltérő kulturális-közösségi célkitűzései számos vitára, konfliktusra adnak okot az érintett országokban.

Utószó

Naivitás volna, azt gondolom, napjainkban a nemzetállam végét jósolni. Feltétlenül szükséges azonban arról beszélnünk, mi mutat a nemzetállamon túl, mi köti össze a különböző nemzetállamok területén élő közösségeket. Ennek felfedezése és megerősítése kivezethet talán a nemzetállam szorításából illetve az abból eredő konfliktusokból.

A késő-modernitást jellemző transznacionalitás lényegileg kérdőjelezi meg a territórium, csoport, és kultúra korábban jellemzett kötött viszonyrendszerét, valamint a nemzetállamnak e kapcsolatrendszerben betöltött központi szerepét. A transznacionalitás jelensége a nemzet kizárólagosságát és abszolút jelentőségét is kétségbe vonja. A transznacionalitás legfőbb előidézői a sokat idézett globális gazdaságon és pénzügyi tranzakciókon kívül a mobilitás új formái. E mobilitást a több hely közötti mozgás éppannyira jellemezheti, mint a több helyhez való egyidejű kötődések. Az emberek, tárgyak, kulturális jelentések, képek, információk áramlása során olyan deterritorializált közösségek és identitás-modellek jönnek létre, melyek esetében a (kulturális) tér megszabadult territoriális jellegétől. Másként fogalmazva, a késő-modernitásban megnő azon intézmények, csoportok, individuumból álló közösségek, akik „ténykedésüket nem tudják vagy akarják a nemzeti keretekben szerveződni társadalmi térre korlátozni”. (Niedermüller, 2005: 62) Mindemellett, a transznacionalitás folyamatai során a lokalitások nem szűnnek meg,

mint ahogy a helyhez kötődések sem, csupán radikálisan átrendeződnek azok a viszonyok, melyek a lokalitások, kulturális identitások termelődésével kapcsolatosak. (Niedermüller, 2005: 62) Ami feltétlen gyökeres átalakulást jelent, az a transznacionalitás azon mindennapi tapasztalata, mely szerint a társadalmi tér két dimenziója, a társadalmi létezés és a kulturális hovatartozás tere élesen különválnak. Egyszerre lehet valaki taxifofőr New Yorkban és hallgathatja közben a kalkuttai rádió adását bengáli nyelven, ha az említett taxifofőr történetesen egy indiai gazdasági migráns az Egyesült Államokban – hogy Niedermüller példáját idézzük. (Niedermüller, 2005: 63-64) De ugyanezt mondhatjuk el itthoni példákat idézve is – egyszerre lehet valaki lojális szlovák állampolgár, miközben a Duna Televízió adását nézi majd az Internet segítségével egy pécsi könyvtár virtuális állományában barangol.

Idézett irodalom:

- Appadurai, A. (1997): *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Oxford University Press: Delhi, Calcutta, Chennai, Mumbai.
- Bourdieu, P. (1973): *Cultural reproduction and social reproduction*, In *Knowledge, Education and Social Change*, ed. R. Brown. London: Tavistock.
- Feischmidt M.-Bubaker, R. (1999): *Az emlékezés politikája: az 1848-as forradalmak százötven éves évfordulója Magyarországon, Romániában és Szlovákiában*. In *Replika* 37. P. 67-88.
- Feischmidt M. (2006): *Lehorgonyzott mítoszok. Kőbe vésett sztereotípiák? A lokalizáció jelentősége az aradi vértanúk emlékműve és a millenniumi emlékoszlopok kapcsán*. In Bakó B.-Papp R.-Szarka L. (szerk.): *Mindennapi előítéleteink. Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák*. Budapest: Balassi Kiadó. P. 351-370.
- Feischmidt M.-Nyíri P. (2006): *Nem kívánt gyerekek? Külföldi gyerekek magyar iskolákban*. MTA KKI: Budapest.
- Gellner, E. (1983): *Nation and nationalism. New Perspectives on the Past Series* Ithaca, NY: Cornell University Press
- Hroch, M. (2000): *A nemzeti mozgalomtól a nemzet teljes kifejlesztéséig: a nemzetépítés folyamata Európában*. In *Régió* 9/3. 3-26.
- Klíánová, G. (2006): *A határmitosz: Dévény vára*. In Bakó B.-Papp R.-Szarka L. (szerk.): *Mindennapi előítéleteink. Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák*. Budapest: Balassi Kiadó.
- Niedermüller P. (2005): *Transznacionalizmus: elméletek, mítoszok, valóságok*. In *Etnikai identitás, politikai lojalitás. Nemzeti és állampolgári kötődések*. Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet évkönyve 4. Budapest. P. 52-66.
- Nora, P. (1989): *Between Memory and History: Les Lieux de Memoire. Representations, No. 26, special issue: Memory and Counter-Memory*. P. 7-24.
- Puskás T. (2009): *„We Belong to Them”: Narratives of Belonging, Homeland and Nationhood in Territorial and Non-territorial Minority Settings*. P.I.E. Peter Lang: Brussels.

Horváth Géza

Tankönyvírás vagy tankönyvfordítás?

Avagy: miért nem lehetünk sohasem elégedettek egy tankönyvfordítással?

Tankönyvekről gondolkodva nem kerülhetjük meg a kérdést: mi a tankönyv szerepe a XXI. század elején? Változott-e (növekedett vagy csökkent-e) a jelentősége, felhasználásának módja, gyakorisága és effektivitása a fél évszázaddal ezelőttihez képest? A kor műszaki-informatikai-tömegkommunikációs fejlődéséhez képest bizonyára: nem. Míg az ötvenes években egy jól összeállított, megírt és megszerkesztett tankönyv vagy atlasz a tanuló érdekes olvasmánya lehetett, ezt a sajátságát a legutóbbi évtizedek alatt fokozatosan elveszítette. A televízióban, a számítógépen, azon belül is az interneten ma már rengeteg érdekesebb információt találhat az érdeklődő, mint a legjobbnak mondott tankönyvekben. A jó tankönyv tehát ma már nem az érdekességével veheti föl a versenyt más információforrással, hanem a tanulást segítő gyakorlatiasságával. Azzal, hogy nem csupán közli az ismereteket, hanem összefüggések feltárására, az ismeretek rendszerezésére ösztönzi a tanulókat, és segítséget nyújt a témakörök ismételteséhez, kreatív továbbgondolásához. Magyarán: egy korszerű tankönyv cselekedtet, újabb ismeretek és képességek megszerzésére ösztönöz. Ugyanakkor nem nélkülözheti konkurens információközlő társai (a „média”) jó tulajdonságait: szemléletesnek, könnyen érthetőnek kell lennie. Le kell viszont mondania arról a célkitűzéséről, hogy az önálló tanulás egyedüli és mással nem pótolható eszköze maradjon. Pedagógusainknak és az oktatáspolitikával kormányzintzen foglalkozóknak egyaránt tudatosítaniuk kellene, hogy a tankönyv nem az oktatási folyamat tárgya, hanem eszköze. Nem a tankönyvet kell megtanítani; a tankönyv „csupán” a képességfejlesztés egyik eszköze.

Jól mutatja a tankönyv szerepének hazai túlhangsúlyozását az a jelenség, hogy a tantárgyak többségében a szlovákiai magyar iskolák még ma is – két évtizeddel a rendszerváltás után – csak szlovákról magyarra fordított tankönyveket használhatnak (vagy inkább: kötelesek használni). Pedig a kevés kivételt jelentő tantárgyak esetében már bebizonyosodott, hogy lennének jó tankönyvszerzőink. Gondoljunk csak a nemrég forgalomba került zenekönyvekre!

A helyzetet felületesen ismerők úgy gondolhatnák, hogy a magyar nyelv és a zenei nevelés tankönyvein kívül nincs is szükség magyar szerzők által írt tankönyvekre. Hiszen miben különbözhet – például – egy magyar nyelven írt matematika-tankönyv egy szlováktól? Leginkább a fordítás során derül ki, hogy a két nyelv eltérő viselkedése miatt egy matematika-tankönyvet nehezebb lefordítani, mint egy földrajzot. Márpedig az, ami nehezen fordítható, az – az esetek többségében – nehezen használható. Nézzünk néhány konkrét példát a fordítási nehézségekre:

1. példa:

Číslo 8 je o \square väčší, než číslo 5.

A mondat magyar fordításából nem maradhat ki a toldalék, mert így a mondat értelmetlenné, értelmezhetetlenné válna. Ha pedig (mondjunk 3 ponttal jelezünk), hogy egy toldalékot is be kellene írni, akkor az eredetnél jóval nehezebb feladatot alkotunk, hiszen a tanulóknak egyszerre két dologra kell válaszolni:

8 \square ... nagyobb, mint 5.

Ha kiírjuk a toldalékot, akkor a feladat matematikaiból nyelvi problémává (vagy inkább játékká) válik, hiszen a gyerekek többsége

számolás nélkül is kitalálja, hogy a „-mal” rag elé csak a „3” írható be:

8 \square -mal nagyobb, mint 5.

Ha megfordítjuk a mondat logikai sorrendjét, akkor pedig azzal a kellemetlenséggel kell szembenéznünk, hogy a két szám egymás mellé kerül, ezért könnyen egybeolvashatóvá válik:

8 3-mal nagyobb, mint \square .

A fordító több jó lehetőség közül is válogathat, ám ezek egyike sem felel meg maradéktalanul a szerző elképzelésének. A tankönyvszerkesztő rugalmasságán múlik, hogy elfogadjá-e – mondjuk – ezt a megoldást:

Mennyivel nagyobb a 8, mint az 5? vagy: Mennyivel nagyobb a 8 az 5-nél?

Azt hihetnénk, hogy minden szlovák szakkifejezésnek van magyar megfelelője és viszont. A szótárak szerint legalábbis így hihetnénk. De nincs mindig így! Előfordul, hogy a magyar nyelvben egyetlen szóval jelöljük azt a fogalmat, amelyre a szlovákban két formát használnak.

2. példa:

Každý desatinný zlomok je možno premeniť na desatinné číslo.

A szlovákiai magyarok közül sokan így fordítanak:

Minden tizedestört leírható tizedes számmal.

Igen ám, csak hogy a magyar nyelv (ebben az értelemben) nem ismeri a tizedes szám kifejezést. A $3/10$ ugyanúgy közönséges tört, mint pl. a $3/7$. Ha mégis meg akarjuk különböztetni azoktól a törtektől, amelyeket a szlovák desatinný zlomok-nak nevez, akkor körül kell írunk: „10, 100, 1000... nevezőjű tört”. De erre olyan ritkán van

szükség, hogy ezért kár lenne egy új megnevezést kitalálnunk. A tizedes tört pedig pontosan azt jelenti, amit a szlovák desatinné číslo, tehát a tört tizedestört-alakját, azaz: azt az alakot, amelyben tizedesvessző van. Hogy miért ragaszkodik a szlovákiai magyar matematikatanárok nagy többsége mégis a tizedes szám kifejezéshez? Mert évtizedekkel ezelőtt (egy helytelen tankönyvi tükörfordítás következtében) így tanulta meg. Nemcsak a fogalmat, hanem az egész fogalomrendszert.

Ezzel elérkeztünk a tankönyvfordítás következő problémájához: a gondolkodásmódbeli eltérésekhez. Mert amíg a magyar ember a tizedes törtöt csak a tört egy különleges formájaként (írasmódjaként) fogja fel, addig egy szlovák számára (és néhány évtizede sok szlovákiai magyar számára is) a desatinné číslo egy teljesen elszigetelt, önálló fogalom. Ezért a „szlovák észjárás” szemszögéből nézve semmi kivétlenül sem található abban, hogy a szlovákiai iskolákban a gyerekek korábban ismerkednek meg a tizedes tört (desatinné číslo) fogalmával és műveleteivel, mint magával a törttel és a törtműveletekkel. De ha azt akarjuk, hogy tanítványaink ne csak magyarul, hanem magyar észjárással is gondolkodjanak, akkor a magyar tanítási nyelvű iskolák számára nem lenne szabad olyan tankönyveket kiadnunk, amelyek a szlovák tankönyvek merev fordításával jönnek létre. Erre két lehetőség kínálkozik: az önálló magyar matematikatankönyv-írás, vagy egy sokkal szabadabb tankönyvfordítás. Szabadság alatt értve akár a témakörök cseréjének lehetőségét is.

Számos példát sorolhatnánk még a matematikai szakkifejezések eltérő használatára a két nyelvben. Hogy csak néhány közismert pél-

dát említsek: a szlovákban két különböző kifejezéssel jelöljük azt az egyenlőtlenséget, amelyben betű (ismeretlen) is van (nerovnica), és azt, amelyben nincs (nerovnost). A magyarban mindkettő egyenlőtlenség. Ellenben: a körvonal szlovák megfelelője kružnica, a körlapé kruh. A magyarban a kör szónak két jelentése van: a körvonalat és a körlapot egyaránt jelentheti, ha nincs félreértésre mód. Ilyen kifejezés viszont a szlovák nyelvben nincs. Kezdő fordítók gyakran esnek abba a hibába, hogy a kruhot körnek fordítják. Továbbá: a magyar felfogás szerint a 0 természetes szám, a szlovák szerint nem. (Mennyi gondot jelent ez a matematika-versenyeken?! Hiszen a tanulóink magyarországi és szlovákiai versenyeken is részt vesznek.) A vzorec sem mindig képlet, mert – például – az nevezetes algebrai azonosság. A négyzet magyar felfogás szerint a téglalap különleges esete, a szlovák felfogás szerint viszont a négyzet nem téglalap stb.

Jelenleg épp egy földrajz-tankönyv fordításán dolgozom: a gimnáziumok 1. osztálya számára. Hazudnék, ha azt állítanám, hogy minden egyértelmű, hogy a szöveg „egy az egyben” fordítható. De talán kevesebb benne a felfogásbeli eltérés, mint a matematikában. Igazán jelentős eltérés csak a tárgy megnevezésében van.

3. példa:

Ezt olvashatjuk a fordítandó tankönyvben: „Pojmom zemepis sa v minulosti označoval vyučovací predmet. Geografia je názov moderného vedného odboru.”

Vagyis: „A múltban földrajznak nevezték ezt a tantárgyat. A korszerű tudománynak geográfia a neve.” Tehát kimondták, hogy a zemepis egy elavult elnevezés, aki nem akar elmaradottnak látszani, az ezentúl geográfának fogja nevezni a földrajztudományt és a tantárgyat is. Ezt a szlovák nyelvben „deklarált” változást azonban nem kellett volna kritikátlanul a magyar fordítások-

ban is elfogadni. Hiszen a magyar nyelvben a legkomolyabb földrajztudósokat foglalkoztató intézetet évszázadok óta és ma is Földrajztudományi Intézetnek, a szaklapot Földrajzi Közleményeknek nevezik. Akik írják, földrajztudósok. Akik a földrajzot és a földrajztudományt oktatják, földrajztanárok. A geográfus nem több és nem is kevesebb, mint a földrajztudós. Ezzel szemben azt tapasztalhattuk, hogy a középiskolai bizonyítványokon a földrajz geográfia lett, az alapiskolákban megmaradt a földrajz tantárgyelnevezés. (Fülszámom voltam, amikor néhány éve egy nyolcosztályos gimnáziumba járó „prímós” azzal bosszantotta az alapiskolába járó nővérét, hogy ti „csak” földrajzot tanultok, de mi már geográfiát. Mintha a geográfia magasabb rendű lenne a földrajznál.)

Első földrajztudósaink – szerencsére – következetesen foglalkoztak azzal, hogy a földrajzi szakkifejezéseknek magyar nevet találjanak.

Nem tudom, van-e még egy olyan nyelv a világon, amelynek olyan kevés idegen szóra lenne szüksége a földrajzi (főleg természetföldrajzi) fogalmak megjelöléséhez. Tehát ne készítsük a tanulóinkat (és a diákjainkat se!) geográfiai olimpiára (még kevésbé olimpiászra), hanem földrajzi olimpiára, Teleki Sámuel is hagyjuk meg inkább földrajzi felfedezőnek! Van egy új keletű kifejezés is: a GIS (Geographic Information System). Ha hiszik, ha nem, az illetékes tudósok ezt sem Geográfiai, hanem Földrajzi Információs Rendszerre fordították.

Személyes véleményem, hogy a szlovákiai magyar tankönyvgondokot nem a magyarországi tankönyvek behozatala, használata oldaná meg. A felső tagozat legtöbb tantárgya esetében biztosan nem! A szabadabb tankönyvfordítást viszont kívánatosnak, az önálló tankönyvírást pedig lehetségesnek tartom.

Simon Attila

Szigorúan ellenőrzött történelemtankönyvek

Bár a cím kicsit rejtélyesnek tűnhet, de úgy érzem, a bennfoglalt minősítés mégis jogos, hiszen ha van tantárgy, amely Szlovákiában különös figyelmet kap, akkor az a történelem.

Ez a figyelem persze nem újkéletű jelenség, hanem a szocializmus, a kommunista gondolkodás terméke. A szocializmus évtizedeiben ugyanis a történelem ideológus tantárgynak számított, amelyet

szigorúan felügyeltek. A történelemnek csak egyetlen érvényes interpretációja létezett, ez kerülhet bele a tankönyvekbe, kizárólag ez volt tanítható az iskolákban. A történelem esetében tehát minden más tantárgynál jobban érvényesül az egy tantárgy, egy igazság, egy tankönyv elv. Az persze más kérdés, hogyan viszonyultak ezekhez a tankönyvekhez azok használói, tanárok és diákok.

Az 1989-ben kezdődő rendszer-váltás, az addigi a hatalmat készségesen kiszolgáló, s a pártállami ideológia szolgálólányává züllesztett történelemtanítást merőben új helyzet elé állította. A kérdés az volt, sikerül-e a Szlovákiában folyó történelemoktatást megszabadítani az addigi ideológiai kötöttségektől és az állami paternalizmustól, s egyben modern módszertani alapokra is helyezni. Közel két évtizeddel a bársonyos forradalom után és Szlovákia Európai Unióba való belépése után néhány évvel elmondható, hogy a fentiekben felsorolt célokat csak félig sikerült megvalósítani. A szlovákiai történelemtanítás tartalmi megújulása viszonylag gyorsan és zökkenőmentesen lezajlott, s az 1989 előtti erősen átideologizált és a történelmi folyamatok súlypontjaként az osztályharcot beállító és sulykoló oktatás már a múlté. Helyette a nemzeti történelem reneszánsza következett be, a hangsúly a szlovák nemzet történelmének tanítására helyeződött át, ami egy éppen önállósuló és fiatal állam esetében természetes fejlődésnek tekinthető.

Az állam érdeklődése a történelem oktatása iránt viszont továbbra is megmaradt, hiszen az új politikai elitnek ismét csak saját legitimációjukra akarták felhasználni azt. A „múlt ellenőrzéséről” szóló viták így elterelték a figyelmet a történe-

lemtanítás igazi szakmai-módszertani megújításáról, ami a mai napig nem következett be. Ezért a szlovákiai történelemoktatás továbbra is a hagyományos közép-európai utat járja: a lexikális elemek sulykolására, minél több tény megtanítására törekszik. A történelmi események értékelésére, a múlt és a jelen közötti összefüggések felfedezésére, önálló véleményalkotásra viszont nem készíti fel a diákokat.

Ez a helyzet jelentős mértékben összefügg az ország tankönyvpolitikájával és az iskolákban használatos történelemtankönyvekkel is. A szlovákiai történelemtankönyveket elemezve két alapvető szempontot kell figyelembe vennünk: a tankönyvkiadás gyakorlatát és a szlovák historiográfia helyzetét.

A tankönyvkiadás Szlovákiában gyakorlatilag továbbra is állami monopóliumnak számít, ami nem teszi lehetővé a piaci viszonyok kialakulását. Ez a helyzet merőben eltér a szomszédos országok gyakorlatától – lásd a cseh vagy a magyar példát –, ahol liberális elvek szerint működik a tankönyvpiac, noha az állam a tankönyvek tartalmi felügyeletét továbbra is ellátja. A fenti gyakorlat azt jelenti, hogy Szlovákiában továbbra is érvényes az egy tantárgy egy tankönyv elve, amely az államszocializmus gyakorlatát idézi fel, noha azokban az időkben ez elsősorban ideológiai

okokra volt visszavezetve, míg jelenleg inkább nemzetpolitikai és finansziális okai vannak. Az, hogy a diákok az iskolák tulajdonában lévő tankönyvekhez ingyen jutnak hozzá, óriási terheket ró az államra, amely ezért nem tud és nem is akar versenyhelyzetet teremteni, hiszen állami forrásokból tantárgyanként több mint egy tankönyv támogatását nem tudja felvállalni.

Különösen rossz a helyzet a történelemtankönyvek esetén. A fiatal szlovák államban ez a tantárgy nemzeti szempontból kényesnek számít, ezért az állam más tantárgyak tankönyveinél is jobban őrökdi a történelemtankönyvek fölötti monopóliumán, s még mindig nem tett le arról az idejétmúlt nézetéről, amelyre E.B. Wesley is felhívja a figyelmet, s amely szerint „a társadalomnak azért van szüksége a történelemoktatásra, hogy annak segítségével engedelmességet, műveltséget, alázatot, hazafiasságot, polgári öntudatot és egyéb kívánatos eredményeket töltsön a fejekbe.” Mivel ez a felfogás továbbra is meghatározó, ezért egy-egy új történelemtankönyv kiadása nemcsak szakmai-módszertani probléma, hanem politika is, ami rendkívüli módon lelassítja a folyamatot.

Ne gondoljuk azonban, hogy csak a jelenlegi szlovák kormány idején probléma ez, hiszen a szlovákiai gimnáziumokban, csupán másfél évtizeddel a rendszerváltás után jelent meg új történelem-tankönyvsorozat, addig pedig az államszocializmus idején kiadott tankönyvek voltak használatosak.

Az általános iskolákban viszont jobb a helyzet, ott a 90-es években már megjelent egy olyan tankönyvsorozat, amely szerkezeti felépítésében, alkalmazott módszertani eszköztárában (tartalmilag sajnos nem mindig) európai színvonalúnak minősíthető, s ebből a szempontból minden bizonnyal állja a versenyt a környező államok hasonló tankönyveivel.

A szlovákiai iskolai hálózaton belül is külön problémát jelent a szlovákiai magyar nyelvű iskolákban folyó történelemoktatás. Mint tudjuk 1989 előtt csupán tükörfordítások léteztek, s bár 1989 után hivatalosan tovább folytatódott ez a gyakorlat, a hazai magyar közoktatásunk résztvevői azért megtalálták a réseket ezen a gyakorlaton.

Elsősorban egyéni kezdeményezéseknek, illetve a Liliium Aurum Kiadónak köszönhetően

jelenhetett meg a az a Kovács–Simon-féle alapiskolás tankönyvsorozat (Kovács, L.–Simon, A.: A magyar nép története I, II, III., Liliium Aurum, Dunaszerdahely, 1999–2002.), amelyet – diákok és kollégák véleménye szerint – a mai napig szívesen használnak iskoláinkban. Hozzá kell tenni, hogy ennek ellenére ezt a tankönyvsorozatot az állam még mindig nem ismeri el a hivatalos tankönyvekkel egyenrangúnak, így a tankönyvek beszerzése a szülőket vagy az iskolákat terheli.

A magyar nyelvű gimnáziumokban viszont napjainkig aggasztó volt a helyzet, az új szlovák tankönyvek – amelyeket az itt tanító tanárok többsége amúgy sem tart a kisebbségi iskolák számára megfelelőnek – nem kerültek lefordításra, így gyakorlatilag tankönyvek nélkül folyt az oktatás. Ezt a helyzetet a legtöbb pedagógus áthidaló módszerekkel, magyarországi tankönyvek használatával, saját belső használatú jegyzetek készítésével próbálta kezelni – bár ezek az eljárások nem jelenthettek megoldást. Örvendetes viszont, hogy 2007 elején megjelenhetett a szlovákiai magyar gimnáziumok számára készült új tankönyvsorozat első, majd 2008 elején a második kötete.

Az alapiskolás tankönyvekkel ellentétben ezek a tankönyvek minisztériumi megrendelésre, az Állami Tankönyvkiadó jóváhagyásával jelentek meg. Kiadásukat tulajdonképpen az tette lehetővé, hogy a Történelemtanárok Társulásának néhány évvel ezelőtt sikerült hivatalosan is elfogadtatni azt, hogy a szlovákiai magyar gimnáziumok a szlovák gimnáziumoktól eltérő történelmi kerettantervekkel rendelkezzenek.

A jelenlegi szituációból visszanezve a két kötet megszületése mindenképpen tanulságos történet, hiszen magyar tankönyvírók tollából született, az itteni magyar diákok igényeit figyelembe véve (tehát elsősorban a magyar nemzeti történelemre helyezve benne a hangsúlyt), a tankönyvkiadó által megkövetelt szakmai kontrollt azonban részben szlovák történészek látták el, akik jelentősebb kifogással nem éltek a tankönyvek tartalma iránt. Miközben már ekkor is a jelenlegi kormánykoalíció volt hatalmon, s a tankönyv egyik szakmai bírálója ma az udvari történészek kivételezett csoportjában is előkelő helyet foglal el.

Azonban már e tankönyvek készítése idején is érezhető volt, hogy a hatalom a múltat és annak interpretációját kiemelten fontos eszköznek tartja a társadalom ellenőrzése és befolyásolása szempontjából. Ez nyilvánult meg azokban az utóbbi években lezajlott vitákban és hatalmi machinációkban, amelyek közül a Lex Hlinka, Jánosik vagy az ószlovákok körüli sajtóvita mindenki számára ismert lehet. Mára a szlovák kormányzat oda jutott, hogy kormányfője, kormányfőhelyettese, illetve az oktatási miniszter fenntartják maguknak a jogot, hogy értelmezzék a múltat, sőt mi több elvárják a szakmától, hogy az általuk kijelölt irányt az is kövesse.

Az pedig csak idő kérdése volt, hogy ez a folyamat a történelemoktatásba is begyűrűzzön. Azt ugyanis látnunk kell, hogy amikor mi a magyar tankönyvek földrajzinév-használata vagy a történelemtankönyvek tartalmi problémái kapcsán szembekerülünk a kormányzat törekvéseivel, egy nagyobb „játék” részesei vagyunk, amelynek a tétje nem csupán a magyar nyelvű és szellemiségű történelemoktatás elorsvasztása, de az egész szlovák közoktatás lezüllesztése, politikai függőségbe való kényszerítése. Ebben a folyamatban – természetesen – különösen fontos szerepet kap a történelemoktatás ellenőrzése. Az ugyanis, ami az utóbbi egy évben e tantárgy körül történt – lásd pl. az új tankönyvsorozat elindításának botrányos körülményeit, a magyar történelemtankönyvek sorsát – az egyértelműen a szocializmus időszakát idézi. Az oktatási minisztérium törekvése nem más, mint az egy nemzet, egy igazság, egy tankönyv elvének a gyakorlatba való átültetése, miközben azt, hogy mi az egyetlen igazság nem kívánják a szakmára bízni, hanem a politika által irányított udvari történészek mondják meg.

Mit tehetünk, mi történelemtanárok ebben a helyzetben, illetve mit tehet a Történelemtanárok Társulása?

A leghatásosabb és legésszerűbb az össz-szlovákiai összefogás lenne az oktatás átpolitizáltsága, szakmaiatlanság ellen, hiszen mindez a szlovák kollégákat is sújtja. A gond az, hogy sem a történész szakma nem emeli fel hangját, sem a történelemtanárok – nincs is szervezetük –, ami jól tükrözi a szlovák polgári társadalom fejletlenségét.

Így marad az elszigetelt magyar fellépés, amely során minden törvényes lehetőséget ki kell használni: tehát módosítási javaslatokkal kell élni, tiltakozó akciókat, polgári engedetlenséget kell folytatni, gyakorolni.

Azt megakadályozandó pedig, hogy iskoláinkban a jelenlegi készülő, és számunkra feltehetően elfogadhatatlan történelemtankönyvek használata váljon gyakorlattá, két megoldás képzelhető el:

Az elsőt a hivatalos út jelenti, vagyis további próbálkozásokat kell tennünk annak érdekében, hogy a szlovákiai magyar iskolákban külön azoknak készült központi tantervek, és külön azoknak készült hivatalos tankönyvek segítségével oktassák a történelmet.

Ha pedig ez nem lesz járható út, akkor a mečari korszakban már alkalmazott megoldásokhoz visszatérve, meg kell találnunk az anyagi eszközöket ahhoz, hogy megírjuk a saját tankönyveinket, s noha ezek nem lesznek hivatalosan elfogadva, eljuttassuk azokat az iskolákba, s írjuk el, hogy a kollégák legyenek annyira öntudatosak, hogy ne a hivatalos könyveket, hanem ezeket adják a diákok kezébe. A közoktatás legfontosabb szereplője ugyanis még mindig a pedagógus. Attól a pillanattól kezdve, hogy belép az osztályba, az ő akarata érvényesül abban, mit és miből tanít.

Hazai tankönyvekre van szükség

(Beszélgetés Hodossy Gyulával, a Lilium Aurum Könyvkiadó igazgatójával)

A tankönyvekről szóló vitában kifogásoltad, hogy a hazai tankönyvek helyett inkább magyarországi tankönyveket rendelnek a pedagógusok. Mi lehet ennek az oka?

Nálunk a minisztérium által jóváhagyott, illetve az Adrem Kft listáján szereplő könyvek minősülnek hivatalos tankönyveknek. Sok tantárgyra jellemző, hogy ezek mellé még magyarországi tankönyveket illetve segédtankönyveket rendelnek a pedagógusok. Inkább arra kellene ösztönözni pedagógusainkat, hogy írjanak saját könyveket, a kiadókat meg arra, hogy ezeket adják ki. Persze nem arról van szó, hogy a rossz kéziratot ki kell adni, vagy hogy rossz könyvet adjunk a gyerekeink kezébe, hanem arról, hogy sokkal elő-

nyösebb lenne a hazai pedagógusainknak, diákjainknak és közösségünknek, a jövőképünknek, ha a tankönyveink utalásrendszere a szlovákiai magyar közegre vonatkozna.

A tapasztalat azt mutatja, hogy nem nagyon érdeklődnek hazai pedagógusaink a tankönyvírás iránt. Tehát nincs tolongás...

Azért nincs tolongás, mert a központosítás miatt hosszadalmas a tankönyvírás pályázatása: ha sikeres a pályázat, akkor is két évig kell várni, míg a kéziratból könyv lesz. S ha nem nyer, kárba vész a munka. Vajon az oktatási minisztérium által kiírt közel ötszáz tankönyvírói pályázatból mennyi mögött lesz belátható időn belül könyv? Ezért nincs tolongás. Ha a tankönyveket a kötelező szakmai minősítés

után nem a minisztérium, hanem – mint Európában mindenütt – az iskola, ill. a fenntartó rendelné meg, teljesen más lenne a helyzet. A tankönyvek liberalizációja elengedhetetlen egy demokratikus országban, a jó, a többség számára elfogadható, minőségi és a szlovákiai magyarság megmaradásának ügyét szolgáló pedagógiai programok megvalósításához.

A pedagógus miképpen juthat minőségi segédtankönyvekhez a hazai piacon?

A hazai könyvkiadók által megjelentetett segédtankönyvek háza táján érdemes körülnézni. Sok nagyon jó, a szakma által nagyra becsült segédtankönyv, kiegészítő tankönyv született az utóbbi években a hazai magyar pedagógusok tollából. Pozitív szempont lenne, ha lehetőség szerint az

itteni szerző könyveit rendelni meg, s ezzel a hazai tankönyvíróinkat támogatnák, ezáltal pozitív elbírálásban részesítenék Őket. Így valójában a hazai magyar értelmiséget támogatnák. Sok fiatal értelmiségi elhagyja az országot, mert nem látják az életteret. Fontos ösztönzés lehet az itt maradásra akár egy tankönyv megírása is.

- hábé -

Közoktatási konferencia

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége Töketeremesi Területi Választmánya 2009. március 26-án közoktatási konferenciát rendezett Királyhelmeceken „**Milyen a jó iskola?**” címmel, melynek fő előadója Albert Sándor, a Selye János Egyetem mellett működő Felnőttképző Központ igazgatója volt. Szuperák Mária, a Királyhelmecei Tanügyi Hivatal vezetője a „**Minőségfejlesztés régiós szinten**” című előadásában a bodrogi közoktatási régió iskoláinak minőségfejlesztését vázolta fel. Szigeti László, parlamenti

képviselő az aktuális oktatáspolitikai témák közül a pedagógus életpálya-modell tervezetét ismertette a hallgatósággal. A konferencián részt vett Farkas Iván és Pásztor István, parlamenti képviselők, Tamás Erzsébet, a Rozsnyói SZMPSZ TV elnöke, valamint 200 pedagógus, a régió óvodáinak és iskoláinak vezetői.

Március 25-én a nagykaposi városházán pedagógusnapot ünnepeltek az Ung-vidéki régió pedagógusai, ahol Petrikán Péter, a város polgármestere köszöntötte a résztvevőket.

Az SZMPSZ Töketeremesi TV elnöke, Szuperák Mária pedig a jubiláns pedagógusokat köszöntötte. Pásztor István, parlamenti képviselő ünnepi köszöntőjében a pedagógusok munkáját és a társadalomban betöltött fontos szerepét méltatta. Az ünnepségen részt vett Albert Sándor, Nagykapos város díszpolgára is. A programot a királyhelmecei Nostalgia csoport szórakoztató műsora zárta.

Királyhelmeceken március 26-án 14 órától ünnepeltek a régió pedagógusai, ahol a jubiláns és kitüntette-

tett pedagógusokon kívül az SZMPSZ Töketeremesi Területi Választmánya Albert Sándort és Szigeti Lászlót is kitüntetésben részesítette a régióban kifejtett oktatási-nevelési támogatásban nyújtott segítségért. Ünnepi beszédet mondott Balog József, Királyhelmecepolgármestere, valamint Pásztor István és Farkas Iván parlamenti képviselők. A programot Zvolenszky Gabriella vezetésével a királyhelmecei Nostalgia csoport felejtethetetlen műsora zárta.

Böszörményi Edit,
SZMPSZ TV alelnök

Továbbképzések és szakmai szolgáltatások intézményesített formában?

Az új közoktatási törvény életbelépésével és az állami művelődési program elfogadásával az oktatási kormányzat és a hozzá tartozó állami szakmai intézmények elindították a szlovákiai oktatási rendszer továbbfejlesztését és a közoktatás tartalmi átalakítását. Az oktatási intézményekben a nevelőtestületek megfogalmazták a pedagógiai programokat, melyek nyomán az oktatási folyamat átgondoltabban és céltudatosabban valósulhat meg. Mindez elméletileg rendben is lenne, az SZMPSZ vezetése azonban úgy látja, hogy a kisebbségi oktatás megújítása további gyakorlati lépések megtételét teszi szükségessé az oktatásirányítás részéről.

Az SZMPSZ a törvény elfogadásának és az állami művelődési program kidolgozásának időszakában, a változtatások szükségességének elismerése mellett a magyar nyelvű oktatást érintő korlátozások miatt bíráló véleményének is hangot adott. Elsősorban az anyanyelvi órák számának a visszaszorítása – az alapiskola alsó tagozatán – váltotta ki ellenvéleményünk megfogalmazását. Nem értettünk egyet a tankönyvkiadás liberalizációjának az elmaradásával sem. Bírálataink jogosságát bizonyítja a tankönyvpályázatok lebonyolításának elhúzódása, melynek nyomán iskoláinkba csak nagy késéssel, vagy még mindig nem érkeztek meg az új művelődési programnak megfelelő tankönyvek.

Mivel a magyar iskolák is érdekelték a hatékonyabb oktatásban, szövetségünk ezt segítő többféle programmal igyekszik előremozdítani a változások sikerességét. Ezért hívta létre az azóta sikeresen

tevékenykedő munkacsoportot a kommunikációra épülő szlováknyelv-oktatás kidolgozására, folytatja a digitális és az interaktív tananyagok fejlesztését, országos és regionális szakmai napokat rendez, illetve évközi és nyári továbbképzéseket, a Selye Egyetem Comenius PI szervezésében kvalifikációs, multiplikátor- és vezetőképzéseket valósít meg. Májusban a tankönyvek írásáról, fordításáról és kiadásáról szakmai konferenciát szervezett.

Az őszi folyamán a parlament várhatóan elfogadja a pedagógusok továbbképzéséről szóló törvényt, mely újabb kihívást jelent számunkra is. A kormány kisebbségi tanácsában 2008 decemberében tett írásbeli javaslatunk, mely szerint a nemzetiségi iskolák pedagógusainak továbbképzését az oktatás nyelvén is biztosítani kell, bekerült a törvényjavaslatba. Így a törvény ilyenét elfogadása esetén gyakorlatban is be kell biztosítani a magyar iskolák pedagógusainak a továbbképzését. Szövetségünk ennek érdekében tárgyalásokat kezdeményezett a Selye Egyetem újonnan kinevezett vezetőivel a továbbképzési rendszer kiépítése céljából.

Az SZMPSZ Országos Elnöksége úgy látja, hogy a szlovákiai magyar közoktatás szakmai problémáit hosszútávon intézményesített formában és az állami költségvetési keretek, valamint az EU források felhasználásával kell eredményesen megoldani. A szövetség elnöke ezért indítványozta 2009. április 29-én az oktatási miniszter kisebbségi tanácsában, illetve 2009. május 5-én a kormány kisebbségi tanácsában egy regionális

Dušan Čaplovič Dunaszerdahelyen óralátogatáson a Vámbéry Ármin Alapiskolában (Fotó: Paraméter)

Óralátogatáson (Fotó: Paraméter)

pedagógiai-módszertani központ létrehozását, mely szakmai szolgáltatásaival segítené a szlovákiai magyar iskolákat és pedagógusaikat a szakmai feladatok ellátásában. Javaslatunkban kifejtettük és megindokoltuk, hogy az állami szakmai intézmények, beleértve az átalakulóban levő Módszertani Pedagógiai Központ (MPC) megyei részlegeit, a magyar iskolák részéről felmerülő szakmai jellegű igényeket nem tudják megfelelő módon ellátni. Čaplovič miniszterelnök-helyettes kinyilvánította egyetértését a javaslatot il-

letően, és 2009. május 21-én dunaszerdahelyi megbeszélésünk alkalmával is megerősítette, hogy támogatja előterjesztésünket a központ létrehozására. Szövetségünk a magyar iskolák részére szakmai szolgáltatásokat ellátó és a pedagógus-továbbképzéseket biztosító Módszertani Pedagógiai Központ létrehozására vonatkozó részletesen kidolgozott indítványát eljuttatta Ján Mikolaj oktatási miniszternek. (Az indítványt tartalmazó levél az SZMPSZ honlapján az érdeklődők számára elérhető).

Intézményesült szóözön

Elég bággyatagon indult a Tompa Mihály Országos Vers- és Prózamondó Verseny (TMOVPV) 18. évfolyama, mintha a szervezők eltévesztették volna a verseny időpontját, de idővel minden a helyére került, s a hajrá már egész fergetegesre sikerült. S a batyi batyuban a tavalyi döntő hangfelvétele és mézeskalács mellett nagyon sok élmény lapult, s akik tényleg fesztiválózni jöttek, azok nem sírtak a nem túl előkelő szálláson vagy a kissé alulméretezett kajaadagokon. Helyette nagyon értékes szellemi táplálékot kaphattak.

A színpad előterében a műsorvezetők a mögöttük felsorakoztatott emléklapokkal és ajándéktárgyakkal

Mivel 18 éves lett a rendezvény, ami egy kisebbségi fesztivál esetében már tekintélyes kornak számít, a fesztivál szakmai vezetői (elsősorban a fesztivál lelkére, Kamenár Horváth Évára gondolok), több újdonságot is megpróbáltak beépíteni a verseny már megszokott menetrendjébe.

Az egyik legfontosabb újdonság a sávozás megvalósítása volt, így már a járási versenyektől kezdve minden versenyzőt arany-, ezüst- vagy bronzsávba helyeztek, s egész az országos döntőig a legtöbb helyen nem is osztottak ki konkrét helyezéseket. Az idén szigorúan betartatták azt is, hogy egyes országos elődöntőkből csak a meghatározott számú versenyző juthatott tovább, bár ez továbbra is, sajnos, a mennyiség és nem a minőség felé viszi a versenyt. Nyilvánvaló persze, hogy nincs annyi zsűritag, akik minden versenyt végignézve, az országos elődöntők végén, egységesen tudjanak dönteni, mert ugyan mi a garancia arra, hogy pl. a

Dunaszerdahelyről továbbjutatható négy versenyző magasabb nívót képvisel, mint azok a nagykaposiak, ahonnan csak két versenyző juthat tovább. Tavaly kísérletet tettek a szervezők arra is, hogy hagyományt teremtve egy-egy országos elődöntőnek állandó helyszínt keressenek, de ez a kísérletük gyorsan dugába dőlt. Remek ötletnek bizonyult viszont, hogy az idén olyan egykori versenyzőket (a többségük ma elismert, profi színész) hívtak meg a zsűribé, akiknek a szakmai pályája Rimaszombatban alapozódott meg. Jó volt látni Telekes Pétert, Száraz Dénest, Benkő Gézát vagy Gál Tamást. Kár viszont, hogy Gál Tamás kivételével nem kaptak bemutatkozási lehetőséget. Szívesen meghallgattunk volna tőlük egy-egy verset vagy prózát.

Ami a mezőny erősségét illeti, a verseny párhuzamos megszervezése miatt csak a gálán látottakra hagyatkozhatom. Örömteli volt hallani, hogy új szövegek is szép számmal feltűntek a versenyzők repertoár-

ján, bár Karinthy Frigyes még mindig verhetetlen. Főleg a III. és a IV. kategória prózamondói nem szabadulhatnak tőle, volt olyan szövege is, amely egymás után kétszer is elhangzott (ez viszont már a szervezők figyelmetlensége). Külön érdekes volt, hogy a két előadó közül az egyik az a Habodász István volt, akit az ország az egyik szlovák kereskedelmi adón ismert meg. Mit ne mondjak, voltak nála jobbak ezen a megmérettetésen. Átlagos szavaltatok egész sorát hallhattuk az idén Rimaszombatban, kiemelkedő produkció nem sok akadt. Az egyik ilyen volt a nagymenyeri Harmati Imre, aki Az odavarrt szüzesség c. erotikus vajdasági mesét merete előadni, s tette ezt olyan fapovával, amilyet csak a legnagyobbak szoktak megengedni maguknak. S az élő szó varázsához tartozik az is, hogy amíg a döntőben mintha logarléccel mérte volna ki a szöveget, addig a gálán komoly ritmuszavarai voltak és szétesett a produkciója. Szerencsére a zsűri

nem ezt a változatot pontozta. S volt még egy ún. botrányos szöveg a gálán, a felnőttek között induló, s a versenyt meg is nyerő Marek Adrienn Babarczy Eszter tabukat döntő prózáját mutatta be. De ma már nem okozott vele akkora vihart, mint pár éve Fekete Gábor Apollinaire szövegével, akit akkor a zsűri mondvacsinált indokkal kizárt a mezőnyből. Meglepett, hogy a már évtizedekkel ezelőtt leírt, s csak jópofinak tartott Darvas Szilárd két szövege is győzni tudott (Palcsó Bálint és Demko András) Rimaszombatban. A verseny üde színpoltjai közé tartozik a már tizenegyedik alkalommal megrendezett megzenésített versek kategóriája (ez pl. Alsókubinban az országos szlovák seregszemlén nincs, s tavaly vastappsal fogadták az ott vendégként színre lépő Industria Duót), bár az idén kiemelkedő előadóval nem találkoztunk, s a harmadik éve éppen a Kubinból elirigylet lírai színpadok kategóriája is volt már jobb az idők során. Nagyon tiszta és humorral szépen telített volt viszont a győztes komáromi Szegő együttes előadása, amely a szerelem életútját vázolta fel költői képekben.

Nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy a versenyzőket nem igen érdekelték a vetélytársak produkciói. Jöttek, elmondták a versenyszövegüket, majd a vetélytárs produkciójába belerondítva, távoztak. Talán érdemes lenne ismét bevezetni egy különdíjat, amelyet az egyes kategóriák versenyzői ítélnének oda, s akkor talán eléggé motiválva lennének ahhoz, hogy meghallgassák a kollégáikat, s ez esetben talán a zsűri alkalmankénti szidalmazása is hitelesebbnek tűnhetne.

Tizedik alkalommal adták át a Kulcsár Tibor-díjat, amelyet az idén két olyan egyéniség kapott, akik nélkül ez a mozgalon szegényebb lenne, s akik mindketten végigkísérték a TMOVPV pályafutását is: Bárdos Ágnes és Kiss Péntek József, akik egymást laudálták, s ezekből összeállt a Tompika elmúlt 18 éve is.

S a szervezők az „érettségi” tiszteletére ajándékosárral kedveskedtek minden egyes kategó-

riának, méghozzá nem középiskolás szinten. Bálint András, Huzella Péter, Kor-Zár, Gál Tamás és Bodonyi András, Szászi Zoltán és Szabó Ottó – ezek a nevek bárhol nagyon jól csengenek, hát még így együtt.

S hogy a beszámoló teljes legyen, az idén is volt Rikkancs (ez a fesztiválújság neve), s ha szolidán is, de egy este erejéig feltámadt haló poraiból a fesztiválklub is (köszönhetően a megzenésített versek kategóriája képviselőinek).

A TMOVPV nemcsak sikeresen leérettsgizett, hanem intézményesült is az eltelt 18 év alatt, amely – bármennyire is tűnjenek ezek fellengzős gondolatoknak – a felvidéki magyar lét egyik stabil bástyája lett, s a

Saróka Liliána

maga eszközeivel hozzájárult ki- sebségi létünk fenntartásához.

Juhász Dósa János,

Gecse Attila és Mészáros Szilvia felvételei

A XVIII. Tompa Mihály Országos Vers- és Prózamondó Verseny végeredménye

I. kategória – vers: 1. Nagy Júlia (Szepsi – felkészítő tanára: Csepely Erika), 2. Kormos Bence (Szalka – Bácskai Júlia), 3. Lucza Levente (Hetény – Danis Erzsébet)

I. kategória – próza: 1. Czirfusz Viktória (Komárom – Varga Ilona), 2. Oláh Lídia (Balogfalva – Bozó Erika), 3. Laky Zoltán (Gúta – Kaldrovits Szilvia)

II. kategória – vers: 1. Szabó Péter Pál (Hidaskürt – Petres Gabriella), 2. Lakatos Lili (Komárom Varga Ilona), 3. Kiss Réka (Madar – Kiss Renáta)

II. kategória – próza: 1. Moravcsik Kinga (Szentpéter – Bukovský Nóra), 2. Lakatos Lili (Komárom – Varga Ilona), 3. Panyi Orsolya (Komárom – Varga Ilona)

III. kategória – vers: 1. Palcsó Bálint (Hetény – Németh Nóra), 2. Bak Orsolya (Rimaszombat – Poór János), 3. Zsapka Krisztina (Udvard – Kocsis Júlia)

III. kategória – próza: 1. Aranyosi Zsolt (Komárom – Jókai Éva), 2. Pribék Dominika (Nagytárkány – Nagy Gabriella), 3. Ivanics Magdolna (Komárom – Kovács Tünde)

IV. kategória – vers: 1. Szabó Donáta (Komárom – Spátay Adrianna), 2. Horváth Viktória (Komárom – Farkas Adrianna), 3. Benko Júlia (Fülek – Szvorák Zsuzsa)

IV. kategória – próza: 1. Harmati Imre (Nagymegyer – Pálos Márta), 2. Antal András (Dunaszerdahely – Terebessy Mária), 3. Kanyicska Enikő (Komárom – Spátay Adrianna)

V. kategória- vers: 1. Demko András (Nagyida), 2. Nagy Gábor (Komárom – Csengel Mónika), 3. Demeter Katalin (Uzapanyit)

V. kategória – próza: 1. Marek Adrienn (Rimaszombat – N. Tóth Anikó), 2. Gál Andrea (Nyitra), 3. Patócs Mária (Nyitra – N. Tóth Anikó)

VI. kategória: 1. Óváry Anna (Nagykapos), 2. Saróka Liliána (Farnad), 3. Takács Krisztina (Vágsellye)

VII. kategória: 1. Szegő (Komárom – Spátay Adrianna), 2. KGSzT Lírai Színpad (Kassa – Bodon Andrea), 3. Tsizió (Galánta – Hlavaty Márta)

A Kor-Zár együttes esti koncertje

Anyanyelvünk sikerei a Selye János Gimnáziumban

Az idei tavasz számos kiemelkedő anyanyelvi teljesítményt hozott a Selye János Gimnázium diákjai és felkészítő tanárai számára. Olyan országos, illetve határon túli versenyeken kerültek diákjaink a legjobbak közé, amire ez idáig nem volt példa.

Április 16-18. között került sor a hagyományosan Kassán megrendezett Szép Magyar Beszéd nyelvművelő verseny országos döntőjére, melyen Szabó Anasztázia első helyezést ért el. Farkas Adrianna tanárnő diákja a nyolcosztályos gimnázium alsó tagozatának első olyan tanulója, aki országos megmérettetésben ilyen kiváló eredményt ért el.

Ugyanezen időpontban a Kazinczy névvel fémjelzett, Győrben megrendezett nyelvművelő

versenyéről Jókai Ágnes 3. évfolyamos tanuló Kazinczy-éremmel térhetett haza, a legjobb szöveginterpretációért pedig a zsűri különdíját is elnyerte. Felkészítője szintén Farkas Adrianna tanárnő.

Idén első alkalommal vett részt a gimnázium négytagú csapata – Baranyai Tímea, Farkas Beáta, Vas Katalin, Vicena Anna – A magyar nyelv változatos világa anyanyelv-használati versenyen, melyet Kárpát-medencei résztvevőkkel Tatabányán rendeztek meg. Diákjaink a verseny győztesei lettek. Felkészítésükben Fónad Ilona, Farkas Adrianna és Spátay Adrianna tanárnők vettek részt.

A Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Verseny országos döntőjére április 23-26. között került

sor Rimaszombatban. A középis- kolások versmondó kategóriájában Spátay tanárnő diákja, Szabó Donáta győzött, második helyen pedig Farkas Adrianna tanárnő diákja, Horváth Viktória végzett. Prózamondóink közül a 3. helyezést Kanyicska Enikő érte el, felkészítője Spátay Adrianna tanárnő. Idén másodsor mutatkoztak be lírai színpadok az országos döntőn, ahol a Kocskovics Péter, Kustván Orsolya, Jókai Ágnes, Szép Gergely felállítástú csapat az újonnan bevezetett kategória győztese lett.

Gimnáziumunk a sok tehetséges szavaló és prózamondó mellett országos győztest avatott a helyesírás terén is. Vas Kata (tanára Farkas Adrianna) második tanuló az Implom Jó-

zsef helyesírási verseny országos győztese lett. Sajnos, betegség miatt nem vehetett részt a Gyulán megrendezett Kárpát-medencei döntőn, ezért ott Farkas Beáta képviselte az iskolát. Spátay Adrianna tanárnő diákja kiválóan szerepelt, a 3. helyezést érte el.

Ahogy a fentiekből kitűnik, a tehetségek felfedezése, csiszolása, a néha órákig elnyúló próbák, gyakorlások meghozták az eredményt. Van tehát jövője nyelvünk művelésének, a fiatal tehetségek kibontakozásának, s ahogy az anyaországi legrangosabb versenyeken való eredményeink is mutatják, ott vagyunk és lehetünk a legjobbak között.

Kovács Orsolya

„Tizennyolc év, tizennyolc gyönyörű tavasz Gömörország fővárosában”

Szép jó estét kívánok minden kedves jelenlévőnek!

Személyemet érte az a megtiszteltetés, hogy a szervezők és rendezőség nevében üdvözöljem a XVIII. Tompa Mihály Országos Vers- és Prózamondó verseny résztvevőit. Azokat, akik a legjobbak voltak a jók között, s most eljöttek, hogy egymással is megküzdjenek. Legyetek hát üdvözölve a rátok váró nemes vetélkedő előestéjén itt, Rimaszombatban, Gömörország fővárosában. Tizennyolc év, tizennyolc gyönyörű tavasz, s ünnepi díszbe öltözött szívek sokasága fémjelzi ezt a számunkra nagy jelentőségű kultúrrendezvényt. Nagy jelentőségű, hisz általa visszacsillag egy töredéke e szép múltú város és régiója Gömör, egykori fényének. Itt, ahol költők születtek s születnek, itt, ahonét mindenki elmegy, ahogy a tornáljai Cselényi Árpád ifjú festőművész egyik képének címe mondja, rossz dolgok történtek. A lélek és a szellem tudatos rombolása. És történekmá is, ha lehet még tudatosabban. Amolyan romlásra, pusztulásra ítélt végek lettünk, ezért nagy szükségünk van minden kapaszkodóra. Azért mondom el mindezt, hogy eloszlassam a kételkedők, amennyiben akadnának még ilyenek, aggályait, miszerint talán nem a legjobb hely Rimaszombat az országos vers – és prózamondó verseny számára. De bizony, a legjobb! Félúton Kelet és Nyugat között, kulturális – és sajátos hagyományokban gazdag múlttal és vendégszerető nagy, gömöri szívvvel. Valamint csodálatos, utánozhatatlan, autentikus palóc á-kkal. Jobb helyen nem is lehetne. Jó időben, még időben, jött az ötlet s megvalósítása. Mi itt úgy tekintünk erre a rendezvényre, mint egy kibontott fényes zászlóra, amely hirdeti a világnak, hogy még vagyunk

magyarságunkban. Hogy még mindig vagyunk. Folyamatos küzdelmek árán, kisebbségi létünk kezdete óta. S fordulhat a világ kereke bármerre, velünk mindig ugyanaz történik, véget nem érő ismétlődésben, esetleg a változatosság kedvéért valamivel rosszabb, mint a megszokott.

Mások vagyunk, mint az államalkotó többségi nemzet. Más a nyelvünk, más a kultúránk, történelmünk, hagyományaink. Másak vagyunk, magyarok, de nem ellenségek. Létünkbe beleszülettünk. Mert amióta ember él a földön, aki világra jön, beleszületik egy családba, közösségbe, nemzetbe, egy nyelvbe, kultúrába, hagyományokba. S teszi ezt eleve elrendeltettségéből, s nem mások ellen. Nemzetiségünkhöz, nyelvünkhöz való jogunk magasabbrendű, istentől eredő jog tehát, amit senki nem vehet el a másiktól, s amit az emberarcú társadalmakban megingathatatlan törvények biztosítanak. Mi ettől egyelőre messzire vagyunk. Mert akárha Sámszon rengette oszlopokon nyugodnának kisebbségi jogainkat biztosító törvényeink, egyre csak imbolyognak, rázkódnak s félő, hogy porbahullva betemetnek bennünket, hacsak... Hacsak nem tanúsítunk kellő állhatatosságot, hűséget, ragaszkodást anyanyelvünkhöz, kultúránkhöz, iskoláinkhoz. Hacsak nem adjuk át gyermekeinknek mindazon értékeket, amelyek révén európai nemzeté lettünk már akkor, amikor a közös európaiság gondolata még meg sem fogant az idő méhében.

Nyelvünkről, a magyar nyelvről számtalan, csodálatos adózó értékelés született a világ elismert nagyjainak megfogalmazásában. Néhányat idéznék. Jakob Grimm meseíró, aki egyben az első német nyelvtan megalkotója is volt, így fogalmazott: „A magyar nyelv

logikus és tökéletes felépítése felülmúl minden más nyelvet”. Erbersberg bécsi tudós a XIX. századból: „Olyan a magyar nyelv szerkezete, mintha nyelvészek gyülekezete alkotta volna, hogy meglegyen benne minden szabályosság, tömörség, összhang és világosság.” Bernard Shaw drámaíró: „Bátran kijelenthetem, hogy miután évekig tanulmányoztam a magyar nyelvet, meggyőződésemmé vált: ha magyar lett volna az anyanyelvem, az életművem sokkal értékesebb lehetett volna. Egyszerűen azért, mert ezen a különös, ősi erőttől duzzadó nyelven sokszorta pontosabban lehet leírni a parányi különbségeket, az érzelmek titkos rezdüléseit”. S erről a nyelvről nyilatkoznak közjogi méltóságaink úgy, mint valami selejtes árurol, amely káros a fogyasztóra és káros a környezetre, kínálva helyette, úgymond a mi érdekünkben, mást, jobbat. Mint egy fekete lyuk, akkora mély űr tátong az egymással szemben álló értékelések között. Egy fekete lyuk, ami elnyel mindent. Hangunkat az éterben már elnyelte. S ha nem leszünk kellőképp éberek, állhatatosak, s ha önös érdekektől vezéreltetve szétforgácsoljuk egységünket, elnyeli iskoláinkat, nyelvünket is. Nyelvünket, ezt a gyönyörűt, ezt az őseinktől örökölt, térben és időben végtelen hosszú utat megjárt, édes anyanyelvet. Úgy kell hát őriznünk, mint egy isteni kinyilatkoztatást. Mintha a megtestesült Ige lenne. Az alfa és omega. Most zajló, haragos vizek dobálják hajónkat. De erős hittel hiszem, hogy átvisszük kincsünket fogaink közt a túlsó partra, hogy a költő Nagy László szavaival éljek, kissé átformált változatban. S átvisszik majd gyermekeink is, ha megtanítjuk rá őket. Ezek a fiatalok, akik most itt ülnek a széksorokban a holnapi viadalra várva, már megtanulták. S

Kovács Magda

követik őket még sokan mások is, akiket megszólít a költészet, az írott szó édes varázsa. Csak adjuk gyermekeink kezébe a könyvet! Irodalmunk gazdag tárháza szinte kimeríthetetlen kincses bánya. Hadd legyen mind-mind az övék! Hisz értük, nekik születtek költőink, íróink művei. Ők szellemi kincseink letéteményesei.

Kedves versenyző lányok és fiúk! A középkor híres lovagi tornái a tisztelgés jegyében zajlottak. A kor szellemének megfelelően a vitézt próbáló bajvívás, az erőfitogtatáson túl, de ezt csak zárójelben mondom, mivel nem eléggé fenséges, tisztelgés volt a királyok, fejedelmek, széphölgyek személye előtt. A ti holnap kezdődő lovagi tornátok legyen tisztelgés a költészet, az irodalom, a kultúra fensége előtt.

Fel hát a viadalra nemes szívű ifjú lovagok és lovagnők! Legyen küzdelmetek tiszta, gyönyörködtető, hogy nekünk örömet, néktek pedig dicsőséget hozzon. S akkor nem lesz más vesztese a küzdelemnek csak az, aki el sem jött ide. Sok szerencsét és lombos babérkoszorúkat! S befejezésül még egy mondat, egy már-már imádságba kívánczoló üzenet: „Fiaim, csak énekeljétek!”

Kovács Magda

(elhangzott a XVIII. Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Verseny megnyitó ünnepségén)

Sosem késő elkezdni

Demkó András Nagyidáról érkezett, aki a helyi Csemadok elnöke is egyben. A nagyidai hagyományörző csoport tagja. Az Ilosvai Selymes Péter Néptáncgyűttesben táncolt. Másfél éve a szeptemberi Vox Columbella kórus tagja.

Mikor kezdődött el a vers iránti vonzalma?

Még az alapiskolás koromban. Volt egy nagyon kedves tanárnőm, az osztályfőnököm, Jaszany Imréné. Ő vélt felfedezni bennem egy kis tehetséget. Ő kezdett el velem foglalkozni. Elsősorban prózával indultam a versenyeken. Középkoromban nem indultam, mivel nem volt olyan tanár, aki foglalkozott volna velem. Odahaza a különböző kulturális rendezvényeken szavaltam. Negyvennyolc éves voltam, amikor eldöntöttem, hogy megpróbálom összemérni a tudásomat és tehetségemet a többiekkel is. Három évvel ezelőtt vettem részt az első versenyen.

Ezek szerint nyugodtan biztathatjuk az idősebb generáció képviselőit is. A zsűri elnöke, Czajlik József is elmondta, hogy öröme szolgál az V. kategória iránti egyre nagyobb érdeklődés. Ön eddig nemzeti érzelmű

és tematikájú szövegeket választott, most váltott. Minek tudható be ez a váltás?

Dráfi Mátyás színművész úr egy alkalommal szakmai előadást tartott a vers- és prózamondó versenyeken való résztvevőknek. S ekkor két Darvas Szilárd-verset mondott el. Ennek kapcsán néztem utána a szerzőnek. Így találtam rá az általam is elmondott Mese az Őrangyalról című versre.

Mi a véleménye az idén az érettségi időszakába és korába lépő Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Verseny színvonaláról?

Külön választanám magát a szervezést és a versenyt. A szervezésben is úgy látom, hogy sikerült előrelépni. A múlt évben este hét óráig kellett várni, míg színpadra léptünk. Most az jó, hogy a negyedik és ötödik kategória egy helyszínen versenyzett, s ezáltal sikerül betekintést nyernem a IV. kategóriába is.

Mivel a beszélgetésünk az eredményhirdetés előtt történik, mit tippel a helyezéseket illetően?

A múlt évi versenyhez viszonyítva sokkal többen voltunk. Az új értékelési rendszer, a sávokba való besorolás is újdonságnak számít. A konkrét versenyzőket illetően Tóth Károlyt jól ismerem, többször hallottam már őt a járási fordulókban is. Úgy gondolom, hogy prózában sikerül megvédeni a múlt évi első helyezését. A vers kategóriájában még erősebb a mezőny, nem szeretnék jóslatokba bocsátkozni. Az V. kategóriában szerintem Nagy Gábor az idén is eredményes lesz. Ami engem illet, első alkalommal kellemes meglepetésnek számított, hogy Reményik Sándor: Pilátus című versével harmadik helyezést sikerült elérnem, a következő évben különdíjas lettem, a múlt éven a próza kategóriában szintén harmadik lettem. Ha ennél

Demkó András

jobb helyezést fogok elérni, akkor azt mindenképpen sikernek fogom elkönyvelni.

A helyezéstől függetlenül jövőre újra láthatjuk Önt Rimaszombatban?

Remélhetőleg igen. Ez majd azon múlik, milyen eredményt fogok elérni a kerületi elődöntőben. Mindenképpen szeretnék jönni, mert szeretem az irodalmat, szeretem a kultúrát, s ez a két-három nap számomra Rimaszombatban az irodalom ünnepe is.

(Demkó András a versmondók V. kategóriájának győztese lett.)

„Itt voltam, kiállhattam, köszönöm”

Légy szíves, mutatkozz be a Pedagógusfórum olvasóinak.

Volter Teodóra vagyok, a lévai Juhász Gyula alapiskola végzős diákja.

Milyen szöveggel érkezted a versenyre?

Szabó Magda: Álarcosbál című könyvéből mondtam el egy részletet.

Ki a felkészítő tanárod

Drenka Zsuzsanna.

Hányadszor vagy itt?

Negyedszer.

Eddig milyen eredményeket értél el?

A járási fordulót megnyertem, a kerületi elődöntőben harmadik helyezést értem el.

Milyennek találd az idei országos versenyen a kategória színvonalát?

A zsűri mindenkit biztatott, megköszönte mindenkinek a részvételt. Én úgy éreztem, hogy erős volt a mezőny.

Milyen helyezést vársz?

Nincsenek különösebb elvárásaim. Helyezésre nem is számítok. Nagyon örülök,

hogy újra itt voltam s újra kiállhattam. Mindezért köszönettel tartozom mindazoknak, akik lehetővé tették, hogy itt lehettem.

Jövőre is indulnál a megmérettetésen?

Miért ne, ha bejutok a döntőbe, szívesen jövök.

(Volter Teodóra ezüstsávost lett a prózamondók III. kategóriájában.)

„Lesz-e továbbra is, aki verset, prózát mond magyarul és jól?
Ez óriási felelősség, amelyet máig érzünk mindketten.”

(Hat közös kérdés Bárdos Ágneshez és Kiss Péntek Józsefhez)

A 2009. évi Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Verseny Kulcsár Tibor-díjasai Bárdos Ágnes és Kiss Péntek József lettek. Ebből az alkalomból mindkettőjüknek azonos kérdéseket tettem fel írásban, melyekre – természetesen – írásban is válaszoltak. Ez annyiban érdekes, hogy egymástól függetlenül válaszoltak kérdéseimre, így maguk a riportalányok sem ismerik egymás válaszát. A Pedagógusfórum nevében gratulálunk neves közéleti személyeségeinknek a díjhoz és munkájukhoz további erőt, egészséget kívánunk.

A Kulcsár Tibor-díj átadási ünnepségen mindkettőtök részéről személyes vallomásként hatott az egymásról elmondott laudációtok. Ezek szerint régóta ismeritek egymást. Mikortól datálódik a közöttetek kialakult barátság?

B.Á.: Kiss Péntek Jósát a 80-as évek derekán ismertem meg. Ő akkor a dunamocsi és a csallóközarányosi művelődési ház igazgatója volt (hivatásos népművelő!), és állandó – szinte már leltári számmal ellátott – rendező a Jókai-napokon. S én – kezdő rádiós riporterként – gyakran vettem őt üldözőbe mikrofonnal. Kiváló riportalány volt, bármikor bármiről tudott okosakat nyilatkozni. Most is. Aztán sokat ültünk egy zsűriben, így volt alkalmunk rájönni, mennyire egy húrton pendülünk. Valószínűleg azonos kultúrán nevelkedtünk, s az értékrendünk és az ízlésünk is hasonló. Aztán rendszeresen találkoztunk a Jókai-napokon és a Jókai Színház bemutatóin.

K.P.J.: Ha pontos időpontot kellene mondanom, bajban lennék. Mivel ezt nem tudom, így nyugodt szívvel állíthatom, hogy mi mindig barátok voltunk. Talán már akkor is, amikor még nem is tudtunk egymásról...

Milyen közös emlékek, élmények kötnék össze benneteket a rimaszombati vers- és prózamondás ünnepével?

B.Á.: Az említett zsűrizések. Az izgulás, hogy jól döntsünk. Hogy objektívek tudjunk maradni ebben a szubjektív műfajban. Hogy senkinek ne vegyük el a kedvét attól, hogy közönség elé álljon. A féltés: lesz-e továbbra is, aki verset, prózát mond magya-

Bárdos Ágnes és Kiss Péntek József (Gecse Attila felvétele)

rus és jól? (Mert – hiszik vagy sem – bizony, a zsűri is izgul, mert ő is megmérettetik.) Ez óriási felelősség, amelyet máig érzünk mindketten. Aztán az egymásért izgulás, hiszen többször hívták meg az épp aktuális rendezését Rimaszombatba, mint ahogy én is többször léptem fel ott egy-egy versösszeállítással. Olyankor szurkoltunk egymásnak. Nem tudom, ő hogy van ezzel, én mindenesetre neki külön meg akartam felelni, mert fontos számomra az ő véleménye.

K.P.J.: Mi még a „legreménytelenebb” pillanatokban is képesek voltunk „helyzetbe hozni” egymást. Mindenesetre számtalan közös emlékünknél van; a fele is sok. Egyszer talán majd írunk belőle egy nagy könyvet.

Közszereplőként mindketten a beszéd művelésével, technikájával és művészetével is foglalkoztok. Szerintetek tehetséges diákjainknak megvannak a lehetőségeik arra, hogy fejlesszék, szakmailag képezzék magukat?

B.Á.: Szerintem jó dolog, hogy a Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Versenyen kívül más lehetőségek is vannak, s nemcsak helyi rendezvényekre gondolok. A hazai – pl. Reviczky, Kulcsár Tibor, Gyurcsó István stb. szavalóversenyen kívül magyarországi és más, határon túli versenyekre is benevezhetnek versmondóink. Itt mindenütt értékelést is kapnak (reményeim szerint), amely tovább viheti őket. Nem beszélve a most már rendszeres versmondó vagy színjátszó táborról.

K.P.J.: Ez egy nagyon komoly és fontos kérdés. A válaszom: nincs meg a lehetőségük. Az iskoláinknak sokkal nagyobb figyelmet kellene szentelniük az élő beszéd használatára. Lassan már csak felmérők írására marad idő. A tehetségek is zömmel önmaguk művelői. Nagyon ritka az a felkészítő pedagógus, aki kellő szakmai felkészültséggel és szabadidejét odaszánva foglalkozik a tehetséges (vagy az annak vélt) vers- és prózamondókkal. Roszszat mondtam? Így gondolom. Megint kikapok... Megszoktam.

Ki a kedvenc versmondótok, költőtök?

B.Á.: Nagyon szeretem József Attila, Szilágyi Domokos, Nagy László verseit. Rajtuk kívül bárkit, aki mesterien bánik a magyar nyelvvel, s nemcsak művészfogalmazásokra gondolok, hanem szójátékokra, humorra, öniróniára, vagy akár szarkazmusra is. A versmondók közül azokat szeretem, akik emberi hangon szólnak a pódiumról, akik nem vesznek fel egy pózt, csak azért, mert most épp szavalnak, s nem kezdenek el modorosan hangszílyozni és artikulálni; akiknek elhiszem, hogy a költő, író gondolatait segítségül hívva önmagukról, a saját érzéseikről beszélnek. Nagyon szeretem Mácsai Pált, és hiteles előadóművésznek tartom Hobót, nemcsak zenészként. József Attila összeállítása nagy élmény számomra.

K.P.J.: Nagyon szeretem József Attila verseit. Nincs kedvenc versmondóm. Bárdos Ági nagyon jól mond verset, de nem ő az egyedüli. Ollé Erik versmondása is élményszámba megy – hogy csak a mieinkről beszéljek. A szavalást nem szeretem; a nagy érzelmes ömlengéstől hideglelésem lesz. Csak az értelem és megélés által pontosan interpretált gondolati versmondást hallgatok szívesen.

Van-e kedvenc versetek?

B.Á.: Sok ilyen van, de maradnék az említett költőknél. József Attila csodálatos dallamú Áldalak búval, vigalommal című verse; Szilágyi Domokos Kényszerleszállása vagy Nagy László Ki viszi át a szerelmet? című költeménye. Ez utóbbit egyébként Kiss Péntek Jóska el is mondta a laudáció végén, kellőképpen meghatva engem.

K.P.J.: Igen. Nagy László: Ki viszi át a szerelmet?

Az eddigi szakmai elismerések mellett milyen súllyal és ranggal bír számotokra a Kulcsár Tibor-díj?

B.Á.: Számomra azért megtiszteltetés, mert Kulcsár Tibor

a legkedvesebb tanárom volt a Pozsonyi Duna Utcai Gimnáziumban. Egyébként meg, azt hiszem, az ember nem díjakért tesz bármit is. Rádiósként, tévésként és versmondóként sok visszajelzést és elismerést kaptam a hallgatóktól, nézőktől

és a közönségtől. És szeretetet. Meghatott felnőttektől és csillogó szemű gyerekektől egyaránt. Kell ennél több?

K.P.J.: Én nem nagyon figyelek az ilyesmire. Mindenesetre ennek a díjnak különlegessége van számomra: személyesen is-

mertem Kulcsár Tibort. Tisztelettel és megilletődöttséggel gondolok rá. Elsősorban embersége, tudása, emberi méltósága okán.

- hábé -

Mindent megtesz annak érdekében, hogy színész lehessen

Karinthy: Megszólal a telefon c. kisprójáját választottad. Honnan jött az alapötlet?

Karinthy kedvenceim közé tartozik. Humoreszkjeit olvasva ezt választottam, s többen is ezt ajánlották.

Milyen volt az út a döntőig?

Mivel még nem voltam az országos versenyen, az iskolai fordulóval kezdtem. Már az elején kiderült, hogy nem volt könnyű dolgom, mert a Komáromi járásban nagyon erős a mezőny. A kerületi elődöntő második helyezéteként kerültem Rimaszombatba, az országos megmérettetésre. Itt is körülbelül nyolcan lehetünk „csak” a Selye Gimnáziumból.

Avasd be a Pedagógusfórum olvasóit a felkészülés műhelytitkaiba!

Erre a versenyre nem pedagógus készített fel. Több művet választottam ki, s ezeket elvittem a komáromi Jókai Színházban játszó színésznőhöz, Germán Zilléhez, akit felkértem, hogy foglalkozzon velem, s végül közösen döntöttünk Karinthy mellett. Értelmeztük a szöveget, ezután kialakítottam a magam értelmezését is. Sokat gyakoroltam, hetente négyszer is sort kerítettünk a próbára. Ez a felkészülés nagyobb energiabefektetést igényelt, mert ezidáig csak egyedül dolgoztam az előadandó szövegen.

Miért épp színésznő készítette fel a versenyre? Nem bízol a pedagógusokban?

Az az igazság, hogy eddig mindig pedagógus készítette fel. Én magam döntöttem úgy, hogy váltani kell, jobb áttekintést akartam kapni a versmondás szakmaiságából. Germán Zillét színészi játéka alapján választottam ki, s őt kértem fel az előadás után, hogy foglalkozzon velem.

Baloldalt: **Huszlicska Máté**, aki negyedik alkalommal vett részt az országos rendezvényen. Ő a Komáromi Selye Gimnázium diákja, a versenyekre Kajtár Katalin tanárnő készíti fel. Tavalay Feleki László: *Mi akarsz lenni?* humoros írásának tolmácsolójaként lett a kategória győztese
Középen: **Orsulik Anita**, a Lévai MTNY Egyházi Gimnázium diákja először vett részt a versmondók kategóriájában. Faludy György: *A szél* című versét adta elő. Az idén bronzsávos lett. Felkészítő pedagógusa Kiss Beáta tanárnő.
Jobboldalt: **Habodász István**, az idén a próza IV. kategóriájában szintén bronzsávos lett.

Hogyan hatott rád az, hogy rögtön a produkció után Antal András ugyanazt a szöveget mondta el. Tudtál erről?

Igen, arról igen, hogy András is a *Megszólal a telefont* mondja el. A sors inkább nekem kedvezett, mert rosszabb lett volna másodikként elmondanom ugyanazt a szöveget. Ettől függetlenül szerintem eltérő értelmezésben mindkettőnknek nagyon jól sikerült az előadása.

A nyilvános értékelésből úgy tűnt, hogy inkább András előadásmódja és szövegértelmezése nyerte el a zsűri tetszését. Te is így láttad?

Igen, ez ellen nincs különösebb ellenvetésem, csak furcsállom, hogy a zsűriben ülő rokon a rokont értékeli.

A hazai kereskedelmi televízióban ismertté vált, az azóta mindenki számára István Habodásznak titulált versmondónak mennyire változott meg az élete?

Ennek megvan a pozitív és negatív oldala is. Sokan felismernek, sok fellépésre hívnak azóta. Sok bálban, szülinapi partikon mondtam verseket, a szilveszteri műsorban is szerepeltem.

A szlovákság részéről nem érzed, hogy a hibásan ragozott mondatok és nyílt magánhangzós kiejtés miatt pellengérré állítanak?

Egyáltalán nem érzem. Apum mindig elkísér a fellépésekre. Mindenhol készségesek, kedvesek, még egyszer sem tapasztaltam azt, hogy kinevettek volna. A humoros szövegeken nevettek, nem a kiejtésemen. Valami módon jobban tisztelnék

és kedvelnek a szlovákok, mint a magyarok.

Térjünk vissza mai szereplésedhez. Milyen eredményt vársz?

Érzem, sőt biztos vagyok benne, hogy nem leszek helyezett, ha igen, akkor nagyon meglepődnék, de azt is el kell mondanom, hogy zsűrifüggő a verseny.

Kiket favorizálsz? Szerinted kik lesznek a legjobbak?

Megvan a tippem: az első helyezett Tóth Károly lesz Kaszáról, a második Antal András Dunaszerdahelyről és a harmadik a vajdasági erotikus szöveget mondó srác lesz. (Harmati Imre. Tóth Károly egyébként a zsűri különdíját vihette haza. A harmadik helyezett Kanyicska Enikő lett Komáromból, a szerk.megj.)

Most elsős gimnazista vagy. Játszszunk el a gondolattal: végzős diákként leérettségiztél. Szerinted mi lesz három-négy év múlva veled?

Attól függ. Ha lenne egy komolyabb tévés szereplésem, akkor az sokat jelentene. De mindenképpen szeretném megpróbálni a színművészetit Pozsonyban vagy Kolozsváron. Gondolkodtam Budapestben is, de a racsolásom miatt kevés lesz az esélyem, viszont mindent megpróbálok a színi tanodáktól kezdve az egyetemeken, stúdiókon keresztül, csak hogy színész lehessenek! Egy alkalommal Kiss Péntek Jóska bá azt mondta nekem egy sikeres, nagyon jól sikerült fellépésem után: „István, te boldogtalan ember leszel, ha nem ezen a pályán maradsz!” Úgy gondolom, az is lennék, ha nem sikerülne ezt a célt elérnem.

- hábé -

„A zene szeretete hozott össze bennünket“

Szilágyi Csaba tudtommal az egyedüli magyarországi állampolgárként vett részt a XVIII. Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Versenyen. Honnan szerztél tudomást a versenyről?

Az egész úgy kezdődött, hogy megismerkedtem Mészáros Szilviával, a lévai egyházi gimnázium diákjával, s az ő biztatására indultunk el együtt a versenyen a megzenésített versek kategóriájában. Neki köszönhetem, hogy megismerkedhettem a verseny feltételeivel, eddig nem volt erről tudomásom.

Milyen zenei képzettséggel rendelkezel?

Autodidakta módon ismerkedtem meg a zenéléssel. Külön zeneiskolába nem jártam. Ugyanúgy ahogy Szilvia a gitárjátékot, én is egyénileg tanultam meg több hangszeren, legfőképp fúvósokon játszani. A zene szeretete a közös kapcsolás, ez hozott össze bennünket.

A civil életben mi a foglalkozásod?

Gázérezékelőket állítok be, s azok karbantartását végzem. Teljesen más világ ez.

Mi a véleményed a verseny lefolyásáról?

Nekem itt minden új, mivel először vettem részt a ver-

senyen. Partnernőm, Szilvia már jóval több tapasztalattal rendelkezik: ő tavaly is részt vett az országos versenyen. Közösen csak az idén mutatkoztunk be először a közönség előtt.

Túl vagyunk a kiértékelésen. Az nem szegte kedvetek, hogy nem kerültetek be a döntőbe?

Épp erről beszélgettem Szilviával, az biztos, hogy nőtt volna az önbizalmunk, ha továbbjutunk, de nem keseredtünk el. Úgy érezzük, a jövőben is folytatjuk, s továbbra is érdemes a jobb helyezéért küzdenünk és harcolnunk, mert számunkra az együttzenélés is nagyon nagy élmény a zeneszerzés öröme mellett.

Tehát jövőre is indultok?

Igen, most Szilvia egy kicsit kedvetlen, de szerintem ő sem adja fel egykönnyen. Számomra azért is tanulság, mert megtudtam, milyen a színvonal, látom,

Szilágyi Csaba és Mészáros Szilvia

hogy milyen a többiek játéka. Ezek után jobban fel tudunk készülni a következő évben a versenyre.

Köszönöm a beszélgetést és találkozunk jövőre a XIX. Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Verseny megzenésített versek kategóriájában!

Óváry Anna, a VI. kategória győztese (Gecse Attila felvétele)

Óváry Anna negyedszer vett részt a megzenésített versek kategóriájában Rimaszombatban. Jelenleg a pozsonyi Comenius Egyetem gyógypedagógia karán tanul, emellett a konzervatórium musicalszínészet szakát látogatja. A versenyre Mikola Anikó egyik komor hangulatú versét választotta. Milyen megfontolásból zenésítetted meg Mikola Anikó költeményét?

Magyar szakos tanárnőm, Bodnár Mária a nagykaposi gimnáziumi éveim alatt a szlovákiai magyar költészetből halom könyvvel látott el, s köztük volt egy vékony kötet, Mikola Anikó: Tűz és füst között című verseskötete. Ebből először a Tengernyi harag kellene c. verset zenésítettem meg. Megtetszett a többi vers is, sorban kezdtem a kötetben szereplő verseket megzenésíteni. Az érdekes az volt, hogy nagymamám könyvei között is megtaláltam ezt a kö-

„Egyik véletlen sem történik véletlenül“

tetet, melyben elhunyt édesapám nevére és egy szép rajzra bukkantam.

Ezek szerint a Mikola-versek nagymamád és édesapád révén találtak és szólítottak meg.

Igen, mindez bizonyítja az életfilozófiámat, miszerint egyik véletlen sem történik véletlenül.

Beszélgetésünk az eredményhirdetés előtt történik, milyen eredményeid voltak eddig az elmúlt évek során?

Az első évben értem el eddig a legjobb helyezést. Pedig akkor csak próbaképpen jöttem József Attila és Juhász Gyula egy-egy versével. A következő évben a legjobb hazai szerző kategóriájában nyertem el a különdíjat Csontos Vilmos: A legszebb akkord című megzenésített versével. Tavaly nem értem el helyezést.

Hogyan születik meg nálad a vers megzenésített változata?

Az, hogy mennyi idő alatt érik azzá, nem tudom megmondani. Ekkor nem is érzékelem a valóságot. Ha a vers magja nincs meg két perc alatt, akkor félreteszem. A kidolgozás magától jön. A vers kiválasztásánál sok múlik a pillanatnyi hangulatomon is.

Mikola Anikó életműve kevés versből áll. De verseiben benne van a magány, komorság erőteljes kifejezése, a hit mély megélése és átélése. Ilyen szempontból a költővel lelki rokonságban vagy?

Annyit mondhatok, hogy nagyon szeretek egyedül lenni. Nagyon-nagyon jó magányosnak lenni és én is mélyen hívó ember vagyok.

- hábé -

Oktatásról a Fórum Intézetben

Hatékonyan az alsó tagozatos tehetséggondozásban

Somorján a Fórum Intézet tanácstermében 2009. április 23-án került sor az alapiskolák pedagógusainak szakmai-módszertani rendezvényére. Tudvalevő, hogy a szlovákiai magyar pedagógusok továbbképzését szolgáló állami intézmény nem létezik Szlovákiában, ami kisebbségi politikálásunk egyik nagy adóssága, főleg a kormányzásban való részvétel időszakát illetően.

Az előadó Murányiné Sipőcz Zsanett Győrszentivánról, mellette Gömörnyé Dr. Mészey Zsuzsa, a HUNGARO-DALTON Egyesület elnöke, majd Dr. Fóthy János, a szervező Somorja és Vidéke Kulturális Társulás elnöke és a pozsonyeperjesi pedagógusok: Bottka Blanka és Molnár Judit.

A Somorja és Vidéke Kulturális Társulás – amelynek fő küldetése a magyar nyelv és kultúra ápolása, az identitás-tudat megőrzése és az anyanyelvi oktatás támogatása – a már említett adósság részbeni pótlására szervezte ezt a szakmai-módszertani rendezvényt, amelyre meghívtuk a Dunaszerdahelyi járás alsó tagozatos pedagógusait Somorjától Nagymegyeryig.

A reformpedagógiai módszerek alkalmazásáról szóló rendezvényen a járás 16 alapiskolájából vettek részt az alsó tagozatos pedagógusok, melynek keretében a résztvevők részletesen a Dalton-féle oktatás módszerét ismerhették meg.

A program keretében Hungaro-Dalton címmel előadást tartott: Gömörnyé Dr. Mészey Zsuzsa, a Győri

Hungaro-DALTON Egyesület elnöke, a Megyei Pedagógiai Intézet munkatársa (elméleti rész) és Murányiné Sipőcz Zsanett, győrszentiváni pedagógus, az MPI külső munkatársa (gyakorlati rész). A Nagyszombati Kerületi Tanügyi Hivatal 2004-ben elkezdett – Dr. Hecht Anna által felvállalt – az EU által jelentős összeggel támogatott reformpedagógiai projektjét Bottka Blanka és Molnár Judit mutatta be, akik a pozsonyeperjesi alapiskola alsó tagozatán sikerrel alkalmazzák a Bécs-Brünn-Győr-Dunaszerdahely ívben még 2000-ben kezdeményezett határokon átvélt együttműködéssel megismert, Európában elsősorban Hollandiában továbbfejlesztett Dalton módszert. A módszertani rendezvény befejező részében – az ötletbörzén – a saját iskolájukban kifejlesztett

és sikeresen használt feladatlapokat és programokat ismertették, illetve mutatták be. A résztvevők számára felkínálták a segédanyagokból összeállított csomagokat.

Az egész dunaszerdahelyi régióból egybegyűlt több, mint 40 alsó tagozatos pedagógus hálásan köszönte meg a szervező Somorja és Vidéke Kulturális Társulásnak, hogy az SZMPSZ által koordinált – a Szülőföld Alaphoz benyújtott – pályázatában ennek a csoportnak, a magyar iskolák alsó tagozatán tanítóknak próbált segítséget nyújtani, teret adva módszertani fejlődésüknek és kitekintésüknek. Többször és többen hangsúlyozták, hogy az állami módszertani központból évek óta nem kapnak módszertani segítséget, évek óta semmilyen intézményes pedagógiai-módszertani tö-

rődést nem érzékelnek, még a civil szervezetek részéről sem.

A Dalton-féle oktatás lényege röviden: minden gyermek előtt lehetőség nyílik az individuális tanulásra, vagyis arra, hogy egyéni adottságaiknak, képességeiknek, érdeklődési körüknek megfelelően dolgozzanak. A gyerekek az iskolában úgy tanulnak, mint az életben, lehetőségük és elegendő idejük van tapasztalatgyűjtésre, akár egy tanítási óra keretében is. Ezáltal az átlagosnál jobban fejlődik kreativitásuk, problémamegoldó képességük, mérlegelési és döntési kompetenciájuk. Látóköriük szélesebbé válik. Munkájukat sikerélmények kísérik és ez növekvő önbizalomhoz vezet. A saját képességekbe vetett bizalom örömtelivé teszi a tanulást, ébren tartja az érdeklődést a tananyag tartalma iránt. Ennél a módszernél a gyerekek nem visznek haza feladatot. Amit a délelőtti órákon megtanulnak, azt délután átismétlik.

Megnyugtató, hogy ma már lehetőség van arra, hogy a gyerekek korszerűbb, más hozzáállású pedagógusi munkával találkozzanak, amikor belépnek az iskola kapuján, hiszen a gyerekek nemcsak tanulnak, hanem teret kap a játék is. Minden szülő nagyon fontolja meg, milyen nyelvű iskolába íratja gyermekét, mert az iskolában ismereteket kell elsajátítani, s annak legjobb eszköze az anyanyelv.

A szakmai-módszertani rendezvény főszerzőjének, társulásunk programfelelősének, Hecht Annának munkáját mindenben segítették Horváth Lajos és Tóth Ilona vezetőségi tagok, valamint a Tejfalui Alapiskola pedagógusai. Köszönet mindenkinek, aki munkájával hozzájárult a több szervezet és intézmény összefogása által sikeressé vált somorjai szakmai - módszertani rendezvény lebonyolításához.

Dr. Fóthy János
a Somorja és Vidéke Kulturális Társulás elnöke

Szakmai nap óvónőknek és az 1. évfolyamban tanító pedagógusoknak

Vassné Dömötör Rozália foglalkozásán

Az óvodáknak helyi nevelési programot kell kidolgozniuk, amely alapján 2009. szeptember 1-től tanítanak, nevelnek.

Az óvónők programírást nem tanultak, ezért szakmai segítségre van szükségük. Ilyen elgondolás alapján hívta meg a Galánta-Vágsellye régió Óvodapedagógiai Alapszervezetének vezetősége **Dömötör Rozália** szakelőadót és **Nagy Ágnes** óvónőt a Hunniareg PI munkatársait Debrecenből. Az egész napos előadásra 2009. május 11-én került sor az SZMPSZ irodájában Galántán. Témaul választottuk a pedagógiai program készítését, a kompetenciafejlesztést, a kulcskompetenciákat, az óvoda-iskola átmenetet, valamint az együttműködés feltételeit, feladatait a gyermekek érdekében.

Tudjuk, hogy az óvodai nevelési program elkészítése korántsem bürokratikus követelmény, hanem az óvoda referenciadokumentuma. Igazi tárgyalási alap, melyhez a fenntartó igazítja elnörségeit, értékeléseit, s a jövő-

beli fejlesztési támogatásait. Az előadók hangsúlyozták, hogy ez a szakmai program tájékoztató is, melyből az óvoda igénybevevője megtudhatja, milyen értékeket közvetít az óvoda, milyenek a személyi-tárgyi feltételei, hogyan fejleszti a gyermekeket és milyen fejlettségi szintre juttatja el az óvodásokat. Az óvodapedagógus a program alapján eldöntheti, hogy szívesen dolgozna-e az adott óvodában, tudna-e kellő motiváltsággal tevékenykedni az óvoda nevelési céljának sikeres teljesítéséért, képes lenne-e azonosulni azokkal a tartalmakkal, amelyeket a nevelőtestület meghatározott önmagának.

A nevelési program fontos és hasznos dokumentum. Rendszerbe kell, hogy foglalja az egész óvoda nevelési-fejlesztési gyakorlatát, amelyet minden óvónő alkalmaz a napi nevelőmunkájában. A program elengedhetetlen követelménye, hogy áttekinthető, jól tagolt, viszonylag tömör, vonzó írásmű legyen, hogy könnyen értelmezhetővé váljon a nevelőtestület, a fenntartó és a szülő számára.

Tartalmát tekintve a nevelőtestületnek három alapvető követelményre kell odafigyelnie:

- a 3-6-7 éves korosztály személyiségfejlődési jellemzőire;
- az óvodai nevelés során közvetített kultúra és szokáskialakítás fő jellemzője a játékoság legyen;
- a kidolgozott program olyan szociális, testi és értelmi fejlettségi szintre juttassa el a gyermekeket, hogy képessé váljanak az iskolába lépésre.

Az előadók továbbá felhívták a jelenlévők figyelmét arra, hogy a gyermekek érdekében a két intézmény, vagyis az óvoda és az iskola közeledjenek egymáshoz. Ez segíti elő a gyerekeknél a sikeres óvoda-iskola átmenetet. Tisztázni kell az elvárásokat, közös értékrendszert kell kialakítani – természetesen ehhez megfelelő csapatmunka szükséges. A rendszer működéséhez készítsünk projekttervet. Alakuljanak ki azok a kompetenciák, amelyek az együttműködéshez szükségesek. Mind az óvónőknek, mind a tanítóknak szükséges ismerniük egymás munkáját, fel-

adatait, annak érdekében, hogy hosszútávon tudjanak gondolkodni a saját feladataikról. A személyiségfejlesztés fontosságából és sokrétűségéből adódik, hogy objektív elvárások ismeretében, kooperációban végezhetjük csak ezt a feladatot.

Elmondhatjuk, hogy mind a gyakorlati élet, mind a közoktatás felől megfogalmazódott az elvárás, melynek értelmében a nevelési-oktatási folyamat során nagy figyelmet kell szentelni a képességfejlesztés feladatának, ezen belül fokozott figyelemmel kell kezelni az ún. kritikus készségeket. Kritikus kognitív készségeknek azokat nevezzük, melyek nélkülözhetetlenek az egyén számára a boldogulás, a beválás, a továbbhaladás szempontjából: pl. írás, olvasás, számolás, mértékváltás, következtetés, hangzó-differenciálás, gondolkodás, tanulás. A fejlesztés folyamán ezeket az alapokat megszilárdítva lehet csak esélyünk a gyermekeink beválását hosszú útra megalapozni, feladatunk ezeknek a készségeknek az optimális elsajátíttatása, melyhez az út a gyermeki egyéniségekhez, a fejlettséghez választott, azokhoz igazodó eljárások alkalmazásán keresztül vezet.

Ez a szakmai nap számunkra értékes volt, a jelenlévő óvónők és tanítóknak elismeréssel nyilatkoztak az elhangzottakról.

„A legjobb dolgok mindig a közelünkben vannak. A lélegzet az orrunkban, a fény a szemünkben, a virágok a lábunknál, a munka a kezünkben, az Igazság ösvénye előttünk. Ne kapaszkodjunk a csillagok felé, de becsüljük meg a hétköznapi feladatainkat abban a biztos tudatban, hogy a mindennapi kötelesség és a mindennapi kenyér a legédesebb dolog az életünkben.“ (Robert Louis Stevenson)

Kívánom, hogy ez a szakmai nap szolgáljon segítségül a további munkánkhoz!

Szakál Éva, Óvónők ASZ elnöke

Rendhagyó történelmi vetélkedő Esztergomban – felvidéki résztvevőkkel

Ebben az évben már hatodik alkalommal szervezett „**Szent István lovagjai**” címmel történelmi vetélkedőt közép- és általános iskolások számára az esztergomi Balassa Bálint Múzeum. A vetélkedő témaköre minden évben az Árpád-házi királyok kora. Ám a szervezők mindig másra helyezik a hangsúlyt: tavaly például a Szent Korona volt a kiemelt téma, idén az Árpád-kor hadjárataira fókuszáltak a feladatok

összeállítói. A vetélkedő érdekessége, hogy a résztvevő iskolák öttagú csapatai nem teremben, asztaloknál ülve versengenek, hanem az esztergomi Bazilika környékén különböző átlomásokon kell megoldaniuk különböző feladatokat, melyek között vannak szellemiek és ügyességi egyaránt. A csapatoknak a várszínház színpadán egy 6-8 perces jelenetet is elő kell adniuk, amit otthon gyakoroltak be.

Május 23-án tizennégy csapat mérte össze a tudását (a résztvevők száma évről évre bővül) – ebből kilenc kvintett Szlovákiából – Párkányból, Szalkáról, Nagyölvendről, Kémendről, Bátorkesziről, Búcsról, Köbölkútról, Érsekkétyről, Nagykérről – érkezett. A győzelmet az esztergomi Szent István Gimnázium csapata szerezte meg a szintén esztergomi Dobó Katalin Gimnázium tanulói előtt. A harmadik helyen a

búcsi Katona Mihály Alapiskola ötösfogata végzett. A szervezők különdíjakat is osztottak: „A legvitézesebb csapat” (ők bántak a legjobban a harci eszközökkel) címet a visegrádi Áprily Lajos Általános Iskola diákjai kapták. A legjobb előadást az érsekkétyiek mutatták be, míg „A legjobb határon túli csapat”-díjat a búcsiak nyerték el.

(p)

Jókai és kora

A komáromi Jókai Mór Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségével karöltve, hagyományként, már ötödik alkalommal hirdette meg a „Jókai és kora” elnevezésű irodalmi versenyt.

Az iskolai fordulók lebonyolítása után az országos döntő 2009. május 15-én volt Komáromban. A döntőbe 11 csapat jutott be: Deáki, Dunamocs, Felsőszeli, Gútáról a Corvin Mátyás Alapiskola, Hetény, Hidaskürt, Komáromból a Munka Utcai Alapiskola, Marcelháza, Párkányból az Ady Endre Alapiskola és a MTNy Gimnázium, valamint Tallós diákjai. A háromtagú csapatok fantáziánévvel mutatkoztak be. Ebben az évben az író életrajzával kapcsolatos kérdéseket az Így élt Jókai c. könyv alapján állítottuk össze. Életművéből A lőcsei fehér asszony című regény volt a verseny tárgya, ebből kellett a csapatoknak felkészülniük. A versenyfeladatok közt szerepelt szóbeli, írásbeli, rajzos és kreatív feladat egyaránt. A háromtagú zsűriben Gálfi Mária, Antal Júlia és Juhász Mónika magyar sa-

kos pedagógusok értékelték a tanulók teljesítményét.

Minden csapat alapos tudással, nagyon felkészülten érkezett a vetélkedőre, kiegyensúlyozott teljesítményt mutatott. A délelőtti jó hangulatban telt el, olykor a csapatok tapssal is jutalmazták egymást egy-egy érdekes feladat megoldásánál. Örömmel hallgattuk a szépen fogalmazott szóbeli válaszokat. A megmérettetés kiegyensúlyozottságát mutatja a minimális pontbeli különbség is: az első és a harmadik helyezett között mindössze három pontnyi eltérés volt. A győztes a hetényi Tarczy Lajos Alapiskola „Gólyák” csapata lett, tagjai a nyolcadikos Deminger Orsolya, Czibor Laura és Kotiers Róza voltak, felkészítő tanáruk, Németh Nóra. A második helyen a marcelházi alapiskola „A törekvő hármas” elnevezésű csapata: Ročkár Stella,

A hetényiek győztes csapata, a „Gólyák”: Deminger Orsolya, Czibor Laura és Kotiers Róza

Kacz Péter és Kianek Dóra, a harmadik helyen pedig a Gútai Nagyboldogasszony Nyolc éves Gimnázium „Laborfalvi” csapata: Bagin Dominika, Bartoš Bianka és Kamenický Nikolett végzett.

– Jókai életrajzát is örömmel tanulmányoztuk, hiszen olyan fordulat, érdekes, akár egy regény – mondták a győztesek, akik mindannyian szívesen olvasnak.

Minden versenyző és felkészítő pedagógus értékes könyvcsomaggal és ajándékkal tért haza úgy, hogy már kedvet kaptak, és terveket szőttek a jövő évi vetélkedőre nézve is.

A versenyzők és kísérőik számára a szervezők frissítőt és ebédet biztosítottak, majd az eredményhirdetés után a vendégek fakultatív programként megtekinthették a Duna Menti Múzeum épületében a Jókai-emlékkiállítását.

Komáromban, a Jókai Mór Alapiskolában immár ötödik alkalommal méltó módon emlékezhetünk meg városunk szülőltéréről, iskolánk névadójáról és munkásságáról. Célunk: az olvasás megszerettetése, Jókai műveinek újbóli felfedeztetése maradéktalanul sikerült.

Vörös Mária és Juhász Mónika

Miért nehéz a szlovák nyelv a magyar diákoknak?

Néhány hónappal ezelőtt egy rövidke újsághír, tudósításféle kissé felpaprikázta a kedélyállapotomat, de mint harcedzett szlovákiai magyar olvasó, csakhamar túltettem magamat az izgalmon, lecsillapodtam és könnyed eleganciával rálegyintettem.

– Nocsak, Uraim, mi van? Már megint játszuk a hatalmat, fészkelődünk és újra a szokásos piszkálódás, erőfitogtatás van porondon, nehogy véletlenül is jól érezzük magunkat a szülőföldünkön? Vagy tán kendtek együgyűen azt próbálják elhíttetni, hogy ezekkel a tankönyvekkel a szlovák nyelv védelmét vagy oktatásának színvonalát segítik?

Bevezető gondolatként már jeleztem, hogy eme spontán, első reakcióként kicsírázott kérdések megfogalmazása már három hónappal ezelőtt megtörtént, azóta higgadtabban nézek a témára, s gondolom, hogy

velem együtt sokan, és megkülönböztetett figyelemmel követik az úgynevezett „hibrid” tankönyvek körüli polémiait és aggódva, kíváncsian várják, hogy ez ügyben vajon mit hoz a jövő, mi lesz a végkifejlet. A megkülönböztetett érdeklődés persze nem véletlen, hiszen valamennyien tudjuk, ha ezeket az alapelveket végül is elfogadják, akkor távlatilag döntően meghatározhatják iskoláink arculatát.

Kiindulópontként a tisztánlátás érdekében máris közölni szeretném, hogy nemzetiségi iskoláink egyik legfontosabb és megoldásra váró feladatának a szlovák nyelv minél színvonalasabb oktatását tartom. Ezt korábban is tudatosítottuk, s ennek érdekében választottuk ki a legjobb pedagógusokat, a legcélravezetőbb oktatási módszereket, s ha anyagi lehetőségeink is megengedték, akkor igyekeztünk biztosítani a modern tanse-

gédesszközöket, nyelvi laboratóriumokat. Az eredmény olykor mégis lehangoló volt, s úgy éreztük, hogy nincs arányban az erőfeszítésünkkel.

Miért van ez így, miért olyan nehéz a szlovák nyelv a magyar tanulók számára? – tűnődtünk ilyenkor.

Nos, erre szeretnék választ adni, és azt keresem, hogy ezek a már kálváriát járt tankönyvek vajon mi célt szolgálnak, és főleg az írásom címében is megjelölt problémát mennyire segítik elő?

Egy általános, de alapvetően fontos megállapítással kezdem, miszerint, ha valamely idegen nyelv tanulására szánjuk magunkat, akkor a tanulás vagy belső meggyőződés, vagy külső kényszerítés hatása alatt történik.

A belső meggyőződés egyéni és tudatos elhatározásból fakad, például egy-

szerűen tetszik a nyelv, tetszik a ritmikája, zeneisége stb. Ilyenkor még azt se nézzük, hogy milyen nép, milyen kultúra és milyen történelmi háttér van a kiválasztott nyelv mögött. Tanulom, mert tetszik, és szépnek találom. A valóságban persze sokkal gyakoribbak az olyan esetek, amikor a tanulást, illetve a meggyőződést az váltja ki, hogy csodálatot és tiszteletet érzek egy-egy nép kultúrája, történelme és művészete iránt, s ilyenkor hódolatom jeléül a nyelvet is tanulni kezdem, mert meggyőződésből érzem úgy, hogy általa több leszek, tehát szükségem van rá.

A nyelvtanulásnál a külső meggyőzés, illetve egy-egy nyelv fontosságának a túlhangsúlyozása, tukmálása szerintem már az erőszak kategóriájába tartozik. Ilyen szellemi és nyelvi erőszakot követtek el Kelet-Közép-Európában az orosz nyelv oktatásában, s ma már kimondottan is köztudott, hogy a kényszerítés milyen emocionális hatást váltott ki.

A nyelvtanulásnak, azaz a külső kényszerítésnek, sajnos, ismeretes egy durvább, erőszakoltabb formája is, amikor a nyelvi kényszer magát az elnemzetlenítést, az asszimilációt szolgálja. Ilyenkor a nemzeti kisebbségeket, etnikumokat különféle előírásokkal, adminisztrációs intézkedésekkel megfosztják anyanyelvük gyakorlati használatától, és erőszakkal egy új nyelv használatára kényszerítik.

Fontosnak találom ezt elmondani azért is, mert a közelmúlt területi elrendezéseiben az európai nagyhatalmak amerikai segédlettel, logikátlanul, csupán saját érdekeiknek megfelelően szabdalták Európa térképét, mit sem törődve az etnikai határokkal. Az ily módon új területekkel megajándékozott ország a szerencséje

ellenére még telhetetlen is volt, és a saját kultúráját és nyelvét az érvényesülés zálogaként, a kisebbségre erőszakkal rákényszerítette. Természetes, hogy a reflexmechanizmus ilyen esetekben máris működött, a kisebbségek az „ajándékért” nem lelkesedtek, helyette önkéntelenül befelé fordultak, elzárkóztak – Trianon traumáját mi szlovákiai magyarok még mindig magunkban hordjuk, sajnos, még a mai napig nem sikerült belőle kinőni. Ez persze nem rajtunk múltott.

Ha nemzetiségi jogainkat európai szinten megoldották volna, ha a szocializmus évtizedeiben tudatosan nem korlátozták volna iskoláink létszámát és anyanyelvünk használatát, ha nem lett volna erőszakos kitelepítés, ha településeink ősi neveit önkényesen nem keresztelték volna át, ha nem volna még ma is érvényben a kollektív bűnösség elve, s ha nem volna az úgynevezett nyelvtörvény, ha nem volna a sajtóban és a televízióban az állandó ellenségkép-keresés és magyarellenes piszkálódás, uszítás, rágalom, ha nem lett volna Hedvig-ügy, meg célba lövöldözés Hedvig-bábura, ha nem lett volna Dunaszerdahelyen magyarverés, ha az úgynevezett magyar kártyát folyamatosan nem rángatnék elő, s ha nem volna például ez a mai tankönyvprobléma – nos, ha mindez nem volna, akkor biztos vagyok benne, hogy lelki terheinktől már rég megszabadultunk volna. A tisztelet jeléül felszabadultan, belső meggyőződésből tanulnánk, vállalnánk egy nyelvet, persze nem a miénk helyett, mint ahogy azt még ma is sokan gondolják és szeretnék, hanem a miénk mellé, meggyőződésből, többletként.

Mostanában sokszor érbennünket az a vád, hogy az

itteni magyarság tudatosan ellenáll, és nem is akarja el-sajátítani a szlovák nyelvet. Ez így, ilyen egyszerűvé sarkítva nem igaz. Szó sincs tudatosságról, de ha mégis valami ellenállás tapasztalható, akkor az csakis az előbb felsorakoztatott tényekből eredően, lelki okokra vezethető vissza. Ugyanis, amíg gyermekeink olyan társadalmi-pszichológiai szférában nőnek fel, ahol gondolat- és érzésvilágukban naponta eléjük vetítődik a nyelvek hatalmi hierarchiájának képe, amíg lépten-nyomon azt tapasztaljuk, hogy van egy alá- és van egy fölrendelt nyelv, amíg az iskolában a pedagógus botor módon azt sulykolja a nebulóba, hogy van egy társadalmilag fontosabb, uralkodó nyelv – amely ráadásul nem is az övé! – nos, addig az így tanult második nyelv magát a kényszert, az erőszakot, és az önkéntelen, reflexszerű pszichikai ellenállást jelenti.

Lehet, hogy akadnak, akik ezt az eszmefuttatást fölöslegesnek, erőltettnak, vagy egyszerűen provokatívnak tartják, és máris farkast kiáltanak. Ennek ellenére nekem szilárd meggyőződése, hogy az eddig leírtak figyelembevételével a szlovák nyelv oktatásának problematikája nem oldható meg, sőt meg sem közelíthető. Először is gyermekeink lelkét kell tisztába tennünk, s az igazságot ki kell mondani, a színtiszta igazat! Tehát a tanuláshoz jó társadalmi közérzetet kell teremteni, hogy a második nyelv vállalása belső szükségletből, meggyőződésből fakadjon, és ha ezt a lelki felszabadultságot megteremtettük, utána jöhetnek a különféle pedagógiai módszerek és ráhatások.

Írásom elején már említettem, hogy az úgynevezett „hibrid” tankönyvek apropóján elsősorban arra

vagyok kíváncsi, hogy az oktatási minisztérium által is hangoztatott elvek vajon mennyire segítik elő a belső meggyőződést.

Nos, lehet, hogy egyesek elgondolása szerint ez a „hibrides” koncepció, és ez az egész eszmei alapállás lelket melengetően jól hangzik, és naivan azt hiszik, és azt hangoztatják, hogy jó szándékban jeleskedtek, de számomra ez az érvelés mégsem meggyőző. Többek közt azért sem, mert a legfontosabb kisebbségi jog, amelyen minden más nyugszik, a saját nyelv használatának a joga, és ennek érvényesítésére Szlovák Oktatási Minisztériumnak egyszerűen nincs meg a jogköre s ez által a lehetősége sem arra, hogy a felszabadult, belső meggyőződésből fakadó nyelvtanulás feltételeit, és a saját nyelv használatának a jogát az itt élő magyarság számára biztosítsa. Ugyanis amíg a politika által szított társadalmi közhangulat, a nyelvtörvény és a kollektív bűnösség pecsétjét nyomja a homlokunkra – hogy csak a legkirívóbbakat említsem –, addig addig nem lesz előrelépés, és addig a nemzeti kisebbséghez tartozó személy sosem tudatosít(hat)ja, hogy ő teljes jogú állampolgár – bármennyire szeretné –, és tudatosan vehet részt a többségi nemzet képviselőivel együtt a közös célok elérésében.

Tehát nyilvánvaló, hogy az építést másutt kell kezdeni és még egy pedagógiai-igazságilag jól átgondolt nyelvoktatási programot a biztos siker reményében is csak akkor lehet alkalmazni, ha majd nemzetiségi létünk idült és elsődleges problémái megoldódnak. Ez pedig elsősorban a szlovák törvényhozás, és a felvidéki magyarság közös feladata.

Nem mellékes mondanivalóként le kell még írnom azt is, hogy a szlovákiai magyar sajtó egy része ezt a tankönyvproblémát a „hibrid” jelző használatával teljesen félreértelmezi, s ki kell, hogy mondjam, nincs tisztában a szó jelentés-tartalmával. A hibrid szó ugyanis pozitívumot jelent, azaz különböző nézetek, fajták egyedeinek (általában növények, állatok) keresztezése kedvezőbb tulajdonságok kialakítása céljából. Márpedig ez a tankönyv jelenlegi formájában semmi kedvező tulajdonságot nem hord magában, tehát nem hibrid, csupán egy félresikerült, korcs, szárnalmas, eszmei torzszülött. Igen, és végül is meglehet, hogy ilyen tankönyv kerül majd gyermekeink táskájába, kezébe!

Befejezésül hadd idézzem Bodor Pált, aki a nyelvtanulás problematikájáról így ír: „Aki anyanyelvét veszély nélkül, fölszabadultan és szépen beszéli, az könnyedén tanul hozzá más nyelveket is. Mert nem érzékeli, hogy erőszak tárgya és alanya. A nyelvtanulás nála nem nyelvváltás, hanem a versenyképesség próbája. Minél szabadabbak vagyunk saját nyelvviségünkben, annál szabadabban tanulhatunk meg más nyelveket, mert nem egy kudarctudat részeként éljük meg az idegen nyelv befogadását. Csak a jó közérzetű, nyelvviségében-kultúrájában-nemzetiségében nem veszélyeztetett kisebbség lehet termékeny, megbízható, azaz viszonyát a világgal, az állammal, a többséggel értelmesen, világosan megfogalmazó polgár. Aki nem veszélyeztetett, az nem is veszélyes.”

Jókai Lajos pedagógus
Móra Ferenc Magyar Tanítási
Nyelvű Alapiskola, Nemesócsa

Ipolysági gimisek sikere Budapesten

A Kós Károly Kollégium 2009. április 20-22-én immár 16. alkalommal szervezte meg nemzetközi történelmi vetélkedőjét, melynek témájául a Horthy-korszakot választották.

A vetélkedőn négyfős csapatok vettek részt. Iskolánk, az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium csapatának tagjait (Baka L. Patrik, Barienčik Zdenek, Nagypál Sándor és Naszvadi László) Tóth Tibor készítette fel a verseny igényes anyagából.

Mivel csapatunk 20-án érkezett Budapestre, a verseny előtt még maradt egy szabad napunk. Az utazás fáradalmait félretéve nagy lelkesedéssel szenteltük ezt a napot a kultúrának. Először moziba mentünk, ahol egy megrendítő filmet, a Gettómilliomost néztük meg. Az indiai árnyélet nehézségeiről szóló mozi után elmerőztünk a Kós Károly Kollégiumba, ahol elszállásoltak bennünket. Este a Nemzeti Színházba vitt az utunk.

A Rejtő Jenő regénye alapján íródott darab, a Vesztegvár a Grand Hotelben című mű minden részlete kacagásra készítette a közönséget. A színesek közül Molnár Piroska, Benedek Miklós és Garas Dezső alakítása nyerte meg leginkább a tetszésünket.

Másnap, 21-e a tanulás napja volt. Mivel a vetélkedő csak délután négykor kezdődött, bőven volt még időnk az anyag főbb pontjainak áttanulmányozására. A versenyen huszonnégy csapat vett részt a történelmi Magyarország minden szegletéből (Erdély, Kárpátalja, Vajdaság, Felvidék és az anyaország). A tíz fordulóban minden lehetséges feladattal találkoztunk. Események részletes elemzése, időrendi besorolás, régi fényképek felismerése, kitüntetések felsorolása, keresztrejtvény és még sok más érdekes, de közel sem egyszerű feladvánnyal szembesültünk. Az első öt forduló utáni részeredmény gyors ritmust diktált a szívünknek,

Nagypál Sándor, Baka L. Patrik, Barienčik Zdenek és Naszvadi László

mivel a dobogó második fokán álltunk. Ettől kezdve még nagyobb akarattal és lelkesedéssel feszültünk neki a feladványoknak. A verseny eredményhirdetésére fél nyolckor került sor. Iskolánk csapatának sikerült megtartania a részeredménykor is feltüntetett, dobogós második helyet, mellyel mi lettünk a felvidéki (Komárom, Kassa, Zselíz) csapatok közül a legeredményesebbek, emellett pedig magunk mögé szorítottuk a többi határon túli csapatot is.

Csodás érzés egy ilyen nagy horderejű nemzetközi verseny díjazottjának lenni, de így visszatekintve nem is az értékes könyv és pénzjutalom, sem pedig maga a második hely szerezte számunkra a legnagyobb örömet, hanem az a néhány lelkesítő szó, mellyel a zsűri elnöke, Izsák Lajos, az ELTE történészprofesszora átadta a díjat:

Csak így tovább, fiúk! Hajrá Felvidék!

Baka L. Patrik, Ipolysági MTNY Gimnázium

AZ ÉLET MENETE – MARCH OF THE LIVING 2009

2009. április 21-én került sor a lengyelországi Auschwitzban az Élet Menetére. A rendezvény 1988-ban indult, legfontosabb része az auschwitzi és a birkenai haláltábor közti menet, amelyen idén 7000-nél is többen vettek részt a világ különböző országaiból. Az Élet Menete szimbolikus ellentéte a második világháború alatti meneteknek, amelyekben a zsidóknak több száz kilométeren át kellett gyalogolniuk, és nagy részük teljesen legyengült és meghalt, vagy megölték őket a náci katonák.

Iskolánk, az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium tíz diákja idén is részese volt ennek a nemzetközi eseménynek. Előző nap indultunk Lengyelországba, Krakóba, ahol este egy előadás keretében megismerhettük a szlovákiai és a csehországi holokauszt részleteit a túlélőkkel és hozzátartozókkal készített filmek segítségével. A hosszú út és a krakkói program után késő este érkezünk Kety városába, ahol a szállásunk volt.

Kedden, a menet napján utaztunk el Auschwitzba. Délelőtt az egykori barakkokban berendezett kiállítást néztük meg. Minden barakkban egy-egy ország zsidóságának második világháborús sorsáról látható tárlat. Ebben az évben a visegrádi országok egymás megemlékezéseire is részt vettek, így mi is voltunk a magyar és a szlovák csoport programján. Magyarországról többségében zsidó fiatalok érkeztek. Velük volt Szász János filmrendező is, aki életében először járt ezen a helyen, ahol családja több tagját megölték a holokauszt alatt. Elmondta, hogy tartozik ennyivel őseinek, szembenéz a múlttal, és ha csak egy nap is, de végigjárja azokat a helyeket, ahol rokonai meghaltak.

A tábor területén berendezett múzeumokban látható, hogy milyen körülmények között kellett élniük a fogvatartott zsidóknak. A legmegdöbbentőbb az elkobzott tárgyak gyűjteménye, ahol több tonnányi cipőt, bőröndöt, régi edényeket, szem-

üvegeket, de még művésztagokat és babaruhákat is láthattunk, amelyeket az erőszakosan megölt zsidóktól vettek el a náciak.

Délután indult az Élet Menete (March of the Living) Auschwitzból Birkenaubá. Érdekes látvány volt a több ezer teljesen különböző helyekről zászlókkal érkezett ember hosszú sora. Számomra meglepő volt, hogy az egész esemény hangulata egyáltalán nem emlékeztetett arra a helyre, ahol voltunk, azokra a szomorú eseményekre, amelyek ott történtek. Az Élet Menete azt üzeni, hogy a múlttól meg kell emlékezni, nem szabad megfeledkezni róla, nehogy még egyszer megtörténjen, de túl is kell rajta lépni. Az élet erejét, az élni akarást mutatja meg azoknak, akik még ma is tagadják az egész holokauszt tényét.

A menet után a birkenai haláltáborban zajlott a központi ünnepség, ahol rövid zenés műsor mellett többen szóltak a résztvevőkhöz, köztük Izrael miniszterelnök-helyettese,

Silvan Shalom, aki emlékeztetett, hogy 64 évvel a világháború után még mindig gyakran találkozhatunk a zsidókkal szembeni előítéletekkel és gyűlölettel.

Annak a 7000 embernek, aki most elment Auschwitzba, a látottak olyan tapasztalatot jelentenek, amelyre sokáig emlékezni fog. Ők, mint minden értelmes ember, látva, hogy milyen szenvedéseken ment át és halt meg hatmillió ártatlan ember, eltélik majd azokat, akik ugyanazokat az eszméket követik, mint a náciak hetven évvel ezelőtt.

Egy érdekes tapasztalattal leszek gazdagabb az, aki ellátogat Auschwitzba, és ezen túl a messziről jött emberekkel akár ismerkedni, beszélgetni is lehet, ezért csak ajánlani tudom mindenkinek, hogy vegyen részt egy ilyen rendezvényen a következő években.

Pásztor Bálint, Ipolysági MTNY Gimnázium

Játszani jó!

Gyere velem játszani, avagy az osztályfőnöki óra másképpen!

Kissé dohogva, kelletlenül indultunk a tantestületiből a délutáni előadásra, melyet a Pedagógusszövetség szervezésében egy budapesti tanügyi központ módszertani szakelőadója, Pusztai Katalin tartott iskolánkban.

Mit lehet a témáról beszélni a mai iskolában? Érdemes erre még időt pazarolni? Mit tehet az osztályfőnök? Mi a dolga egyáltalán? Tud még hatni a mai gyerekekre? Egyre bonyolultabb ez a munkaterület, mert megváltoztak az erőviszonyok, az értékrend, az embekek és a gyerekek. Ezekkel a gondolatokkal szállingóztunk be a terembe.

Az előadó bizalomkeltő személyisége azonban átsegített bennünket a kezdeti tartózkodó magatartáson. Kissé kedélytelen társaságunkat játszani hívta. Erre nem számítottunk. Száraz előadásra készültünk. Kicsit féltünk is, mintha ismeretlen terepre tévedtünk volna.

Körbeültünk, ő is velünk tartott. Elmagyarázta, hogy az osztályfőnök bele is tartozhat a körbe, de jobb, ha kívülről szemléli az eseményeket, mert így kap hiteles képet az osztályról. Később ő is kilépett a tevékenységből, csak irányított. Rövid, világos utasításokat adott. Izgalommal teli kíváncsisággal vártuk az újabb foglalkozást, – mit foglalkozást! – a játékot. Belemerültünk a helycserés futkosásba, a telefonos fantáziabeszélgetésbe, a képtörténetbe, és jó volt kedveset, szépet írni a csapat tagjainak. Úgy játszottunk, mint a gyerekek. Az évek, évtizedek óta együtt dolgozó kollégák még most is meglepték egymást, mert új, ismeretlen oldalakról mutatták meg magukat egymásnak. Rejtett érzelmek, titkos vágyak, őszinte valamások jöttek felszínre akaratlanul. Hihetetlen, hogy egy jól vezetett foglalkozás micsoda spontaneitásokra készíti az embert! Az osztály szinte valamennyi gyerektípusa megtalálható volt közöttünk. Heterogén csapat vagyunk mi is, sokféle gonddal, életvitellel, felfogással, de beletartozni egy jó csapatba – jó dolog! Csoportban gondolkodni, érezni, hogy részem van a munkában – nagyszerű! Ki akar ebből kimaradni? Belevonni másokat abba, amit én szeretnék, már maga a közösségteremtés.

Az osztályfőnöknek nincs is más vágya, minthogy ezt elérje. Hogyan? Széleskörű felkészültséggel, mert csak magára számíthat, viszont rá mindenki számít. És a témérdek tananyag közepette is találni kell időt, helyet a játékra, mert ez tölt fel, ad új energiákat, önbizalmat, derűt, ez szabadít fel. A felnőtteknek is szüksége van a játékra, csak nem meri bevallani. Remélni merjük, hogy Ócsán lesznek vonzó osztályfőnöki órák, mert sokszor engedjük majd játszani a gyereket.

*Hegedűs Katalin,
Móra Ferenc MTNYA, Nemesócsa*

PÁR NAP a színészlegendák közt

Csoportunk a Bajor Gizi Színészmúzeum lépcsőjén

A Selye János Gimnázium húsz szerencsés tanulója május 20-ától 22-ig a budapesti Színháztörténeti Múzeum és Intézet szervezésében megrendezett Középkorok színjátszó találkozóján vett részt. Az események helyszíne a csodás budai környezetben lévő Bajor Gizi Emlékmúzeum volt.

A diákok különböző előadásokon, foglalkozásokon vettek részt. Talán az egyik legmaradandóbb diákélményt az a foglalkozás jelentette, amelyen különböző tananyagokat rap stílusban dolgoztak fel. Az egyik-másik tanítási óra olykor száraznak, elvontnak tűnő témái énekekkel, mozgással máris más tartalommal töltődtek meg. Különböző színészekkel, rendezőkkel dolgozhattak együtt a gyerekek, az egyik szerzőpáros darabját pl. olvasópróba formájában beszéltek meg. Színészi tehetségüket is megcsillogtathatták, hiszen rengeteg mozgás- és beszédgyakorlatot végeztek velük, színpadi technikákkal ismertették meg őket.

Az egyik délelőtti a múzeum megtekintésével telt el. A legkisebb zugba is betekintheztek a diákok, leheveredhetek a csodás pamlagokra, Jászai Mari, Bajor Gizi, Gobbi Hilda és más legendás színésznők személyes holmijai közt nézelődhetek. Korabeli filmfelvételeken láthatták-hallhatták a mára már legendává vált színészeinket. A Bajor Gizi Színészmúzeum egyik munkatársa kitűnő előadásában a vándorszínészi élet kezdeteitől, a Nemzeti Színház különböző épületein, helyszínein keresztül mutatta be a diákoknak a magyar színjátszás történetét. Felelevenítette Bajor Gizi legendás magánéletét is, sajnos, délután mi is hiába kerestük a titkos alagutat a múzeum kertjében, sőt az állítólag elásott hatalmas vagonra sem bukkantunk rá.

A Színészmúzeum kisszínpadán nagy sikerrel mutatták meg diákjaink tehetségüket rögtönzött kis műsorokkal. Ugyanitt aratott méltó sikert a Szegő csoportunk a szerelemről szóló lírai összeállításával, mely darabbal megnyerték az idei Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Verseny lírai színpad kategóriáját.

Azt hiszem, bátran állíthatom, hogy minden tanulóink maradandó élményekkel tért haza Budapestről. Sok tekintetben nemcsak szórakozást, kikapcsolódást jelentett ez a pár nap, hanem a színészetről, annak fortélyairól, a színészi munka alázatáról, nehézségeiről, de a minden színpadi küzdelmet kárpótoló sikerről, nézői csodálatról, szeretetről is szereztek új tapasztalatokat.

Köszönjük a szervezőknek és iskolánk igazgatóságának ezt a páratlan lehetőséget!

Spátay Adriana, tanár

Teleki László, a magyar emigráció
kiemelkedő személyisége

Amíg a leverett szabadságharc után 1849 nyaratól Magyarország egy évtizeden át a bécsi udvar neoabszolutizmusát nyögte, a megtorlás elől külföldre menekült, az 1848-49-es eseményekben fontos szerepet vállaló személyiségek az 50-es és a 60-as években a lehetőségekhez képest élénk tevékenységet fejtettek ki egy új szabadságharc kirobbantása érdekében.

Az emigrációnak először két gócpontja alakult ki: Törökországban Kossuth vezetésével jött létre egy csoport, melynek soraiban a kormányzón kívül jelen volt például Bem József, Guyon Richárd, Kmetty György. A menekültek másik csoportja – Klapka György, Pulszky Ferenc, Teleki László, Horváth Mihály, Mészáros Lázár stb. – Nyugat-Európában, főleg Párizsban és Londonban telepedett le. 1851-ben az amerikai kormány – Millard Fillmore elnökkel az élen – elérte, hogy Kossuth Lajos, aki a törökországi Kütahyában időközben egy alkotmánytervezetet is kidolgozott, a szultán jóváhagyásával a tengeren túlra távozhasson. A magyar szabadságharc politikai vezetőjét, aki a Mississippi nevű fregatton tartott Amerikába, megállóhelyein: Itáliában, Franciaországban és Nagy-Britanniában is hatalmas tömegek üdvözölték lelkesen. Kossuth 1851 decemberében érkezett az Egyesült Államokba, ahol beszédet mondhatott a washingtoni Kongresszusban is. A magyar politikus legfontosabb feladatának azt tekintette: az USA érvényesítse a „beavatkozás a be nem avatkozásért” elvét, amely egy új magyar szabad-

150 évvel ezelőtt történt Egy új szabadságharc kirobbantásának kísérlete

„Végtelenül sajnálom, hogy hazája felszabadításának most abba kell maradnia. Nem tehetek másképp. Lehetetlenség. De kérem, (...) ne csüggedjen, bízzék bennem és a jövőben.”

(III. Napóleon Kossuth Lajosnak, 1859)

A solferinói csata, 1859. június 24.

ságharc kitörése esetén kizárta volna az újabb orosz intervenciót. Az Atlanti-óceánon túli hatalom politikai elitje azonban ezt az elképzelést nem támogatta. Kossuth Lajos a következő évben kicsit csalódottan tért vissza Európába, ám ez az érzés hamarosan elmúlt. A krími háború (1853-1856) ugyanis elidegenítette egymástól a magyar szabadságharcot eltipró Ausztriát és Oroszországot, miután Ausztria nem szállt be a háborúba a cár oldalán. Kossuth Lajos e váratlan eseményt a jövőre való tekintettel jó jelnek ítélte.

A másik magyar szempontból is pozitív fejlemény az olasz egység kérdésének újbóli előtérbe kerülése volt. Az olaszok 1848-1849-ben fegyvert fogtak Itália egyesítése érdekében, ám a kezdeményezés akkor vereséggel zárult. Az olaszok előtt világossá vált: forradalmi úton az egység nem valósítható meg; jobb, ha megszerzik a legbefolyásosabb nagyhatalmak támogatását. A megosztott Itáliában egyedül olasz uralom alatt levő

Szárd-piemonti Királyság ezert vett részt Angliával és Franciaországgal szövetségben a szultánt támogatva a cár ellenében a krími háborúban. A piemonti diplomácia sikereinek csúcsát az jelentette, hogy 1858-ban Camillo Cavour miniszterelnök egyezsége jutott III. Napóleon francia császárral egy osztrákelenes szövetség létrehozásában. A magyar emigráció meglepéssel figyelte a fejleményeket. Teleki László és Klapka György felvette a kapcsolatot az olasz és a francia politikussal, majd a Magyarországgal szomszédos államok, az egyesülés küszöbén álló Románia és az Oszmán Birodalomtól elszakadni készülő Szerbia vezetőivel is. A cél fegyveres felkelés kirobbantása volt Magyarországon – külföldi segítséggel. Kossuth először vonakodott III. Napóleonnal szövetségre lépni – korábban számos írásában bírálta a francia császár autokratikus rendszerét. Végül 1859. május 5-én mégis tárgyalásra került sor Párizsban a magyar emigráció legnevesebb alakja és a „kis Napóleon” között. Kossuth azt

kérte a császártól, hogy az olaszok és a franciák a háborút terjesszék ki Magyarország területére, majd III. Napóleon adjon ki felkelésre hívó kiáltványt. Egy nappal később, május 6-án a francia fővárosban Kossuth Lajos, Teleki László és Klapka György vezetésével megalakult a Magyar Nemzeti Igazgatóság, amely az emigráns magyar kormány szerepére vállalkozott. Központja az itáliai Genova lett. Az Igazgatóság Tájékoztató Műve címmel röpiratot küldött Magyarországra, amelyben óvott a jeladást nélkülöző felkeléstől, illetve felhívta a figyelmet a nemzetiségekkel való megbékélésre. Ugyanakkor 1859 nyarán létrejött a több mint 3000 főt számláló katonai egység, a Magyar Sereg Olaszthonban (Magyar Légió).

Az időközben kirobbant francia-olasz – osztrák háború biztatóan alakult. A francia olasz seregek 1859 nyarán előbb Magentánál, majd Solferinónál verték meg az osztrákokat – úgy tűnt az olasz egység összefonódhat a magyar függetlenséggel. Ekkor azonban III. Napóleon Villafrancában váratlanul fegyverszünetet kötött Ferenc Józseffel, ezzel cserbenhagyta mind a piemonti szövetségét (igaz, Lombardia nagy része az egyezmény révén Piemonthoz került), mind a magyarokat. Az olasz egység – más alapokon – a következő években fokozatosan megvalósult, viszont újabb magyar szabadságharcra nem került sor. A Magyar Sereg Olaszthonban ideiglenesen feloszlott.

Az 1859. évi események azonban mégsem múltak el nyomtalanul. A katonai vereségtől megrendült Ferenc József változtatott belpolitikáján. Mentesztette gyűlölt belügyminiszterét, Alexander Bachot, majd a következő évben az Októberi Diploma kiadásával korlátozott formában visszaállította a magyar alkotmányosságot. Ezzel az uralkodó kényszeredetten ugyan, de politikai szempontból új útra lépett. Ez az út, ha jelentős kitérőkkel is, néhány év múlva az osztrák-magyar kiegyezéshez vezetett. Ám ehhez Kossuth Lajos sohasem adta a nevét.

Pelle István

Műveden építs mindennap valamit, mindennap. Néha csak javítsd egy részletét, néha, mikor erőtlen vagy, csak rendezgesd, tedd helyére a rendetlen sorokat és oldalakat. De mindennap építsd egy mozdulattal.

Márai Sándor: Órarend

TUDOK – Előrettekintő

Tisztelt Olvasóim!

Először is arra kérem Önöket, elmékedésemet ne tekintsék egy „anyaországi” nagyképűsködésének, amire egyébként is az Önök környezetéből kértek meg. Már egy évtizeddel ezelőtt megadatott a lehetőség, hogy figyelemmel követhetem a szlovákiai magyar tannyelvű iskolák munkáját, sőt, még a tanári továbbképzéseken is részt vállalhattam. Ezért is különös felelősséggel tekintek az Önök küzdelmes életére, tevékenységére. Motoszkál bennem egy megérzés, amely azt sugallja, hogy sokszor éppen a félelmek és küzdelmek veszik el az energiájukat az olyan kifinomult pedagógiai attitűdök megélésétől és gyakorlásától, amelyekben a hosszú távú iskolai sikerek gyökereznek. Más okból ugyan, de hasonló helyzet van kialakulóban az anyaországi iskolákban is, amelyek éppen ezekben az években élik meg a drámai értékvesztés fájdalmas tüneteit. Egyelőre csak képzeletbeli válaszaink lehetnek azokra a kérdésekre, amelyek a változások igazi okát kutatják, és a bekövetkező jövőt eszelgetik. Össze kell tehát fognunk, és közösen gondolkodnunk. Elvégre népünk mindig rátalált a helyes útra, amely – minden más ellenérdekkel szemben – a fennmaradását biztosította.

Ezúttal három egymást követő év tapasztalataira alapozva igyekszem jobbító szándékú véleményemnek hangot adni, a TUDOK versenymozgalom továbbfejlődése érdekében. Úgy érzem, ezt kell tennem, különösen a szlovákiai magyar tannyelvű iskolák közegében, amelyek akkor segítik tartós fennmaradásukat, ha az anyanyelven történő oktatás vonzó hatása mellett más értékeket is képesek felmutatni. Az erre irányuló törekvés kétségtelen, ám a megvalósításhoz még több igyekezet, felelősséggel teljes törődés, pontosabb tájékozódás és tájékoztatás szükséges. Talán mondanom sem kell, hogy mindez a tanári munkát terheli. De gondolják csak meg, mi lesz azoknak a sorsa, akik elveszítik iskolájukat, mert az elveszítette értékeit! Könnyű belátni, egyikük a másikért van, méghozzá rangsor nélkül.

Nos, a tapasztalatokat két irányból: a sikerek és a kudarcok felől közelítve lehet megfogalmazni:

Minden TUDOK-versenyen feltűntek kiváló képességű tanulók, akik maguk is hálásan, sőt büszkén vállalták, hogy tanáruk, vagy valaki más segítette őket. Mondhatnánk, mi sem természetesebb ennél! Hiszen az iskola az emberi értelem és önálló felelősségű magatartás kibontakozásának, begyakorlásának olyan társadalmi közege, amelyhez, helyzettől függően kevesebb vagy több segítség kell. Vannak iskolák a világon, ahol ezt a segítséget a háttérből gyakorolják, kerülve a személyességet, úgymond, a minél nagyobb fokú önállóság elsajátítása érdekében. És vannak olyanok is, ahol a segítség szinte munkatársi kontaktusból áll. A magyar oktatás jobban hajlik erre az emberibb, melegebb, és nagyon sok sikerrel kecsegtető viszonyulásra. Tévedés azonban azt képzelni róla, hogy ez nem más, mint a tanulók kiszolgálása. Ha azzá válik, úgy az a tanár hibája. A jó tanár tudja, hogy hol és mikor mennyit segítsen. De segít, mert ezzel irányt mutat, ha úgy tetszik, megfelelő váltóval jó vágányra tereli a gondolkodást. Meggyőző példának elég, ha a magyar származású Nobel-díjasok és más sikeremberek vallomásaira hivatkozunk.

Miben segíthetünk a TUDOK-részt vevő diákoknak?

Mindenekelőtt a jó témaválasztásban. Látszólag könnyű lépés, hiszen „a téma rendszerint az utcán hever”. Ám ez nem egészen igaz. A jó téma mindenekelőtt az, amely olyan feldolgozási szintet igényel, amivel az adott tanuló rendelkezik. Tehát nem lényegesen magasabbat (bár zsenialitás esetén ez sem kizárt), és főképpen nem alacsonyabbat. Félreértés ne essék: a témakifejtés nem valamiféle reprodukció (amit mégis igen gyakran tapasztalunk), legfeljebb abban az esetben, ha valamilyen híres kísérlet vagy demonstráció megismétléséről van szó. Ilyen például a camera obscura előállítás, vagy a radioaktivitás szemléltetése világító óralappal. Az igazán ötletes téma a tanultak alkalmazása valamilyen saját kreációban. Lehet az egy környékbeli gyp cönológiai felmérése és kiértékelése, vagy egy kémiailag elemzés annak eldöntésére például, hogy az étkezési só csakugyan

tartalmaz-e jódot. Több példát nem említek, nehogy azt válasszák. Ám éppen ezen a területen igaz, hogy hol is lelhető fel az a bizonyos téma. Nos, itt nagyon is indokolt a tanári segítség, méghozzá a kritikus segítség, azt eldöntendő, hogy jó-e a választás. A jó kidolgozás ugyanis teljesen a jó témaválasztás függvénye. A tapasztalatom, sajnos, az volt, hogy a mentor-tanár kollégák gyakran ráhagyták a témaválasztást az adott tanulóra, mondván, ő tudja, mihez van tehetsége, vagy kedve. Ám ez sokszor nem elég, sőt éppen-séggel kevés az üdvösséghez!

A jó témaválasztás után rendszerint megerősítő segítségre van csak szükség, hiszen ilyenkor a dolgok menetéből következően önként adódnak a teendők. Itt legfeljebb az időbeosztásra célszerű odafigyelni, amelynek dolgában a diákok még nem olyan gyakorlottak. Természetesen, módszertani segítséget is adhatunk, különösen akkor, ha az nem szerepel a tananyagban. E téren igen fontos a jó dokumentálás is. Akármilyen mérőeszkővel, fényképezőgéppel nem lehet hasznavehető dokumentációt előállítani, legfeljebb csak emlékképet. A minőségi fotózás megtanítása ezért szinte irratlan követelmény kell, hogy legyen. (Más kérdés, hogy annak, sajnos, még a kollégák sem minden esetben szakavatott képviselői. Ilyenkor, ha lehet, igénybe kell venni az arra rátermett másik kolléga segítségét.)

A megvalósítás végső stádiuma az előadásba történő tömörítés. Ez komoly szellemi munka, amelyben érvényesülnie kell a logikának, az önkorlátozás képességének, a fókuszálásnak, megoldásnak, következtetéseknek, előadói, sőt színészi! képességeknek. Mindez megfűszerezve – hála a számítógépnek – a prezentációval. Nos, ha valahol, hát itt, ebben a rákészülésben fokozottan érvényes a tanári segítség szükségessége. A logikai és stilisztikai javítgatás, a begyakoroltatás, mivel az előadói rutin megszerzése időigényes dolog. Ezért jó, ha már a verseny előtt legalább egy hónappal készen áll minden, hogy a hátralévő időben a dolgok „összeérjenek”. Hiszen még a legjobb témát is leronthatja a rossz előadás!

Mindebből jól látható, hogy a felkészítő tanárnak sok, és komoly

a dolga. Nos, az iskolai vezetésnek, a kollégáknak, de még a tanulóknak is be kell ezt látniuk, és ehhez kell igazodniuk. Mit sem ér, ha a tanuló kényszerűségből feltünteteti a mentora nevét, aztán leszerepel. Mindenki rossz fényt vetít, holott jó szándék és sok munka bújjik meg mögötte. Mivel a TUDOK-versenyen nincs rangsor, sokan megelégszenek a szerepléssel, ami az előbbi esetre gondolva alig több pusztán megjelenésnél. Az ilyesmi bizony nem öregbíti egyetlen iskola hírnevét sem!

Szólok még a csoportmunka lehetőségéről. Nem kizárt, hogy egy témát többen dolgoznak fel. Ilyenkor az a szerencsés bemutatkozás, ha világossá teszik, ki milyen munkát végzett el a csoportban, és azt is, hogyan hangolták össze tapasztalataikat. Nem tekintik a zsűritagok csoportmunkának az előadás személyekre tagolt szétosztását, amiből aztán az derül ki, hogy a feldolgozást bizony nem munkamegosztásban végezték. Jó példát mondok: egy bagolyköpet-vizsgálatban nagyon sok részmunka-lehetőség rejtőzik, a fajok felismerésétől a földrajzi és matematikai ábrázolásig. Itt tényleg érvényesülhet egy-egy diák izlésbeli hajlandósága.

A tanulók és tanáraik minél szerencsésebb témaválasztása érdekében javaslom a Természet Világa számainak, még inkább diákpályázati oldalainak több évre visszamenő áttanulmányozását. (www.termeszetvilaga.hu) A plagizálást elkerülendő még egyszer hangsúlyozom a felkészítő felelősségét! A tanulók egy része hajlamos rá, élve a számítógép nyújtotta lehetőségekkel. Eltekintve a jogi problémáktól, ez etikátlan lépés, és egyetlen zsűri tetszését sem vívja ki.

Dióhéjba foglalva: ezekkel az észrevételekkel köszönök el önökötől, és azzal a jóleső érzéssel, hogy a magyar tannyelvű iskolák sokszor bizonyították, értik az idők szavát, szeretik a munkájukat és számos tehetséget indítottak el karrierjük felé a falaik közül.

Szili István
ny. főiskolai adjunktus

Harmadszor a vízről

A kassai Márai Sándor Alapiskola és Gimnázium szervezésében harmadszor versenyeztek 8. és 9. osztályos tanulók a víz világnapja alkalmából.

Diószeghy tanár úr „vizes kísérlete”

A verseny izgalmasában

A jó hangulatú díjazás

Diószeghy Árpád, nyugdíjas pedagógus gondolta ki három évvel ezelőtt a víz világnapja alkalmából, hogy a tudatos környezeti nevelés nagyon hatékony formája lehetne egy iskolák közötti verseny, mely arról szól, hogy mit tudnak a tanulók a környezetükben levő vizekről. Így került sor „A víz világnapja” címmel meghirdetett versenyre. Az elmúlt évben már szűkebb téma volt a feladat: „Mi folyik a csapból?”. Saját élményen alapuló, nagyon változatos, olykor a tudományosság elmerészkedő dolgozatokat volt alkalmunk látni, hallani. Akkor is és azóta is a legnagyobb sikere az ún. „vizes kísérleteknek” van, amelyet Diószeghy tanár úr végez. A tanulságos kísérletek nemcsak a gyereket figyelmét kötik le, hanem a kollégák élénk érdeklődésének is a célpontjává váltak.

Az idei versenyen, amely május 28-án zajlott, hat háromfős csapat vett részt. Nagy örömről, Szepsiből, Nagykaposról, Buzitáról és két kassai csapat állt fel. Az idei téma címe: „Élet folyik a patakban” volt. A szülőhely határában folydogáló folyóról, patakról készítettek szép összefoglalókat, nem feledkezve meg a patak partján élő növényekről és állatokról sem. Megmérték a víz tisztaságát, szóvá tették a fegyelmetlen emberek által okozott szennyezéseket. Saját fotókkal szemléltették mondanivalójukat, szemmel láthatólag újra átérték az anyaggyűjtés során megélt kalandokat. A prezentáció alatt mindenki figyelte a többi

csapat munkáját, azok előadásmódját. Mindenképpen sokat tanultak a hallottakból.

A verseny második fordulójában az írásbeli totórra került sor. A vízzel, levegővel, talajjal, fizikai jelenségekkel kapcsolatos kérdésekre kellett választ adni. Végül négy vizes kísérlet következett, amelyet a tanár úr nagy igyekezettel és hozzáértéssel varázsolt a szemünk elé. A csoda mibenlétét igyekeztek megmagyarázni a csapatok.

Végül nagyon jó hangulatban, a zsűri lelkiismeretes munkájának köszönhetően az eredményhirdetés következett:

1. a buzitai AI csapata
2. a kassai AI 8. osztályának csapata
3. a tornaljai AI csapata
4. a kassai AI 9. osztályának csapata
5. a nagykaposi AI csapata
6. a szépsi AI csapata.

Szerintem mindenki nyert, még a zsűri is, mert nagyon jó hangulatú, sok ismeretet nyújtó délelőttben volt részünk. Én arra szeretném buzdítani a többi iskolát is, hogy a jövőre meghirdetett versenybe nevezzenek be csapatokat, hiszen a lakókörnyezet közös felfedezése a gyerekek számára hihetetlen élmény. Megtanulnak tudatosan ügyelni a vízre, a talajra, a levegőre, egyszerűen más szemmel tekintenek értékeinkre.

Kozsár Julianna
az SZMPSZ Kassai TV elnöke

Párkányi diákok sikere Pannonhalmán a Tudományos Diákkörök Országos Konferenciáján

A TUDOK országos versenyének győztesei az eredményhirdetés után

A Kutató Diákokért Alapítvány és a Kutató Diákok Országos Szövetsége idén kilencedik alkalommal rendezte meg a Tudományos Diákkörök Országos Konferenciáját (TUDOK-konferencia), az év egyik legrangosabb, a Kárpát-medencei magyar diákok részvételével nemzetközinek is mondható versenyét.

Az elmúlt év novemberében került sor a TUDOK regionális konferenciáira, amelynek már harmadik alkalommal volt felvidéki fordulója is az SZMPSZ kezdeményezésére és támogatásával, ám itthon most először egészültek ki a természettudományos témakörök a társadalomtudományok körébe tartozókkal.

Már a regionális konferencián bebizonyosodott, hogy van létjogosultsága magyar tanítási nyelvű iskoláinkban olyan tudományos megmérettetésnek, amelyben a diákok nem szorosan a tananyagra épülő témaköröket dolgoznak fel és mutatnak be 10 perces vetített-képes előadásban. A jól megválasztott és leleményesen feldolgozott témák kiváló előadói (az első helyezettek) meghívást

kaptak Strasbourgba és minden díjazott eljutott Pannonhalmára a TUDOK országos konferenciájára (róluk a Pedagógusforum 2008. november-decemberi számában olvashattunk).

2009. április 3-4-én Pannonhalmán, a Pannonhalmi Bencés Gimnázium és Kollégium adott otthont a tudományos megmérettetéseknek, a TUDOK országos konferenciájának. A konferenciára a diákok és felkészítő tanáraik mellett meghívást kaptak a regionális konferenciák szervezői is. A hely szelleme, a tiszteletet és áhítatot parancsoló patinás épületek, a szervezők elkötelezettsége a tudomány és múltunk történelmi emlékei iránt – amelyek közül nem egyet éppen a pannonhalmi apátságban őriznek – felejtethetetlen élménnyel teli légkört teremtett diákok és tanárok számára egyaránt.

A rövid megnyitó és eligazító szavak után még péntek délután kezdetét vette a verseny, amely szombat délelőtt folytatódott. A kategóriák több esetben is eltértek a regionális konferenciákon meghatározottaktól. Itt új csoportosításban kerültek megmérettetésre a diákok, az országos versenybe jutott témakörök alapján. A besorolás szempontjai között

szerepet játszik az is, hogy egy-egy kategóriában előadások száma lehetőleg ne legyen 10 fölött. Ez alól, mint itt is, vannak kivételek, különösen, ha a rokon témák összehasonlítása úgy kívánja. A szekciókat és a bennfoglaltatott előadások számát csupán tájékoztatósi jelleggel közlöm (betűrend szerint), azért, hogy a jövőre nézve segítsek tanárnak-diáknak a kategóriák meghatározásában: Biokémia, fizika (8); Biológia (5); Egészségügy (5); Életpálya-kutatás (6); Földrajz, őslénytan (5); Helytörténet (9); Humánbiológia (9); Irodalom, nyelvészet (10); Környezetbarát műszaki megoldások (5); Környezet, környezetvédelem (9); Matematika (5); Műszaki (6); Néprajz, művészettörténet (11); Ökológia, zoológia (5); Pedagógia, pszichológia (5); Sejtbiológia (7); Szociológia (6); Történelem (7). A teljes lista és a beszámoló olvashatók a <http://www.kutdiak.hu/56-19082.php> oldalról.

Természetesen, a fenti szekciók nem jelentik azt, hogy jövőre bármely TUDOK-konferencián ugyanezek a kategóriák fognak szerepelni. Mint említettem, ezt mindig a beérkezett témák sokasága határozza meg. Ritkán fordul elő

ugyanis, hogy pl. a biokémia és a fizika egy szekciót alkot, sőt, nem valószínű, hogy jövőre is így lesz. Sokan – különösen a sikertelenebbek – kifogásolják, hogy egy-egy kategórián belül az eltérő témákat nem lehet összehasonlítani. Ez igaz, de az avatott szakemberekből álló zsűri, amelyet a szervezők úgy állítanak össze, hogy valamelyik zsűritag az adott téma szakértője legyen, nem is a témát, hanem a téma iránti elkötelezettséget, annak feldolgozását és előadásmódját értékeli. Az pedig, hogy önálló kutatásról van-e szó, vagy betanult szövegről, nagyon is kiütözik még a regionális konferenciákon az előadást követő kérdésekre adott válaszokban vagy már az előadás alatt.

Örömmel tölthet el tanárt és diákot az, hogy Pannonhalmán több kategóriában is versenyeztek diákjaink. Igaz, több előadás hangzott el ugyanabban az időben, így nehéz, sőt lehetetlen volt mindegyiküket meghallgatni a hazai tanároknak. Azonban sok tanulsággal jár az is, ha mások előadásaiból merítenek ötletet a jövőre nézve.

Szombaton délután mindenki izgalommal várta a díjkiosztást, amelynek téje nemcsak maga a díj, hanem a vele járó egyhetes díjmentes Káptalanfüredi Konferencia, „ahol – mint az ismertetőben olvasható – a magyar tudományos és közélet kiemelkedő egyéniségeivel találkozhatnak, valamint szervezett szabadidő programokon ismerkedhetnek meg egymással, így elősegítve a jövő tudósai ismeretségi körének kialakulását”.

Felvidéki versenyzőink közül a párkányi gimnázium diákjai: **Halasi Natália** és **Becse Orsolya**: Vénfürdő vagy rózsavíz című, Báthory Erzsébet életét bemutató előadással (felkészítő tanáraik *Himmler György* és *Csicsay Sarolta*) az Életpálya-kutatás szekcióban különdíjat kaptak és egyben meghívást a Káptalanfüredi Konferenciára. Gratulálunk nekik és várjuk őket, mint a többi kutató diákot is ősszel a TUDOK következő regionális konferenciájára ismét Dunaszerdahelyre a Vámbéry Ármin Alapiskolába.

Szanyi Mária

Ez már több mint felháborító

(Ad.: „Mikolaj sem tud ragozni”, Új Szó, 2009. április 15.)

A nevezett írás annak a módszertani segédanyagának a lényegét ismerteti, amelyet az oktatási minisztérium utasítására kaptak meg óvodáink.

Az államnyelv elsajátításához a nemzetiségi kisebbségek nyelvén oktató óvodákban c. módszertani levél lényege, hogy a korábbi gyakorlattól eltérően, amely napi 20 perces szlovák nyelvi foglalkozást jelentett, most az óvónő a gyermekekkel bármikor folyékonyan átválthat az anyanyelvű kommunikációról az államnyelvű kommunikációra és fordítva. Indoklás: „a kétnyelvűség pozitívan hat a gyermek intellektuális fejlődésére és gazdagítja mentális fejlődését.” Hadd siessek – pedagógusként, szülőként, nagyszülőként, tapasztalataim és tanulmányaim alapján – az idézett indoklást az (óvodás korosztályra vonatkoztatva) elsőtől az utolsó betűjéig szemenszedett hazugságnak minősíteni. A dokumentum – magyarfóbiában szenvedő, szánalomra méltó – kiagyaloí előtt most is egy cél lebeg: megteveszteni az ifjú szülőket és pedagógusokat; felgyorsítani asszimilációjukat. Az „útmutatás” egy újabb, az eddigieknél is galádabb támadás abban a harcban, amely a Szlovákiában magyar nyelven oktató-nevelő intézmények ellen évtizedek óta folyik és napjainkra egyre keményebbé vált. Állításom bizonyítékául lásunk néhányat a tények közül: „Učebný predmet slovenský jazyk a literatúra sa zaraďuje medzi špecifické predmety v školách s vyučovacím jazykom maďarským.” Magyarul: a szlovák nyelv és irodalom tantárgy a magyar tanítási nyelvű iskolában a speciális tantárgyak

közé sorolandó. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a Szlovák Köztársaság Iskolaiügyi Minisztériuma által iskoláink számára kiadott tanterv nem engedélyezi a szlovák nyelvet idegen nyelvként tanítani. Hivatalos indoklása a következő: „A tanulók ismereteire, készségeire és szokásaira irányuló követelményrendszer a tantárgynak az idegen nyelvektől eltérő funkciójára van tekintettel.” Az idézett indoklás alapján a szlovák nyelv ún. speciális tantárgyként való taníttatásának megvan az „eredménye”: gyermekeink többsége, elhagyva az iskolát, nem igazán jól beszél szlovákul. Csakhogy a napnál is világosabb: az ilyen módon való nyelvoktatásnak nem is lehet más eredménye; célja, hogy állandóan azt lehessen szajkózni, arra lehessen mutogatni, hogy a magyar gyerekek nem tudnak szlovákul. A sorozatos támadások – a 2008-as monitor által a tanulók szlovák nyelvtudásának, a magyar és a szlovák iskolákban azonos feladatokkal való mérése; az új iskolatörvény és tartalmi reform által a magyar nyelv és irodalom tantárgy óraszámának csökkentése; a tankönyvgondok (honismeret, a magyar történelem); s most az óvoda-téma – mind azonos célt szolgálnak: kisebbségi létünk folyamatos zaklatását. Hogy gyermekeinkbe bizonytalanságot oltsanak, szüleikben félelmet keltsenek, a közvéleményben pedig kételyeket váltsanak ki a magyar tanítási nyelvű tanintézmények létjogosultsága iránt. Így többeket megtevesztve az a cél, hogy minél több magyar gyermeket írassanak a szülők szlovák tannyelvű óvodába, iskolába.

Visszatérve az ominózus óvodai útmutatóhoz, annak galád voltát – megszagatva a gyökereket, az identitástudat

kialakulását csírájában elfojtani – bizonyítandó, hadd érveljek Kodály Zoltánnak, számomra minden idők legjelesebb magyar nevelőjének néhány „tanításával”: „A nemzetnevelés már az óvodában kezdődik, [...] az óvoda nemzetnevelő hivatása: a tudatalatti magyarság alapköveit lerakni. [...] Az alapkövek közül három emelkedik ki: a beszéd, az ének, a mozdulat. [...] A zene és testmozgás szerves kapcsolata: énekes játék a szabad ég alatt, ősidők óta a gyermek életének legfőbb öröme [...] aki nem játszotta gyermekkorában e játékokat, annyival is kevésbé magyar.” Továbbá: én abban is Kodály Zoltánnak hiszek, hogy a gyermeket „nem volna szabad anyanyelvén kívül más nyelvre tanítani, mielőtt azt tudatosan nem bírja, tehát tíz éves kora előtt. A több nyelvű gyermek végül egyiket sem tudja igazán.” Nekünk, kisebbségben élőknek nem kell túl messzire mennünk, hogy Kodály igazáról meggyőződjünk. A „közegnek” – horcsicásos, tocsenásos, preukázos, kontrollára járos, zsuvis stb. világunknak – amelyben élünk, az anyanyelven történő művelődés háttérbe szorulásának, sajnos már lépten nyomon érezhető a hatása: egyre fogyatékosabb anyanyelvtudásunk és nemzeti tudatunk.

Vessünk gátat: ne hagyjuk „a templomot s az iskolát” és az óvodát sem! Tudatosítsa minden szülő: a gyermeket idegen nevelési vagy tanítási nyelvű intézetbe kényszeríteni, megtagadni tőle a mindenkinek kijáró alapvető emberi jogokat: a természetes fejlődés, az anyanyelven való tanulás és művelődés jogát kimondottan bűn! Mindezek mellett számomra is természetes, hogy a „kisebbségi” – már csak önbecsülése miatt is – tanulja és majd felnőtt korára bírja a többség nyelvét. De! Azt is tudatosítani kell, hogy gyermekeink sikeres életútját eddig sem – az Európai Unióba lépésünk óta

pedig végképp nem – a szlovák nyelv ilyen vagy olyan szinten való tudása, hanem, mint az Comenius óta köztudott, csakis az anyanyelven elsajátítható, naprakész, alapos tudás határozza meg. Tehát: az idegen nyelvek – beleértve a szlovákot is – elsajátíttatása nem az óvoda, hanem az iskola feladata!

Köztudott az a sajnálatos tény is, hogy a szlovákiai magyar kisebbség jelentős arányban (az országos átlag 23%-a) szlovák tannyelvű iskolába járattja gyermekét. Teszik ezt azok, akik vélt vagy valós sérelmeik miatt – főként félelemből meg önsajnálathból (amit gyakran összetévesztenek gyermekük féltésével) a nagyobb darab „kenyér” vagy karrier reményében ide-oda csapódnak; gyökeret, hitet veszítve sodródhatnak. Már maguk sem tudják hova tartoznak! Ők azok, akikre sem okos, sem szép szóval nem lehet hatni. Talajt veszítve lábuk alól csak annak hisznek, amit megélnék. Talán, ha tapasztalnák, hogy az iskoláinkból kikerülő gyerekeink jól bírják a szlovák nyelvet is, azt tapasztalva visszatérne hitük; maguk pedig „megtérnének”.

Nincs hova hátrálnunk! Itt az ideje, hogy politikusaink a „hatalomtól” kiköveteljék, hogy iskoláinkban a szlovák nyelvet szakszerűen, módszeresen idegen nyelvként lehessen oktatni. Olyan feltételeket kell teremteni, hogy gyermekeink évről évre többet tudjanak, biztos szlovák nyelvtudásra tegyenek szert, amely motiválja őket az egy hazában élő többség és más kisebbségek kultúrájának megismerésére; az egymáshoz való közeledésre, erősítse bennünk a bartóki „testvérrévalás eszméjét”.

Hiszen Bartók a szlovák népdalok gyűjtése során azt tapasztalta: „A parasztlakozt békesség uralkodik, gyűlölködést csak felsőbb körök árasztanak.”

Stirber Lajos, ny. pedagógus

Hulladék? Szemét? Szobor.

Nem minden szemét, ami annak látszik. Egy kis képzelőerővel sokféle kompozíció készíthető a már feleslegessé vált dobozokból, PET palackokból. Ezt tették a párkányi Ady Endre Alapiskola diákjai is, akik a Föld napjára készített műveiket állították ki az iskola folyosóján.

Az ötletes és fantáziadús hulladékszobrokat látva szembesülhetek a tárlat látogatói a ténnyel, hogy mennyi csomagolásként megvásárolt szemetet termelünk naponta minden háztartásban. A hulladékhegyek elkerülésének, megelőzésének egyik módja az előrelátó, tudatos vásárlás. Reméljük, sok gyerekben tudatosul: ha nem vesznek olyan termékeket, amelyből sok hulladék keletkezik, akkor maguk is nagyon sokat tesznek a tisztább, egészségesebb környezetért.

A kiállítás célja elsősorban az volt, hogy felhívjuk a gyerekek figyelmét a szelektív hulladékgyűjtésre, a globális és helyi környezeti problémákra. Ennek felismerése segíthet elmélyíteni a környezettudatos gondolkodást a mindennapi életben. A szelektív hulladékgyűjtés által létrehozott számos új termék bizonyítéka annak, hogy a hulladék érték, nem minden hulladék szemét.

Iskolánkban évek óta tavasszal és ősszel rendszeresen papírgyűjtést is szervezünk, melyen több tonna papír gyűlik össze. Természetesen segítségünkre vannak ebben a szülők, iskolabarátok. Ennek népszerűsége évről évre egyre nagyobb városunkban, és talán nem tűnik szerénytelenségnek, ha azt gondoljuk, iskolánknak ebben nagy szerepe van.

Himmler Zsófia

Konfliktuskezelő tréning Királyhelmecen

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége Tóketerebesi Területi Választmánya 2009. május 4-én, a Királyhelmeci Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskolában konfliktuskezelő tréninget szervezett a Miskolci Egyetem mellett működő Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola tanárának, Jaskóné Gácsi Máriának a vezetésével. A tréningen 20 pedagógus vett részt a régió alapiskoláiból. A csoportjátékok alkalmával megismerkedhettek a jelenlévők az egyéni és csoportérdekek szélesebb körű elterjesztésével. A nyitottság és őszinteség megismerése volt a fő cél. A három lépcsős játék esetleírással kezdődött, majd ezt követte a megvitatás és a megegyezés. A tréning végén mindenki véleményt nyilvánított azzal kapcsolatban, hogy mit vitt el, mit kapott ezen a délutánon. A csoportvezető nagyon elégedett volt a résztvevőkkel. A tréningvezető a foglalkozás befejezése után abbéli véleményének adott hangot, hogy meglepően nyitott és őszinte volt a csoport.

A csoporttréningnek folytatása lesz, ugyanis a jelenlévő iskolaigazgatók közül voltak olyanok is, akik meghívták a csoportvezetőt iskolájukba egy tantestületi tréning levezetésére.

B.E.

Gondolatok a Házsongárdi temetőben

Helyi vezetők segít eligazodni a „holtak városában”

Lenge szellő, napsütés, kiváló kiránduló idő. Ötvenmagammal lépkedek felfelé a Házsongárdi temetőben, mélyen beszippantva a májusi illatos levegőt. Meg-megállok, olvasom a fejfák üzenetét. Sokan, nagyon sokan nyugszanak az üde zöld fák árnyékában. Nemzetünk java a földben... e földben is. Visszaköszön a múlt, az ősök, akik oly sokat tettek a nemzetért, a hazáért.

Kós Károly, az építész, az író, a példamutató ember sírjánál hajtjuk meg először fejünk. Szülőföldjének hűség fia, hisz Budapestet ott-hagyván hazatér a szeretett Kalotaszegre. Számos, ma is értékes épület tervezője és irodalmi munkássága sem lebecsülendő. A varjúnemzetség, Az országépítő, a Budai Nagy Antal maradandó alkotásai irodalmunknak. Az Erdélyi Szépmíves Céh meg-alapítója, a Helikon Társaság alapító tagja. Polcaimon ma is ott sorakoznak a Szépmíves Céh által kiadott erdélyi írók könyvei. 30-40 évvel ezelőtt általuk tudhattam az erdélyi magyarokról és a székely atyafiakról.

Dsida Jenő családi sírboltjánál koszorúzunk. Oly fájdalmasan hamar kellett elmennie, alig múlt 31. Vajon mennyi magvas gondola-

tot vitt magával a sírba, hány kötetrevaló verset írt volna meg, ha még egy emberöltőnyi idő megadatik neki. Miközben olvasom a sírfeliratot, úgy érzem, ott vannak velem a magyarok a Tisza és Duna partjáról, a tót hegyek közül, a bácskai szőlőhegyekről, az Afrikában, Ázsiában, Párizsban vagy Amerikában kóborlók, s talán az ezután születők is. A Psalmus Hungaricus sorai szíven találnak: „...rothadjon el lábunk-kezünk, mikor hozzád hűtlenek leszünk...” Önkéntelenül a szülőföldre gondolok, amely néhány száz km-re van a Házsongárdi temetőtől, mégis mintha otthon lennék.

**„Megtettem mindent,
amit megtehettem.
Kinek tartoztam,
megfizettem.
Elengedem
mindenki tartozását.
Felejtsd el arcom
romló földi mását.”**

Ez olvasható a sírbolton. Elgondolkodom...leginkább az első soron.

Ebben a temetőben nyugszik Apáczai Csere János, a nagy mester, aki jó 300 évvel ezelőtt „szép rendbe foglalta minden eddig feltalált, igaz és hasznos bölcsességeket és magyar nyelven világra bocsátotta.” Szíves szóval üdvözölte az igaz bölcsességekre törekvő olvasót, s bizony mondom néktek, ma is helytállóak és megszívlelendők gondolatai. Íme kettő a Magyar Enciklopédiából: *„Nem azokat tartom igazán nemeseznek, akik aranyláncot kötnek nyakukba, akik palotáik falait és előcsarnokait tisztségekre emelkedett őseik képeivel díszítik, hanem azokat, akik igazi javakkal: valóban saját javaikkal akarják feldíszíteni önmagukat és hozzátartozóikat, vagyis műveltséggel, jó erkölccsel és ékesszólással. ...A szerencse ajándékai mu-*

landók, de amit erény és munka szerzett, az maradandó.”

Szerényen, alig észrevehetően itt áll az a kopjafa is, amely alatt Szenci Molnár Albert porlad lassan négyszáz éve. Ő volt az, aki kézbe foghatta a frissen nyomtatott Károli Gáspár által magyarra fordított Vizsolyi Bibliát, megalkotta a latin – magyar szótárt, a Zsoltárok könyvét és egész életében hazája fel-emelésén fáradozott. Igaz hittel szolgálta Bethlen Gábort, Erdély fejedelmét, akihez Erdély aranykora köthető.

Neki köszönhetően négyszáz éve énekei a nemzet a 90. zsoltárt: Tebened bízunk eleitől fogva...Mi is el-énekeltük halkán, elmerengve a múlton és konok elszántsággal a jövőbe tekintve.

Kozsár Julianna

Szenci Molnár Albert kopjafája

Mindennapok matematikája

A Czuczor Gergely Alapiskolában az idei XVI. Tavaszi Szakmai Napok keretében meghívtuk Dr. Vancsó Ödön kutatót, tartson számunkra előadást a megváltozott matematikatanításról.

Dr. Vancsó Ödön

E tantárgy tanításának tartalmi és módszertani megújítása több évtized óta visszatérő téma, az EU-csatlakozásból fakadó elvárások szinte elkerülhetetlenné teszik a változtatásokat. Dr. Vancsó Ödön kutatócsoportjával olyan programot dolgozott ki, amelynek keretében gyakorlati szituációkon alapuló feladatokat, feladatrendszereket és projekteket hoznak létre, az elkészült anyagokat a programba bevont pedagógusok segítségével kipróbálják a tanításban, és a visszajelzéseket beépítik a további fejlesztésekbe.

Iskolarendszerünk nagy hibája, hogy túlzottan akadémikus tudást nyújtunk diákjainknak, amit valójában csak az értelmiségi pályára kerülők tudnak hasznosítani. De nem tudunk ilyen jó tudást adni az átlagos gyerekeknek. Számukra túl magasak a követelmények, túl absztrakt tudást várunk tőlük, és semmiféle erőfeszítés nem történt azért, hogy ezt a tudást hasznosnak élhessék meg és használhassák. Nemzetközi mérések tanúskodnak arról, hogy az átlag magyar tanuló matematikai tudásának a kilencven százalékát az érettségi

utáni három évben fokozatosan elfelejti. E vizsgálat szerint az Amerikában és Magyarországon érettségiző diákok tudása között a különbség három és félszeres a magyar diák javára. Tíz év múlva viszont az amerikai több, mint kétszer annyit tud! Az amerikai még mindig tudja a hetvenöt százalékát annak, amit megtanult, a magyar mindössze tíz százalékra emlékszik.

A gyerekek többségét olyasmivel terheljük, aminek a megértésére az életkora, a fejlettsége okán nem lehet képes. De nemcsak a tartalom, a módszereken is el kell gondolkodnunk. Egy angol és egy amerikai vendég járt nemrégiben Magyarországon, és az óralátogatások után a következő meglepő észrevételeket tették. „Mi, Angliában gyereket tanítunk és nem matematikát, itt viszont matematikát tanítanak és nem gyereket.” Az amerikai vendég a számonkérés módján ütközött meg: „Nem értem, hogy Magyarországon miért azt kérdezi mindig a tanár, amit a gyerek nem tud?”. Ezek a visszajelzések azt mutatják, hogy még nem tudunk elszakadni a porosz típusú pedagógusi atti-

túdtól, ez egy külföldi megfigyelő számára nyilván sokkal élesebben látszik, mint amennyire magunk a napi gyakorlatban észre vesszük. A gyökeres átalakítás nem jelenti azt, hogy mindent el kell dobni. A mai napig komoly vita folyik a matematikatanítással foglalkozó didaktikusok, tudósok, tanárok körében arról, hogy nem lenne szabad engedni a színvonalból, mert féltő, hogy még az a kevés értékünk is elvész, ami eddig megvolt.

Azzal eddig senki nem foglalkozott, hogy hasznos-e a matematika-tananyag. Most viszont, a kerettanterv és az érettségi követelmények kapcsán fontos szemponttá lépett elő, hogy olyan problémákat, feladatokat és végső soron olyan tankönyveket adjunk a gyerekeknek, amelyekből megérzik, hogy a mai világ nem létezik matematika nélkül. Az egész világ tele van matematikai helyzetekkel. A saját bankkártyától a számítógépes adatkezelésig, a bevásárlástól a fogyasztási statisztikáig számos dolog nem létezne matematika nélkül. Csak ez nem világos az emberek előtt, mert a matematika nem ezzel foglalkozott, hanem síkgeometriai feladatokkal és azzal, hogy csúnya egyenleteket trükkökkel hogyan oldjunk meg; ezekkel a problémákkal pedig tényleg nem találkozunk a mindennapjainkban.

A következő öt-tíz évben biztosan komoly energiákat fog felemészteni az átállás, és valószínűleg igen nagy lesz a tiltakozás, mert a tanárok erre egyáltalán nincsenek felkészülve. Ezért nagyon fontos minél gyorsabban elkészíteni az átállást támogató segédanyagokat,

és bevinni a tanárok egyetemi képzésébe és továbbképzésébe. Több helyen már tanítanak az elkészült 5–6. és 7–8. osztályos tankönyvekből. A program lényege az, hogy – a korábbi gyakorlattal ellentétben – problémákból indul ki, nem pedig egy matematikai tételt közöl, hogy azután azt a feladatmegoldásban használja. Amikor azt mondjuk, hogy a valóságból indulunk ki, tulajdonképpen igyekszünk kontextusba állítani a matematikát. Ezzel megváltozik a matematikatanítás tartalma is, hiszen a gyerekek nemcsak matematikát kell tanítani, hanem azt is meg kell tanítani, hogy ilyen szövegeket megértsen.

A tanárnak most azt is meg kell tanítania, hogyan lesz a nem matematikából matematika, hogyan vegyük észre a hétköznapi életben a matematikai helyzeteket. Mi azt állítjuk, hogy rengeteg ilyen helyzet van, és a tankönyveinkben ezekből indulunk ki.

A tanítás folyamata tehát úgy néz ki, hogy matematizálni kell a valóságot, utána végiggondolni a matematikai gondolatmenetet, majd visszacsatolni a valóságra.

Az előadás végén egy bájos „csokitojásos” feladatot oldottunk meg csoportmunka formájában, ahol mi tanárok voltunk a gondolkodó diákok, és dr. Vancsó Ödön remek tanárként irányította az új matematikatanítás szellemében a pár percig tartó órát.

Zahorán Judit

Czuczor Gergely Alapiskola,
Érsekújvár

Az előadó és hallgatói, akiket érdekel a matematikatanítás megújítása

Betekintés a tehetségazonosítás módszertanába

2009. május 29-én, gyermeknapi programok szervezése idején, Nemesócsán a Móra Ferenc Alapiskola és az SZMPSZ jóvoltából a régió 14 pedagógusa továbbképzésen vett részt.

Az előadó Mező Katalin, a magyarországi Kocka Kör Tehettség gondozó Kulturális Egyesület tagja volt.

A Kocka Kör 1998-ban Debrecenben pedagógusok és pszichológusok hozták létre. Az egyesület célja: a tudományok, a művészetek vagy a sportok terén tehetséges személyek támogatása.

Minden alapiskolának fontos, hogy tehetségeit felismerje, azokat „gondozza”, vagy a megfelelő helyre irányítsa. A tehetség gondozás eredményeiből egyértelműen „profitál” az iskola, a pedagógus, az iskola környezete, de legfőképpen a szülő és a gyermek.

Mező Katalin előadásában elméleti szintű betekintést nyújtott a tehetségazonosítás, a tehetség meghatározása, a tehetség koncepciók és a tehetség tanácsadás szervezésének módszertanába. Megismertette velünk az általuk használatos tehetséghatározási koncepciókat, ugyanis többféle tudományos megközelítése van annak, hogy valakiről megállapíthatassuk, tehetséges-e. Természetesen tudnunk kell, hogy milyen területen (tudományok, művészetek, sport) keressük a tehetséges egyéneket.

Kulcsszavakként hangzottak el a képesség, kreativitás, motiváció szavak. A tehetség azonosításakor ezen területeken végzett

Mező Katalin előadása

Mindenki figyel

mérések eredménye adja a tehetségi indexet.

Mező Katalin hangsúlyozta, hogy mindig ki kell tűzni a konkrét célt (amit el szeretnénk érni), s azt hatásvizsgálattal mindig mérni is kell.

Hallgatóságát is „munkára fogta”, gondolkodásra készítetett minket konkrét példákat keresve az általa felvetett problémákra. Bemutatta, hogy egyesületükben milyen lépések szerint zajlik a tehetség tanácsadás

szervezése, majd kiscsoportokban mi is megterveztük egy tehetség tanácsadás szervezésének modelljét (tehetséges focisták, előadók keresése és képzőművészeti tevékenység témában).

A Kocka Kör T.K.E. honlapját mindenki figyelmébe ajánlom, mert itt megkaphatjuk a témához kiadott szakkönyveket, és további hasznos információkhoz juthat az egyesület munkáját illetően. (www.kockakor.hu)

Köszönjük, hogy részt vehettünk ezen az előadáson és örülünk, hogy „receptet” kaptunk ahhoz, hogyan is keressük iskolánkban a tehetségeket.

Magyarics Erika
Móra Ferenc MTNY Alapiskola,
Nemesócsa

Csillagoknak teremője...

Április 16-án immár negyedik alkalommal rendezték meg Felsőszeliben a Csillagoknak teremője című nagyszabású népdalversenyt. Bátran mondhatom, hogy nagyszabású, mert nemcsak a környékbeli iskolák kapcsolódtak be – Felsőszeli, Alsószeli, Galánta, Nádszeg, Jóka, Zsigárd, Deáki, hanem még Ekecs, Nagymegyér, Újvár és Szőgyén is.

A verseny három kategóriában zajlott. Verseny volt a javából, hiszen ékeesebbnél ékeesebb hangú gyermekek és ifjak énekeltek gazdag népdalkincsünkből. A tanulók teljesítményét szakmai zsűri értékelte, mégpedig Écsi Gyöngyi népdalénekes, Ág Tibor népzene kutató, valamint Balogh Csaba zenetanár. Écsi Gyöngyi egy dalos játékkal indította a versenyzők sorrendjének kiválasz-

tását, ami remekül oldotta a versenyzők feszültségét. Ág Tibor a gyűjtései során szerzett hasznos tanácsokkal látta el a felkészítőket. A 47 versenyző és kísérőik egy remek, népies hangulatú napot tudhatnak maguk mögött. A zsűri tanácskozása sem tűnt hosszúnak, mert a helyi alapiskola tánccsoportja és énekkara kis műsorral kedveskedett a jelenlévőknek ezalatt.

A verseny kiötlője Mézszáros Magdolna, aki a helyi alapiskolában tanít, s aki már régóta foglalkozik a népdalok fennmaradásával, életben tartásával. Köszönet neki, hogy egy ilyen tartalmas rendezvényt indított útjára, ahol ápolhatjuk, tovább adhatjuk népdalkincsünket.

*Kiss Zsuzsanna
Alsószeli MTNY Alapiskola*

Díjkiosztás Balogh Csabával és Écsi Gyöngyivel

HELYEZETTEK

I. kategória

1. Kiss Lilla (Felsőszeli)
2. Nagy Sofia (Újvár)
2. Kovács Livia (Szőgyén)
3. Komló Cynthia (Szőgyén)
3. Tóth Dávid (Jóka)

Dicséret:

Fülöp Réka (Zsigárd)

II. kategória

1. Kiss Virág (Felsőszeli)
1. Molnár Rita (Felsőszeli)
2. Varga Péter (Alsószeli)
2. Kotlár Dalibor (Újvár)
3. Bohos Barbara (Nagymegyér)

Különdíj a viseletért:

Szarka Csenge Lea (Újvár)

Dicséret:

Farkas Bernadett (Zsigárd)
Lakatos Martin (Újvár)

III. kategória

1. Bajcsi Barbara (Ekecs)
2. Deák Zoltán (Felsőszeli)
3. Nagy Viktória (Felsőszeli)

Különdíj a viseletért:

Móricz Lea Virág (Nagymegyér)

Dicséret:

Vincze Vivien (Szőgyén)

A színházi dráma és a drámapedagógia alkalmazása a gyermekszínházban

A Juhász Gyula alapiskolában május 26-án második alkalommal rendezték meg drámapedagógiai továbbképzést óvónők, alapiskolai pedagógusok és középiskolai tanárok számára. A továbbképzésen 11 pedagógus vett részt. Idén a gyermekszínház rejtelmeibe kalauzolta el a kollégákat Kaposi László, a Magyar Drámapedagógia Társaság elnöke.

Sokhasznos, jó tanáccsal látta el a jelenlévő csoportvezetőket, kik hosszabb-rövidebb ideje foglalkoznak iskolájukon színházzal.

A drámapedagógia azon módszerek egyike, melynek

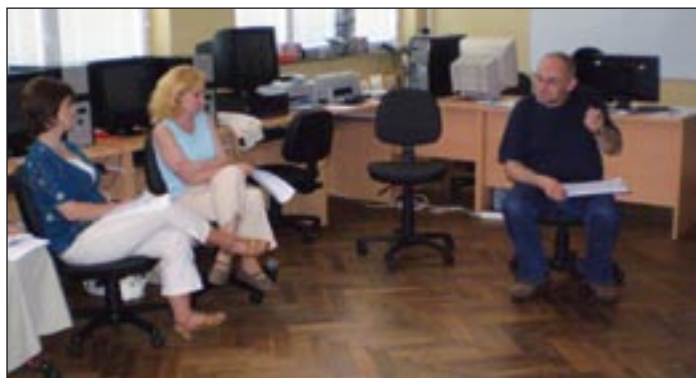
segítségével a gyerekek személyiségét a helyes irányba terelhetjük, fejleszthetjük empatikus készségüket, önismeretüket. A színház a játék személyiségformáló ereje.

Drámajátékok segítségével a színház, tehát

egy adott mű feldolgozása a csoporton belül nagyobb örömet nyújt a gyerekeknek, hisz kezdetektől aktív résztvevői a bemutatásra kerülő darab feldolgozásának.

Lészó Katalin

*Juhász Gyula MTNY Alapiskola,
Léva*

FELHÍVÁS

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége
a SzK Oktatási Minisztériuma és a Kutató Diákok Országos Szövetsége
és Dunaszerdahely város támogatásával ismét megszervezi

a

TUDOK 2009

szlovákiai országos konferenciáját, amely egyben
a Magyarországon meghirdetett TUDOK Regionális Konferenciája.

Helyszín: Dunaszerdahely, Vámbéry Ármín Alapiskola

Időpont: 2009. november 26-27.

Jelentkezési határidő: minden régió TUDOK versenyére azonos, ezért a www.kutdiak.hu honlapon lesz elérhető.

A megszólított diákok köre: a Szlovákiában magyarul tanuló középiskolások, elsős egyetemisták, a magyar tanítási nyelvű alapiskolák nyolcadikos és kilencedikes, illetve a nyolcéves gimnáziumok ennek megfelelő évfolyamaiba járó diákok (egyéni vagy maximum kétfős csoportban). A benevezők csak egy előadással versenyezhetnek.

Cél: a Szlovákiában magyarul tanuló diákok tehetségének kibontakoztatása a humán és természettudományokhoz kapcsolódó szakterületeken; segíteni szülőföldünk kulturális értékeinek, helyi hagyományainak, művészettörténeti, irodalmi és természettudományos múltjának felkutatását; a tudományos diákkörök működésének támogatása iskoláinkban, diákjaink bekapcsolása a nemzeti és nemzetközi tudományos diákköri konferenciák rendszerébe.

A hagyományosan – immár 4. alkalommal – Dunaszerdahelyen megrendezett verseny **Súťaž mladých prírodovedcov** címen szerepel a Szlovák Köztársaság Oktatási Minisztériuma versenylistáján az elismert és támogatott versenyek között (ez indokolja az írásbeli dolgozatok benyújtását), ugyanakkor nemzetközi dimenziója is van: a budapesti székhelyű Kutató Diákok Országos Szövetségével való együttműködésünk eredményeképpen Regionális Diákköri Konferenciának minősül (egyszerűbb nevén TUDOK), így a rangos szakemberekből, egyetemi oktatókból álló zsűri a legjobbakat továbbjuttatja a 2010 tavaszán Sárospatakon megrendendő Tudományos Diákkörök Országos Konferenciájára.

A verseny feltételei: Saját kutatásra alapozott, szabadon választott témájú szakdolgozat készítése írásban, és bemutatása magyar nyelven (előadás 10 percben, 5 perces vitával), elektronikus adathordozók, fotók, hanganyag, poszter stb. segítségével, a zsűri és a nyilvánosság előtt.

Javasolt témakörök:

Természettudomány
Biológia
Kémia
Fizika
Egészségügy
Földrajz
Matematika

Társadalomtudomány
Irodalom
Történelem
Művészettörténet
Helytörténet
Néprajz
Építészeti,
Műemlékvédelem
Nyelvészet
Szociológia
Pedagógia
Pszichológia

Számítástechnika
Környezetvédelem
Természettudomány, ökológia
Műszaki tudományok

Egyéb témakörök: pl. a szakközépiskolák profiltárgyaihoz kapcsolható területek, vagy a Kutatási lehetőségek középiskolásoknak c., minden magyar tanítási nyelvű középiskolában beszerezhető kiadványban olvasható témakörök, illetve saját ötlet szerint meghatározott témakör.

A szervezők részben a témakör megjelölése, de főként a beküldött rezümé alapján sorolják be a jelentkezőt a szekcióba. Ha eltérő a témakör megjelölése és a rezümé tartalma, a szervezők a jelentkezővel való előzetes konzultáció alapján határozzák meg a besorolást a szekcióba.

A munkák elkészítéséhez hasznos tanácsok találhatóak a www.kutdiak.hu honlapon a fontos információk, illetve a **GYIK** (gyakori kérdések) című alatt, az előadás elkészítéséhez megszívlelendők a Magyar Szemiotikai Társaság honlapján lévő tanácsok: <http://www.szemiotika.hu/engine.php?page=pagegen.php?id=80>. **A PowerPoint prezentációhoz hasznos link: <http://prezentacio.lap.hu/>.**

A jelentkezés módja: a www.kutdiak.hu honlapon található követelmények szerint, amely **Regionális konferenciák 2009 őszén** címmel fog megjelenni az összes regionális szervezővel való egyeztetés után. Addig is, amíg a jelentkezési lapok felkerülnek a Kutdiák-honlapra, használjuk ki az időt – és főleg a nyarat – a kutatásra és a kutatások megszervezésére. Csak így, hosszantartó, rendszeres kutatással és a megszervezésre, összefoglalásra szánt bőséges idővel érhetjük el a vágyott sikereket, és válunk komoly kutatóvá.

A kitöltött **jelentkezési lapot** és a szakdolgozat egy oldalas **összefoglalóját (rezümé)** elektronikusan kell elküldeni a Kutató Diákok Országos Szövetségének a fenti honlapon feltüntetett utasítások szerint, **az ott megadott határidőig. A rezümét és a jelentkezési lapot ugyanakkor a mj.vambery@gmail.com címre is kérjük eljuttatni.**

Ezenkívül a kutatás eredményeit tartalmazó – maximum 20 oldalas – dolgozatot (esszét) 3 kinyomtatott példányban kell eljuttatni **2009. október 30-ig a következő címre:**

Masszi János, igazgatóhelyettes
Vámbéry Ármín Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola
Hviezdoslavova ul. 2094/2, 929 01 Dunajská Streda

További információk: a www.kutdiak.hu és a www.szmpsz.sk honlapokon, illetve az alábbi elérhetőségeken:

- hechtanna@gmail.com, tel.: 0905 439 111 (Hecht Anna)
- kulcsar.andrea@post.sk, tel.: 0915 188 667 (Kulcsár Andrea)
- szanyi.maria@gmail.com, tel.: 0911 451 024 (Szanyi Mária).

KINCSKERESŐ – honismereti tábor pedagógusoknak és diákoknak

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége a Pázmány Péter alapítvány és a Szülőföld Alap támogatásával honismereti tábort (továbbképzést) szervez a helytörténet iránt érdeklődő tanároknak és tehetséges diákoknak.

A tábor időpontja: 2009. augusztus 2-8.

Helyszín: Áj (Kassa-vidéki járás)

Célcsoport: Pedagógusok és diákok (az alapiskola 7-9. évfolymát, ill. a nyolcéves gimnáziumok ennek megfelelő évfolyamát befejező diákok, valamint középiskolások és egyetemisták).

A tábor célja: Módszertani segítség a helytörténeti kutatásokat végző, helytörténetet tanító tanároknak és tehetséges, érdeklődő tanítványaiknak.

Részvételi díj: Bentlakó diákoknak és önállóan résztvevő SZMPSZ tag tanároknak 35,- EUR; nem SZMPSZ tagoknak 50,- EUR; diákjaival együtt résztvevő tanárnak 25,- EUR. (A tábor további költségeit a pályázatokból és támogatóink adományaiból fedezzük.)

Program:

- Felkészülés a terepmunkára;
- adatgyűjtés a terepen és a könyvtárban;
- az adatok lejegyzése és rendszerezése;
- egy adott témakör kidolgozásának módszertani szempontjai.
- Szabadidőben túra a festői szépségű Áji-völgybe és a Tornai vár romjaihoz.

Részletes programot a jelentkezések után kapnak az érdeklődők.

Jelentkezés: a www.szmps.sk honlapról letölthető jelentkezési lap beküldésével.

Határidő: 2009. júl. 12.

További információk: Szanyi Mária, szanyi.maria@gmail.com, 0911 451 024, 031/780 4864

KINCSKERESŐK V

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége a Pázmány Péter alapítvány és a Szülőföld Alap támogatásával ötödik alkalommal hirdeti meg a Kincskeresők – Helyi értékeket kutató diákok konferenciáját.

Cél: a szlovákiai magyarság tájaihoz, településeihez és közösségeihez kapcsolódó, a téma iránt a pályázó személyes kötődését is nyilvánvalóvá tevő pályamunka készítése tetszés szerint választható témakörben (kultúrtörténet, helytörténet, néprajz, vallástörténet, művészet, irodalom, földrajz, természetvédelem, gazdaságtörténet, építészet vagy további, itt nem szereplő témakörökben).

A helyi értékek bemutatása regionális – a továbbjutók számára országos – konferencián 10 perces előadás keretében, számítógépes vetítés (pl. PowerPoint) segítségével. (Az előadáshoz tárgyi emlékek bemutatása is kapcsolódhat.)

Célcsoport:

I. kategória: az alapiskolák 5-9. és a nyolcosztályos gimnáziumok 1-4. évfolyama

II. kategória: középiskolások

Feltételek: Jelentkezhetnek szlovákiai diákok, egyének vagy csapatok (maximum 2 fő), bármely szabadon választott témával.

Nem feltétel a magyar iskola látogatása, de a pályamunkákat magyar nyelven kell elkészíteni és bemutatni!

A pályázó felkészítője lehet a tanára, szülője, nagyszülője, ismerőse vagy az adott témában jártas helytörténész, szakember.

A munkák elkészítéséhez hasznos tanácsok találhatóak a www.kutdiak.hu, illetve ugyanezen honlapon a GYIK (gyakori kérdések) címszó alatt

A számítógépes feldolgozás (pl. PowerPoint) végén fel kell tüntetni a forrásanyagot (a szakirodalom pontos bibliográfiája, saját gyűjtésnél az adatközlő/k/ neve, szül. éve, laccíme, – ha a téma megkívánja, vallása, mestersége).

A pályázat sikerét segíti elő, ha a pályázó tanácsért fordul a közeli múzeumhoz, levéltárhoz vagy a környezetében élő helytörténészekhez.

Jelentkezés: Jelentkezni a kitöltött jelentkezési lapon lehet – letölthető az SZMPSZ honlapjáról: www.szmps.sk, amelyhez csatolni kell a pályamunka 1-2 oldalas összefoglalását és a forrásanyagot.

Jelentkezési határidő: 2009. október 15., konferenciák: 2009. október-november.

A jelentkezési lapokat és az összefoglalót postán és elektronikus levélben kell eljuttatni a következő címre:

Szanyi Mária, Revolučná štvrť 970/17, 92401 Galanta; e-mail: szanyi.maria@gmail.com

További információk: Szanyi Mária, 031 / 780 4864, 0911 451 024

Pályázat magyarországi részképzésre

A Magyar Köztársaság Oktatási és Kulturális Minisztériuma a Balassi Intézettel közösen pályázatot hirdet miniszteri ösztöndíjas részképzésre vagy részképzős tanulmányútra a magyarországi felsőoktatási intézmények nappali tagozatán a 2009/2010-es tanév őszi szemeszterére.

A pályázatokat 2009. május 28-tól lehet benyújtani, beadásának és postai beérkezésének **határideje: 2009. június 29-e, 16.00 óra**. A pályázatokat a Szövetség a Közös Célokért pozsonyi irodájába kell benyújtani (Nám. 1. mája 10-12, 815 57 Bratislava). Hiánypótlásra július 6-ig van lehetőség.

A részképzésben résztvevők havi miniszteri ösztöndíja 40 460,- Ft/hó.

Pályázni teljes szemeszteres részképzésre (öt hónap) és részképzős tanulmányútra (1-3 hónap) lehet. A részképzős tanulmányútra elnyert ösztöndíj 2009. október 1. és 2010. január 15. közt használható fel.

A pályázati adatlap a Szövetség a Közös Célokért irodáiban és a Diákhálózatnál 2009. május 28-tól beszerezhető, és letölthető: a www.martonaron.hu, www.szakc.sk és a www.diakhalozat.sk honlapokról.

Teljes szemeszteres részképzés

Azon személyek pályázhatnak, akik

- legalább 2 lezárt szemeszterrel rendelkeznek a részképzés megkezdésének időpontjában – e kitétel nem vonatkozik a mesterképzési ciklusban résztvevőkre

Részképzős tanulmányút

Azon személyek pályázhatnak, akik

- legalább 2 lezárt szemeszterrel rendelkeznek a részképzés megkezdésének időpontjában – e kitétel nem vonatkozik a mesterképzési ciklusban résztvevőkre

További információ kérhető:

Szövetség a Közös Célokért pozsonyi irodája
815 57 Pozsony (Bratislava), Nám. 1. mája 10-12.
Tel.: +421-2-52637633, Mobil: +421-915733224
Fax: + 421- 2-52637632
E-mail: pozsony@szakc., neszmeri@szakc.sk

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége felhívja az érdeklődő pedagógusok figyelmét, hogy a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete meghívására felvidéki magyar pedagógusok is részt vehetnek az Apáczai Nyári Akadémián, Újvidéken. Jelentkezni az alábbi táblázatban feltüntetett szakcsoportokba lehet.

A jelentkezési határidő 2009. június 20.

Bővebb felvilágosítást **Jókai Tibor** irodavezető az a 035/7713 572 vagy a 035/7714 755 telefonszámokon és az szmpsz@szmpsz.sk e-mail címen.

A következő továbbképzésekre lehet jelentkezni:

2009. július 6-10.

A tudomány a természet szolgálatában

(fizika-, kémia-, biológiatanári továbbképzés)

Előadók: Nagy László, Csanádi János, Guzsvány Valéria, Berényi János (Újvidék), Molnár Miklós (Szeged) és mások.

2009. július 13-17.

Képességfejlesztés az oktatásban

(osztályfőnökök továbbképzése)

Előadók: Hortobágyiné Nagy Ágnes (Kecskemét), Apró Bakai Magdolna (Ada), Sági Zoltán (Szabadka) és mások.

2009. július 20-24

Történelem és magyarság

(tanároknak, tanítóknak)

Előadók: Szabó István Dunamelléki Református EK (püspök), Tókéczki László (ELTE), Pozsgai Imre (Budapest), Vársárhelyi Judit (OSZK, Budapest), Zakar Péter (Szeged) és mások.

A jelentkezési lapot a következő címre kérjük elküldeni: SZMPSZ, P.O.BOX 49., 945 01 Komárno

obchod.wellcenter.sk

**Tanszerek és interaktív táblák
széles választékával várjuk Önt Internetes áruházunkban!**

✓ Füzetek, borítók, írószerek	✓ Mobil interaktív táblák
✓ Festékek és rajzeszközök	✓ Ujjal és tollal vezérelhető interaktív táblák
✓ Irodaszerek	✓ Állványok és kiegészítők

Wellcenter s.r.o. , J. Stampayho 15, 943 42 Gbelce, info@wellcenter.sk, tel.: 0915 402765

Gömöri anziksz

Pillanatképek és hangulatfelvételek a rimaszécsi roma szavalóversenyéről, a rozsnyói honismereti vetélkedőről, valamint a dereski táncházból Mács Katalin vezetésével.

A felvételeket Benedek László készítette.

Patinás iskolák, legendás tanárok (16)

A kassai magyar tannyelvű gimnázium

A Pátria rádió hangarchívumából Tóth Erika válogat

Reiter Géza igazgató: „A gimnázium az alapiskolából nőtt ki. Az iskola 1949-ben alakult a Posta utcai valamikori reálgimnázium épületében. Ugyanakkor a Tajovský utcai iskola épületében megalakult a negyedik és az ötödik osztály. Később az intézményt a Tajovský utcában egyesítették, szinte napról napra jöttek a gyerekek az egész városból, 1957-re kilenc évfolyamossá duzzadt a magyar iskola. A kilencedik osztály már tulajdonképpen gimnáziumi osztály volt. Létesítésében Rácz Olivér igazgatónak volt óriási szerepe, ő harcolta ki a magyar gimnáziumot.”

Rácz Olivér: „Amikor megalakultak az alapiskolák, még szó sem volt arról, hogy gimnáziumok létezhetnének. Én akkoriban az ipariskolában tanítottam, ahol nagyon jól éreztem magam. Amikor az alapiskola diákjai nyolcadikosok lettek, akkor kellett volna gimnáziumba menniük, de magyar gimnázium nem volt. Jöttek hozzám szülők, iskolabarátok, kassai ismerőseim, jelentős személyiségek; hadd említsem meg atyai jó barátom, Topiczer kanonok vagy a másik legendás kanonok, dr. Pfeiffer Miklós nevét, aki később Rómába ment, és onnan üzengetett nekem, kerülő úton természetesen, és az egyik üzenetében benne volt ez is: »Vállald el az iskola igazgatóságát, mert meg kell csinálnod a gimnáziumot!« Én beadtam a kérvényt arra, hogy nyolcadik osztályos végzős növendékeim vannak az alapiskolában, és ezeknek a számára meg kell nyitni a gimnáziumot. Akkor tizenegy éves, később tizenkét éves iskolának hívták, de a lényeg a középiskola volt.

A helybeli feletteseim elutasítottak, mást nem is tehettek, mert nekik az akkori Megbízotti Hivaltól az volt az utasításuk. Bombázni kezdtem Prágát, Pozsonyt. Prága visszautasította, hogy ez Szlovákia belügye, a szlovákiai iskolákat a Megbízotti Hivatal kezeli. Rendben, elkezdtem bombázni az akkori megbízottat (Ernest Sýkora – T. E.). Először nem válaszolt, majd az ötödik-hatodik beadványomra, amelyeket már szülőkkkel is aláírtam, egészen kerek, nyers elutasító választ adott, mire aztán bejelentettük magunkat. Felutaztunk hozzá, én vezettem a küldöttséget. Négy szülő volt velem, akik nagyon mokány emberek voltak, és tüzzel, lélekkel mellette álltak az ügynek. Elmentünk a hálókocsival; nyolcra megérkeztünk a Megbízotti Hivatalba, jelentkezünk a titkárnőnél. A titkárnő bement, kijött: nem fogad bennünket a megbízott. Leültünk, és azt mondtuk, hogy megvárjuk, amíg fogad. Vártunk nyolctól fél egyig; egyszer csak láttuk, hogy a titkárnő egy terítővel letakart tálcát visz be a megbízottnak, nyilván ebédet. Erre a szegény Mózes Sanyi, aki már nem él, ő egy mokány alak volt: »Gyerekek, mi sem ülhetünk itt éhen«, és leküldte a legfiatalabbat, Ilovics Zolit, hogy vásároljon nyolc pár virslit és négy korsó sört. Ő el is ment, megvásárolta, és a megbízottnak az előszobájában jóízűen elkezdünk falatozni. A titkárnő ránk szólt, de mondtuk, hogy éhesek vagyunk, és úgyis megvárjuk, még hogy ha éjfélig kell is várni a megbízottat. Szemtelenek voltunk, de akkor nem lehetett, csak szemtelenül és rámenősen dolgozni. Végül még-

is kieroszakoltunk egy folyosói beszélgetést. Onnan – bocsánat a kifejezésért – megint kirúgott. De a végén mégiscsak kiharcoltuk a gimnáziumot, a megbízott hiába hadakozott. Pozsonyban Janda Iván hasonlóan harcolt, sőt később már együtt dolgoztuk ki a következő lépéseket. Kassán nagyon érdekes, hogy még a feletteseim, szlovákok között is voltak, akik elismerték, hogy a gyerekeknek iskola kell, és támogattak. És a végén, nemcsak az én részemről, hanem az egész kassai közvélemény részéről – beleértve a kassai szlovák közvéleményt –, olyan nyomás indult meg a Megbízotti Hivatal és az akkori pártfelettesek felé, hogy mégiscsak megszületett volna a döntés, ha a megbízott nem áll volna elő újabb és újabb ellenérvekkel. Nekem akkor már nem volt veszítenivalóm. Sohasem éreztem úgy, hogy hozzá vagyok kötve a katedrához. Szerettem tanítani, az íróasztal-

lokat nem nagyon szerettem, még az igazgatói íróasztalt sem, de ha már belefogtam a dologba, hát véghez kellett vinnem. Azt csináltam, hogy engedély nélkül, mondhatnám, hogy szabály- és törvényellenesen, kitöltöttem a nyolcadikos gyerekekkel a kérdőíveket egy nem létező magyar gimnáziumba. Ezeket a kérdőíveket felvittem a kassai feletteseimhez. Elakadt a lélegzetük: »Hogy lehet ilyesmit csinálni? Azonnal add át a kérdőíveket, és szétosztjuk a meglévő szlovák tannyelvű iskolák között!« Mondom: »Azt nem, ezek az én kérdőíveim!« Akkor történt aztán, hogy olyan nagy volt a nyomás Kassáról és Pozsonyból Janda részéről, hogy az utolsó pillanatban megkaptuk a meghatalmazást, hogy ideiglenes hatállyal megnyithatjuk az első osztályokat a gimnáziumban.”

(A hangfelvétel 1995-ben készült.)